

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERİN ÇOCUK
EDEBİYATI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

Zeyneb ÖREN
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2015

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERİN ÇOCUK
EDEBİYATI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

Zeyneb ÖREN
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Doç. Dr. Latif BEYRELİ

İstanbul, 2015

**Tüm Kullanım Hakları
MÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsüne aittir.
© 2015**

ONAY

Zeyneb ÖREN tarafından hazırlanan “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Çocuk Edebiyatı Bağlamında Değerlendirilmesi” konulu bu çalışma 31/08/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

TEZ DANIŞMANI: Doç. Dr. Latif BEYRELİ

İmza

JÜRİ ÜYESİ: Doç. Dr. Ahmet Benzer

JÜRİ ÜYESİ: Prof. Dr. Selahattin Dilidüzgün

ÖZ GEÇMİŞ

- 2007 Kilimli (Y.D.A.) Lisesinden mezun olma
- 2012 İstanbul Üniversitesi, Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Öğretmenliği Bölümünden mezun olma
- 2013 Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi olarak göreve başlama
- 2013 Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı ÖYP Programıyla 35. Madde kapsamında görevlendirilme

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Çalıştığı Kurum: Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul

E-posta: oren.zynp@gmail.com, zeyneb.oren@marmara.edu.tr

ÖN SÖZ

Bu araştırmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan Őirlerin çocuk Őirlerinde bulunması gereken niteliklere uygunluğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma süresince bana yol gösteren değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Latif Beyreli'ye, maddi manevi her an yanımda olan sevgili aileme, çalışmam süresince bana destek veren değerli arkadaşlarım Ayşegöl Sefer ve Feride İdi'ye ve akademik hayata başlamamda fikirleriyle bana yol gösteren değerli aile büyüğüm Harun ağabeyime teşekkürlerimi sunarım.

Zeyneb ÖREN

ÖZET

Bu araştırmada, Ortaokul Türkçe Ders kitaplarında yer alan Őirlerin çocuk Őirlerinde bulunması gereken niteliklere uygun olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Çocuk Őirlerinde bulunması gereken nitelikler nelerdir?
2. 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan Őirler çocuk Őirlerinde bulunması gereken niteliklere uygun mudur?
3. 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan Őirler çocuk Őirlerinde bulunması gereken niteliklere uygun mudur?
4. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan Őirler çocuk Őirlerinde bulunması gereken niteliklere uygun mudur?
5. 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan Őirler çocuk Őirlerinde bulunması gereken niteliklere uygun mudur?

Araştırmada doküman incelemesi kullanılarak araştırmanın konusuyla ilgili kaynaklar incelenmiştir. Elde edilen veriler ışığında çocuk Őirlerinde bulunması gereken niteliklerle ilgili 24 maddelik değerlendirme formu oluşturulmuştur. Bu maddeler bağlamında içerik analiz yöntemi kullanılarak Ortaokul Türkçe Ders kitaplarında yer alan Őirler değerlendirilmiştir.

Çalışmada 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan Őirler her sınıf düzeyinde ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonunda her sınıf düzeyinin altında genel durum, tablo hâlinde sunulmuştur. Çalışmanın sonunda ise dört sınıf düzeyinde de Őirlerin ölçütlere uygun olma durumuna göre elde edilen oranlar tablo hâlinde verilmiştir. Buna göre ölçütlere en uygun Őirler 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktayken, bu ölçütlere uygun olmayan Őirler en fazla 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktadır. Ayrıca belirlenen ölçütlere en çok uyan Őirlerin Türkçe ders kitaplarında yer almasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, Őir, çocuk Őiri ölçütleri, Türkçe ders kitabı

ABSTRACT

In this study it is aimed at determining whether poems in secondary school Turkish language coursebooks suitable to children's literature criteria. In the scope of the study, questions below are tried to be answered:

1. What is the facilities that is included in children poem?
2. Are the poems taking place in 5th grade of secondary school Turkish language coursebooks proper to criteria of children's poetry?
3. Are the poems taking place in 6th grade of secondary school Turkish language coursebooks proper to criteria of children's poetry?
4. Are the poems taking place in 7th grade of secondary school Turkish language coursebooks proper to criteria of children's poetry?
5. Are the poems taking place in 8th grade of secondary school Turkish language coursebooks proper to criteria of children's poetry?

Document review method is used in the study and sources about the subject of study are analysed. According to the obtained data, an assessment form including 24 article is comprised. Poems in secondary school coursebooks are evaluated by using content analysis according to the articles.

In the study all the poems of 5th, 6th, 7th and 8th grades are evaluated on their own. At the end of each grades evaluation tables are given. As the conclusion of the study, appropriateness of poems to the criteria is given in the tables. In this context, poems in 7th grade coursebook is highly appropriate to the criteria, but poems in 6th grade are less appropriate. The poems in the coursebooks should be chosen according to appropriateness of given criteria.

Keywords: Children's literature, poetry, criteria of children poetry, Turkish language coursebook.

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
ÖZ GEÇMİŞ	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TABLO LİSTESİ.....	viii
KISALTIMA ve SEMBOLLER.....	ix
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.1.1 Problem Cümlesi	2
1.1.2 Alt Problemler	2
1.2 Araştırmanın Amacı	2
1.3 Araştırmanın Önemi.....	3
1.4 Varsayımlar	3
1.5 Sınırlılıklar	4
BÖLÜM II: ALANYAZIN	5
2.1 Türkçe Dersi Öğretim Programı.....	5
2.1.1 Türkçe Dersi Öğretim Programında Şiirin Yeri	7
2.1.2 Türkçe Dersi Öğretim Programında Şiirle İlgili Kazanımlar	8
2.2 Çocuk Edebiyatı	10
2.2.1 Çocuk Edebiyatının Tanımı	10
2.2.2 Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Nitelikleri.....	13
2.2.3 Çocuk Kitaplarında Konu/Tema	17
2.2.4 Çocuk Kitaplarında Ana Fikir.....	19
2.2.5 Çocuk Kitaplarında Söz Varlığı	20
2.2.6 Çocuk Kitaplarında Dil ve Anlatım	21
2.3 Şiir.....	22
2.3.1 Şiirin Edebî Türler İçerisindeki Yeri.....	23
2.3.2 Çocuk ve Şiir.....	24
2.3.3 Şiirin Sanatsal İşlevleri	25
2.3.4 Şiirin Eğitsel İşlevleri.....	26

2.4 Çocuk Şiirlerinde Bulunması Gereken Nitelikler	27
2.4.1 Çocuk Şiirlerinde İçerik	29
2.4.2 Çocuk Şiirlerinde Hayal Motifleri.....	31
2.4.3 Çocuk Şiirlerinde Dil ve Anlatım.....	32
2.5 Ortaokul Çağındaki Çocuğun Gelişim Özellikleri	34
2.5.1 Şiir Türünün Çocuğun Gelişimine Katkısı	36
BÖLÜM III: YÖNTEM	40
3.1 Araştırma Modeli	40
3.2 Örneklem ve Evren	40
3.3 Veri Toplama Araçları	40
3.4 Verilerin Toplanması	41
3.5 Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	42
BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM	43
4.1 Şiirlerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesinden Elde Edilen Bulgular	45
4.1.1 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerden Elde Edilen Bulgular ..	45
4.1.2 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer alan Şiirlerden Elde Edilen Bulgular .	110
4.1.3 Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerden Elde Edilen Bulgular.....	137
4.1.4 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerden Elde Edilen Bulgular.....	157
BÖLÜM V: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	186
5.1 Sonuç.....	186
5.2 Öneriler	188
KAYNAKÇA.....	190

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1: Genel Değerlendirme Tablosu	41
Tablo 4.1: Şiirlerin Sınıflara Göre Dağılımı	43
Tablo 4.2: 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerin Genel Değerlendirme Tablosu.....	107
Tablo 4.3: 6. Sınıf Ders Kitabındaki Şiirlerin Genel Değerlendirme Tablosu...	136
Tablo 4.4: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Şiirlerin Genel Değerlendirme Tablosu.....	156
Tablo 4.5: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Genel Değerlendirme Tablosu.....	184
Tablo 5.1: 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerin Genel Değerlendirme Sonuçları.....	186

KISALTMA ve SEMBOLLER

Akt.	:	Aktaran
Çev.	:	Çeviren
MEB	:	Millî Eğitim Bakanlığı
s.	:	Sayfa
T. Ö. P.	:	Türkçe Öğretim Programı
vd.	:	Ve diğerleri
vs.	:	Ve saire

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

Çocuklar dünyayı kendi bakış açılarına göre değerlendiren ve onunla bu yönde ilişki kuran varlıklardır. Çocuklar büyüyüp yetişkin olmaya başlayınca onların dünyayla kurdukları ilişkiler de değişir ve daha işlevsel hâle gelir. Böylece yetişkinlerin dünyasının düşünce ve ilkelerini kavrayabilirler (Dilidüzgün 2004, s. 41). Bu bakımdan çocukların dünyayı algılaması yetişkinlerden farklı olup yetişkinliğe kadar bu sürecin gelişim gösterdiği söylenebilir. Çocuk edebiyatı da (yazını), “erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.” (Sever, 2008, s. 17). Bu bağlamda çocuk edebiyatı, çocukların yetişkinlerden farklı olan dünyalarına seslenen ve onların gelişimine uygun ürünlerin sunulduğu bir alandır.

Baş, (2012, s. 7) çocuk edebiyatının basit bir edebiyat olmadığını, bu alanda edebiyatın önemli noktalarının göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca çocuk edebiyatı yazarı olmanın önemli olduğunu ve çocuğun dünyasındaki her şeyi estetik bir değere kavuşturarak ona sunabilen kişinin bu niteliğe sahip olduğunu vurgulamaktadır. Oğuzkan ise (2013, s. 3) çocukların yalnızca fiziksel ihtiyaçlarının değil ruhsal ihtiyaçlarının da olduğunu belirtmekte ve bu durum yaşam boyu süreceğinden yazılı ve sözlü eserlerin bu ihtiyaçları karşılayacak nitelikte olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bakımdan insan hayatında en önemli dönem olarak bilinen çocukluk dönemine yönelik hazırlanan ürünlerin daha dikkatli yazılması gerekmektedir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinden biri de “şiir”dir. Oğuzkan (2013, s. 250) şiir türünün hayal gücü, duygusallık, uyum (ahenk) ve ölçü (vezin) gibi birtakım içerik, anlatım ve biçim özellikleriyle diğer edebî türlerden ayrıldığını belirtmiştir. Ayrıca şiirin düz yazıdan daha estetik ve yoğun bir anlatıma sahip olduğunu vurgulamıştır. Bu bakımdan yukarıda belirtilen hassasiyetlerin daha fazlasının şiir türünde gösterilmesi gerektiği düşünülmektedir; ancak gerek ders kitaplarında

gerekse diğer kitaplarda çocukların okumaktan zevk almayacağı, çocuk edebiyatı niteliklerine uygun olmayan ve çocuğun duygu ve düşünce dünyasını yansıtmayan birçok slogan nitelikli şiire rastlanılmaktadır.

Söylenenlerden hareketle bu çalışmada Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin çocuk şiirlerinde bulunması gereken niteliklere uygunluğu incelenerek değerlendirilmiştir. Böylece Türkçe ders kitaplarında bulunan şiirlerin bu niteliklere uygun olup olmadığı tespit edilerek önerilerde bulunulmuştur.

1.1.1 Problem Cümlesi

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirler çocuk şiirlerinde bulunması gereken niteliklere uygun mudur?

1.1.2 Alt Problemler

Yukarıda belirtilen problem doğrultusunda cevaplandırılacak olan alt problemler şunlardır:

- Çocuk şiirlerinde bulunması gereken nitelikler nelerdir?
- 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirler çocuk şiirlerinde bulunması gereken niteliklere uygun mudur?
- 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirler çocuk şiirlerinde bulunması gereken niteliklere uygun mudur?
- 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirler çocuk şiirlerinde bulunması gereken niteliklere uygun mudur?
- 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirler çocuk şiirlerinde bulunması gereken niteliklere uygun mudur?

1.2 Araştırmanın Amacı

Şiir türü, diğer türlere nazaran farklı özelliklere sahip olmakla birlikte onun farklı becerilerin kazanılmasında payı büyüktür. Çocuk ve şiir kavramları bir araya geldiğinde ise şiirin sahip olduğu bu özellikler daha fazla önem arz etmektedir.

Şiirin çocuklara olan katkıları dikkate alındığında bunu sağlayacak nitelikli şiirlerin varlığı önem kazanmaktadır. Bu bakımdan çocukların eğitim-öğretim yaşantısında önemli bir yere sahip olan ders kitaplarının ve bunlarda yer alan şiirlerin çocuk şiirlerinde bulunması gereken niteliklere uygun olması gerekmektedir.

Bu çalışmada çocuk şiirlerinde bulunması gereken niteliklere göre Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirleri inceleyip değerlendirmek, alt problemler kapsamında karşılaştırmak, şiirlerin benzerlik ve farklılıklarını ve çocuk şiirlerinde bulunması gereken niteliklere uygunluğunu ortaya koymak amaçlanmıştır.

1.3 Araştırmanın Önemi

Şiir, çocukların çeşitli beceriler elde etmesi, estetik yönden gelişmesi, onlara ana dili sevgisini vermesi ve duygu ve düşünce dünyasını zenginleşirmesi açısından önemlidir. Bu bakımdan Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin çocukların bu becerileri kazanmasına katkıda bulunması, birçok işlevinin yanı sıra çocukların gelişimini sağlaması ve çalışmada tespit edilen ölçütlere göre ders kitaplarının yeniden gözden geçirilmesi önem taşımaktadır.

Çalışmada elde edilen bulguların;

- Araştırmacıların konuyla ilgili yapacakları çalışmalara ışık tutacağı,
- Çocuk şiirlerini inceleme noktasında ölçüt olabileceği,
- Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin gözden geçirilip uygun nitelikte olan şiirlere yer verilip uygun olmayanların çıkarılması konularında eğitimcilerin bakış açısına farklılık getireceği düşünülmektedir.

1.4 Varsayımlar

Çocuk edebiyatıyla ilgili kuramsal kaynaklar taranarak şiirleri değerlendirmek için oluşturulan ölçütlerin, şiirleri incelemek için yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5 Sınırlılıklar

Araştırmadan elde edilen bulgular;

- 5, 6, 7 ve 8. sınıf Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Ders Kitapları ile sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM II: ALANYAZIN

2.1 Türkçe Dersi Öğretim Programı

İlköğretim 1-5. sınıfların Türkçe programı 2009 yılında, 6-8. sınıfların Türkçe programı 2006 yılında yayımlanmıştır. Bu yıllar itibariyle Türkçe dersleri, bu programlara göre işlenmeye başlanmıştır. Bu programlarda önceki programlardan farklı olarak okuma etkinlikleriyle ilgili yönergeler verilmiş ve 6-8. sınıflar için ders kitaplarında işlenecek metinlerde bulunması gereken nitelikler maddeler hâlinde sıralanmıştır. Bu maddeler şöyledir (MEB, 2006, s. 169-170):

1. *Metinler Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.*
2. *Metinlerde millî, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.*
3. *Metinlerde siyasi kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.*
4. *Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.*
5. *Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insani değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.*
6. *Metinler dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.*
7. *Metinler, kitapların yanı sıra, ansiklopedi, ansiklopedik sözlük ve süreli yayınlardan da seçilmeli, ayrıca öğrencileri söz konusu kaynaklara yönlendirici nitelikte olmalıdır.*
8. *Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.*
9. *Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.*
10. *Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.*
11. *Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.*
12. *Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.*

13. *Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.*
14. *Metinlerde öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.*
15. *Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımaktadır.*
16. *Metinler, öğrencilerin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.*
17. *Metinler, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.*
18. *Metinler, yazar ve şairlerin yalnızca edebi yönlerini ön plana çıkarmalıdır.*
19. *Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.*
20. *Metinler bir bütün halinde alınmalıdır; ancak eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler çıkarılabilir.*
21. *Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran, metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.*

Yukarıda verilen nitelikler sadece düz yazı metinlerinde değil şiirlerde de bulunması gereken niteliklerdir. Şiirler de benzer şekilde bu niteliklere uygun biçimde ders kitaplarında yer almalıdır.

Programda ayrıca öğrencilere kazandırılmak istenen temel beceriler şöyledir (MEB, 2006, s. 5):

- Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma,
- Eleştirel düşünme,
- Yaratıcı düşünme,
- İletişim kurma,
- Problem çözme,
- Araştırma,
- Karar verme,
- Bilgi teknolojilerini kullanma,
- Girişimcilik,

Şiir de bu temel becerileri kazandırmada bir araç işlevi görebileceğinden önemli bir türdür. Şiir, yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi geliştirdiği gibi şiirin Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmaya da büyük katkı sağladığı söylenebilir.

2.1.1 Türkçe Dersi Öğretim Programında Şiirin Yeri

1-5. sınıf Türkçe dersi öğretim programının genel amaçlarında öğrencilerin ‘Türkçeyi sevmeleri, doğru, güzel ve etkili kullanmaları; metinler arası okuma becerileriyle sözcük dağarcığını zenginleştirmeleri; millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermeleri’ gibi birtakım hedefler belirtilmiştir (MEB, 2009, s. 12). 6-8. sınıf Türkçe dersi öğretim programının genel amaçlarında ise öğrencilerin ‘Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları; yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru düşünme yollarını öğrenmeleri, bunları bir alışkanlık haline getirmeleri’ gibi birtakım hedeflere yer verilmiştir (MEB, 2006, s. 4). Bu hedeflere ulaşmada Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin ve etkinliklerin niteliği önem arz etmektedir. Yenilenen öğretim programında hedef ve kazanım bakımından değişiklikler olsa da ders kitaplarının niteliği araştırma konusudur. Bu bakımdan Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin niteliği çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Sever (2013, s. 155-156) çocuklara şiir ezberletip okutmanın faydalarını şöyle sıralamaktadır:

1. *Ana dili sevgisi ve eğitimi: Çocuklar, yazınsal niteliği olan şiirleri ezberleyerek ana dillerinin kullanım özelliklerini tanımaya başlarlar.*
2. *Sanat eğitimi: yazın (edebiyat) eğitimi her şeyden önce bir duygu ve düşünce eğitimidir. Duyuları eğitir, düşünceyi besler ve geliştirir.*
3. *Düş gücü eğitimi: Çocukların çok zengin ve devingen bir düş (hayal) dünyası vardır. Okul öğretiminin çocukların bu özelliğini, çocuk dünyasının en belirleyici yönünü geliştirebilecek eğitsel süreçleri işletmesi gerekir.*
4. *Bellek eğitimi: Şiir, çocukların duyularını eğitirken onların kavramsal gelişimlerine de katkı sağlar.*
5. *Toplumsal eğitim: Topluluk karşısında şiir okuma, çocuğun kendine olan güven duygusunu geliştirir, yaşama sevincini besler.*

6. *Değerler eğitimi: Şiirler, çocuklara ulusal ve evrensel değerlerin tanıtılması ve duyumsatılması için etkili bir araçtır.*

Bu açılardan şiirin programda belirtilen hedeflere ulaşma ve becerileri kazanmada payı büyüktür. Şiir, güzel ve etkili konuşmayı sağlamakla birlikte şiirin, estetik değerlerin gelişiminde diğer edebî türlere nazaran daha etkili olduğu söylenebilir.

2.1.2 Türkçe Dersi Öğretim Programında Şiirle İlgili Kazanımlar

Türkçe Dersi Öğretim Programında kazanım, ‘öğrencilerin öğretim süreci boyunca edinecekleri bilgi, beceri ve alışkanlıklar’ olarak tanımlanmıştır (MEB, 2006, s. 8). Bu bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazandırılmasında metinler önemli bir işleve sahiptir. Bu metinlerden biri de şiirdir. Şiir yapısındaki ritimli ve tekrarlı ifadelerden dolayı çocukların zevk almasını sağlayacağından, şiirin onların duygu dünyasına uygun olduğu söylenebilir. Coats’a göre (2013, s. 134) dil dünyamızı adlandırır ve onu kategorilere ayırmamızı sağlar; ancak şiir dili dünyamızı şekillendirir, kafiyelerle ve mecazlarla bizi büyüler. Bu özellikleri bakımından şiir çocukların duygu ve düşünce dünyasına hitap ettiğinden onların birtakım becerileri kazanmasında daha etkili olabilir.

Programda kazanımlar, öğrencilerin gelişim düzeyi ve öğrenme alanının özelliği dikkate alınarak sıralanmıştır. Çalışmaya konu olan ortaokul Türkçe ders kitapları yeni sisteme göre 5-8. sınıfları kapsadığından yalnızca programda bu sınıflar dikkate alınmıştır. Buna göre; 5. sınıf öğrencileri için “dinlediğini anlama” başlığı altında doğrudan şiir türüyle ilgili yer verilen kazanım şiirin ana fikrini belirlemedir. Diğer yandan doğrudan şiir türüyle ilgili olmayıp hedefleri gerçekleştirme bakımından şiirin daha çok katkı sağlayacağı düşünülen kazanımlar ise “dinlediklerini canlandırma ve ayırt etme, dinlediklerinde eş ve zıt anlamları ve duygusal ve abartılı sözleri, öznel ve nesnel yargıları, gerçek olanla hayal olanı ayırt etme, destekleyici ayrıntıları ve yardımcı fikirleri bulma, dinledikleriyle ilgili kendi yaşamından örnekler verme ve dinlediklerinden hareketle konunun içeriğini tahmin etme”dir (MEB, 2009, s. 98-99).

5. sınıf öğrencileri için programın konuşma becerisi kısmında doğrudan şiirle ilgili olarak bildiği şiirleri topluluk önünde okuması şeklinde bir kazanım yer alırken okuma becerisinde, öğrencinin okuduğu şiirin ana duygusunu belirlemesi, metnin türünü dikkate alarak okuması şeklinde kazanımlara yer verilmektedir (MEB, 2009, s. 107-109).

Yukarıda belirtilenlerin dışında 5. sınıf öğrencileri için programda, doğrudan şiir türüyle ilgili olmayıp hedefleri gerçekleştirme bakımından şiirin daha çok katkı sağlayacağı düşünülen kazanımlar ise okunanların zihinde canlandırılması, okunan metinlerdeki duygusal ve abartılı öğelerin belirlenmesi, gerçek ya da hayal olanı ayırt etme, yardımcı fikirlerin belirlenmesi, kelimelerin eş-zıt anlamlarını belirleme ve mecaz, gerçek ve terim anlamlarını ayırt edebilmedir (MEB, 2009, s. 106-108). Bu kazanımların diğer metin türlerine nazaran nitelikli şiir ve etkinlik örnekleriyle daha kolay elde edileceği söylenebilir.

Programın (5. sınıflar) yazma becerisiyle ilgili tek kazanımı ‘şiir yazar’ şeklindedir. Ayrıca bu kazanımla ilgili iki etkinlik örneği verilmiştir. Bu etkinliklerden sadece birinde şiirin nasıl yazılacağına yönelik bilgilere yer verilmiştir (MEB, 2009, s. 115). Buna göre 5. sınıf Türkçe ders kitabında 12 tane şiirin yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda sadece bir kazanıma ve iki etkinlik örneğine yer verilmesi düşündürücüdür.

6-8. sınıf Türkçe dersi öğretim programında gelişim dönemleri ve öğrenme alanları dikkate alınarak kazanım sayılarında kademeli bir artışın olduğu gözlemlenmektedir.

6-8. sınıf Türkçe dersi öğretim programının dinleme becerisi bölümünde şiirin kelime olarak geçtiği kazanımlar, şiir dilinin farklılığını ayırt etme ve uyandırdığı duyguları ifade etme şeklindedir. Diğer yandan doğrudan şiir türüyle ilgili olmayıp hedefleri gerçekleştirme bakımından şiirin daha çok katkı sağlayacağı düşünülen kazanımlar ise anahtar kelimeleri fark etme ve örtülü anlamları bulmadır (MEB, 2009, s. 15-16).

Programın (6-8. sınıf) okuma bölümünde şiir türüyle ilgili doğrudan yer verilen kazanımlar, metnin türüyle ilgili özellikleri kavrama, söz sanatlarının yarattığı anlam farklılığını ve şiir dilinin farklılığını ayırt etme, şiir dilinin kendisinde

uyandırdığı duyguları ifade etme şeklindedir. Diğer yandan şiir türüyle ilgili doğrudan yer verilmemekle birlikte okuduklarındaki örtülü anlamları bulma, metinde geçişleri sağlayan unsurları fark edebilme, metnin başlığıyla içerik ilişkisini ortaya koyma gibi kazanımlara ulaşmada şiir türünün diğer türlere nazaran daha büyük katkı sağlayacağı söylenebilir (MEB, 2009, s. 25-26).

Söylenenlerin ışığında Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin ve etkinliklerin bu kazanımları elde etmede büyük bir öneme sahip olduğu belirtilebilir. Kazanımların elde edilebilmesi için “nitelikli şiir” kavramı söz konusu olmaktadır. Bu kavram çalışmanın genel çerçevesini oluşturmaktadır.

2.2 Çocuk Edebiyatı

2.2.1 Çocuk Edebiyatının Tanımı

Sever’e göre (2008, s. 17) çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır. Çocuk edebiyatı tanımları içinde ele alınması gereken en önemli unsur ise çocuktur. Çocuk kavramına yönelik birçok farklı tanımlama yapılmıştır. Çocuk edebiyatı kapsamı içinde Kıbrıs (2010, s. 11) çocuğu “bebeklik çağının bitimiyle ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan kişi” olarak tanımlamıştır. Yazar bir diğer deyişle çocuğun; süt emme çağı ile ergenlik dönemi arasındaki yaş grubunda yer almakta olduğunu belirtmiştir (yaklaşık 2-14 yaş). Oğuzkan yaş gruplarını vererek bu çocukluk dönemini belli evrelere ayırmaktadır. Buna göre ilk çocukluk dönemi 2-6 yaş; ikinci çocukluk dönemi 6-10 veya 6-12 yaş; son çocukluk dönemi ise 10-13 veya 12-14 yaşlarını kapsamaktadır (2013, s. 2). Dilidüzgün’e göre ise (2004, s. 41) çocuk, “Kendine has algıları olan, dünyayı kendi bakış açısıyla değerlendiren, sosyal, dilsel, ruhsal yetileri henüz tam olarak gelişmemiş ya da yetişkinlerin dünyasıyla bütünüyle örtüşmeyen bir varlıktır.” Genel olarak tanımlara bakıldığında çocuk kavramı, ilk çocukluk döneminden ergenlik dönemine kadarki yaş aralığında bulunan erkek ve kızları kapsamakta ve çocukların yetişkinlerden

farklı özelliklere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu bakımdan çocuk edebiyatı yazarları bu farklı özellikleri dikkate almaz.

Çocuk edebiyatı tanımının yanı sıra çocuk edebiyatının özellikleri noktasında da yazarlar birtakım görüşler belirtmiştir. Buna göre Baş, (2012, s. 7) çocuk edebiyatının basit bir edebiyat olmadığını, bu alanda da edebiyatın önemli noktalarının göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca çocuk edebiyatı yazarı olmanın önemli olduğunu ve çocuğun dünyasındaki her şeyi estetik bir değere kavuşturarak ona sunabilen kişinin bu niteliğe sahip olabileceğini belirtmiştir. Huck'a göre de (2004) çocuk edebiyatı çocuğun bakış açısını merkeze almalıdır (akt. Gopalakrishnan, 2011, s. 4). Oğuzkan ise çocuk edebiyatı noktasında (2013, s. 3) çocukların yalnızca fiziksel ihtiyaçlarının değil ruhsal ihtiyaçlarının da olduğunu belirtmekte ve bu durum yaşam boyu süreceğinden çocuk edebiyatının bu ihtiyaçları karşılayacak nitelikte olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bakımdan çocuk edebiyatı, insan hayatının en önemli dönemini konu edindiğinden bu dönemi yansıtacak özelliklere sahip olmalıdır.

Baş (2012, s. 8-9) çocuk edebiyatına dair önemli hususları şu şekilde sıralamaktadır:

1. *Edebiyat hazzını ve estetiğini taşıyabilecek ve aktarabilecek hüviyete sahip olmalıdır.*
2. *Çocuğun duygu ve düşünce dünyasını içerebilmeli bu yönde amaçlar geliştirmelidir.*
3. *Çocuk küçük, basit ve yetişkin biblosu olarak görülmemelidir.*
4. *Çocuğun yeteneklerini keşfetmesine yardımcı olmalıdır.*
5. *Edebiyatın sözlü ve yazılı bütün ürünlerinden faydalanabilmelidir.*
6. *Çocuğa seçici ve eleyici olma niteliklerini kazandırmalıdır.*
7. *Bireyin ve toplumun tecrübelerini yansıtabilmelidir.*
8. *Kültür aktarımı sağlamalı ve çocuğun evrensel değerleri tanımaya yardımcı olmalıdır.*
9. *Diğer disiplinlerle iş birliği içinde olmalıdır.*
10. *Çocuğa okur hüviyeti kazandırmalıdır.*
11. *Çocuğun ana dili bilinci kazanmasında örnek ve etkin olmalıdır.*

12. *Çocuk edebiyatının, bireyin çocukluk dönemi ile yetişkin olma süreci arasında kalan ve bir nevi tutuşma dönemi olan gençlik çağına hitap eden gençlik edebiyatına da zemin hazırlayabilmelidir.*

Yazarın belirttiği hususlar incelendiğinde çocuk edebiyatının çocuğu birçok yönden geliştirici nitelik taşıması gerektiği ortadadır. Gerek bireysel çerçevede gerekse toplum içinde önemli bir birey olması yolunda çocuğa kazandırılacak birçok beceride çocuk edebiyatının işlevi ve önemi ortadadır.

Çocuk edebiyatındaki önemli kavramlardan biri de çocuk gerçekliğidir. Dilidüzgün'e göre (2007, s. 66-67) "Çocuk gerçekliği, çocuklaşmak demek değildir. Çocuk gerçekliği çocukların gerçekmiş gibi alımladıkları, fakat hiç de nesnel olmayan alımlama farklarının yakalanmasıdır." Yazara göre çocuk gerçekliği; bütün çocuk kitaplarında yer alması gereken bir unsurdur. Çocuk edebiyatındaki bir diğer önemli kavram ise çocuk gerçekliği ile eş anlamlı sayılabilecek 'çocuğa görelilik' kavramıdır. Özdemir (1983, s. 28) çocuğa görelilik kavramını "çocuğun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüştürmeyi zorlar." şeklinde açıklar.

Selen'e göre (1979) çocuğa görelilik ilkesinin sağlanması için aşağıdaki hususların dikkate alınması gerekmektedir:

1. Çocuğun hayatta kazandığı tecrübelerin ihmal edilmemesi,
2. Çocuğun ilgi alanını dikkate alınması,
3. Çocuğun kavrama kudretinin ve zihni kabiliyetlerinin dikkate alınması,
4. Çocuğun iş görme temposunun ve tahammülünün dikkate alınması (akt. Demirel, 2010, s. 53)¹.

Maddeler incelendiğinde çocuğa görelilik kavramında çocuğun birçok yönünün dikkate alındığı görülmektedir. Bu bakımdan çocuğun hayal gücünü yansıtan, zevk alabileceği bir içeriğe sahip olan ve çocuğun duygu ve düşünce dünyasına hitap eden çocuğa uygun bir eser oluşturmak, çocuğa görelilik ilkesiyle mümkün olabilir.

¹ Demirel'in, Nevin Selen'in Söyleyiş Sesbilimi, Akustik Sesbilimi ve Türkiye Türkçesi (1979) adlı kitabından aktardığı bu alıntıya kitapta rastlanılmamıştır. Kaynak aktarımında bir yanlışlık olduğu düşünülmektedir.

Okullardaki ana dili dersleri büyük ölçüde ders kitapları üzerinden yürütülmektedir. Edebî eserlerin çocuk gelişimine olan katkıları düşünüldüğünde ders kitaplarının rolü önem arz etmektedir. Bu yüzden kitaplarda kullanılacak edebî metinlerin çocuğa görelilik ilkesine uygun olması ve özenle seçilmesi gerekir. Jakop (1955) çocukların edebiyat eserlerine ihtiyaç duyduklarını belirtmekte ve bunu altı nedene bağlayarak açıklamaktadır:

1. Edebiyata hoş vakit geçirici eğlendirici bir araç olarak öğretim programında yer verilmelidir.
2. Edebiyat ruha canlılık verir, yaşama gücünü arttırır.
3. Edebiyat hayatı keşfe yardım eder.
4. Edebiyat bir rehberlik kaynağıdır.
5. Edebiyat yaratıcı etkinlikleri teşvik eder.
6. Edebiyat güzel bir dil demektir (akt. Oğuzkan, 2013, s. 6-7).

21. yüzyılda çocuk kavramı farklı bir boyut kazanmıştır. Postman'a göre günümüz dünyasındaki değişimler çocukların dünyasını derinden etkilemiştir. Sosyal ilişkilerin artması ve medyanın etkisiyle birlikte çocuklar yetişkinlerin dünyasında yer almakta, onların yaşayışı ve sorunları çocukların da hayatının bir parçası olmaktadır. Bu yüzden çocukluk kavramı yok olmaktadır. Bu bakımdan çocuk yazarı da kaybolan bu çocukluğu yakalayıp canlı tutmaya ve çocuğun dünyasına ulaşmaya çalışmalıdır (akt. Dilizdüzgün, 2004, s. 44). Çocukların edebî eserlere birçok sebepten dolayı ihtiyaç duyduğu dikkate alındığında dünyadaki her türlü gelişme hızla devam edip çocukluk kavramını yok etmeye doğru gitse bile onlara edebî eserler aracılığıyla ulaşmanın bir zorunluluk olduğu söylenebilir; ancak bu eserlerin çocuğun dünyasına ulaşabilecek nitelikte olması gerekmektedir.

2.2.2 Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Nitelikleri

Çocuk açısından çocuk edebiyatı ürünlerinin önemi yadsınamaz. Çocuğa gerçek hayatın minyatürünü sunan bu ürünlerin birtakım nitelikleri taşıması gerekmektedir. Sever'e göre bu ürünler; "sorgulayan, tartışan, bilime, sanata saygı duyan, duygu ve düşünce boyutlarıyla dengeli, okuma kültürü edinmiş duyarlı bireylerin yetiştirilmesi sürecinde etkili birer uyarıcı olmalıdır." Yazar bu

bağlamda çocuk kitaplarının bazı ilkelere dayanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu ilkeler şunlardır (Sever 2008, s. 198-199):

1. Kitaplarda, çocuğun içtenliği ile anlatım dilinin doğallığı bir arada olmalı,
2. Yazar eseri aracılığıyla çocukla dostluk kurabilmeli,
3. Kitaplar çocuğa ağır sorumluluklar yüklememeli,
4. Çocukların kelime bilgisini arttıracak bir anlatım tercih edilerek Türkçenin özellikleri sezdirilmeli,
5. Kitaplardaki görsel öğeler çocuklara uygun olmalı, metnin anlatımını güçlendirmeli ve çocuğun kitaba yönelik algısını güçlendirmelidir.
6. Kitaplar, çocuğun hem estetik hem de düşünme eğitimi sürecini desteklemelidir.
7. Kitaplar çocuk ile hayat arasında güçlü bir bağ oluşturmalı, kendini gerçekleştirmesine katkı sunmalıdır.
8. Yazarın anlattıkları ile çocuğun gerçeği kesişmelidir./kopuk olmamalıdır.
9. Kitaplar çocuklarda okuma isteği uyandırmalıdır.
10. Gerçek hayatın bir parçası olan şiddet gibi unsurlar çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak kurgulanmalıdır. Çocuklara geçek hayatta demokratikliğin ve iletişimin önemi kavratılmalıdır.
11. Çocuklara dil ve görseller aracılığıyla yeni yaşantılar sunulmalı, bunlardan çıkarım yapması da onlara bırakılmalıdır.

Dilidüzgün de (2007, s. 98) çocuk kitaplarının taşıması gereken nitelikleri şöyle sıralamaktadır:

1. Kitap otoriter yaklaşımdan uzak olmalı, yazar her şeyi bilen kişi, değil okurla öğrenen kişi olmalı,
2. Kitabın iletisi, yazarın kafasındaki düşünceyi açıkça ortaya koyar nitelikte olmamalı.
3. Yazarın anlatımı kısıtlayıcı değil çok yönlü olmalı,

4. Yazar çocuğu ciddiye almalı; eserde çocuk anlama, dil vb. yönüyle çok fazla zorlanmamalı,
5. Kitaplardaki konular çocuk gerçekliği ve ihtiyaçları dikkate alınarak seçilmeli,
6. Çocuğa belli görüşler dikte edilmemeli,
7. Aşırı öğreticilikten uzak durulmalı,
8. Okuma zevki kazandırabilecek nitelikte olmalı,
9. Kitaplarda estetik kaygı dikkate alınmalı,
10. Nitelikli kitapları yetişkinler de okuyabilmelidir.

Yazarların yukarıda belirttiği ilkeler çocuğa yönelik metinler hazırlanırken dikkate alınmalıdır. Böylece daha nitelikli ürünlerin ortaya çıkmasının, çocuklarda oluşturulmak istenen beceri ve davranışların kazanımında etkili olacağı söylenebilir.

Kıbrıs (2010, s. 42) çocuk edebiyatı ürünlerinin dil ve anlatım açısından belirli niteliklere uygun olması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre “anlatım açık, akıcı, gösterişten uzak ve yalın olmalıdır. Cümleler kısa gereksiz sözcüklerden arındırılmış olmalıdır. Bir cümlede bir yargı işlemeli, cümle tek yüklemli ve tek özneli olmalıdır. Ancak 5. sınıftan sonra, birleşik ve girişik cümlelere aşırıya kaçmamak koşuluyla yer verilebilir.” Yazar konuşma dilinin eserlerde ölçü alınması gerektiğini ve ilgili yaş grubunun sözcük dağarcığına uygun sözcüklerin kullanılması gerektiğini de vurgulamış ve bilinmeyen sözcüklerin bağlam içinde kullanılması gerektiğinin de altını çizmiştir (Kıbrıs, 2010, s. 43). Çocuk edebiyatı ürünlerinde dil ve anlatım çocuğun gelişim dönemlerine uygun olarak sunulmalıdır.

Balel (2014, s. 549) gerçek hayatta yer alan unsurların çocuk eserlerinden uzak tutulmasının doğru olmadığını vurgulamakta, bu tür kitaplara çocukların ilgi duyamadığını belirtmektedir. Benzer şekilde Kanter de (2014, s. 570-571) çocuk edebiyatının yetişkinlerin hayatından ayrıştırılmasının, onların toplumdan yalıtılmasına sebep olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum çocuk edebiyatının alanını daralttığı gibi çocukların dış dünyayı hayal penceresinden görmesine de yol açabilir. Oysaki çocuk edebiyatının kimlik kazandırmadaki işlevi çocukların

kendi algılama biçimleriyle dış dünyayı anlamalarına katkı sunmaktır. Bu nedenle dış dünyadaki gerçeklik edebî eserlere yansıtılmalıdır. Çocukların da yetişkinlerle aynı çevrede yaşadığı ve onların sorunlarına çoğu kez tanık olduğu düşünülürse, çocuklara yönelik eserlerde bu yaşantının yansıtılmaması önemli bir eksiklik olacağı düşünülmektedir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde, etik ve estetik önemli bir diğer unsurdur. Eserlerde bu iki kavram arasındaki ilişki dikkate alınmalı, bunlar ele alınırken de çocukların dünyaya yönelik algısı ve çocuk gerçekliği göz önünde bulundurulmalıdır (Kanter, 2014, s. 569). Buna karşın “dinsel inançların tartışıldığı, bazı ideolojilerin aşılana çalışıldığı, toplumun değer yargılarının küçümsendiği, ulusal değerlerin yerildiği, çocukların duygularının kötüye kullanıldığı ürünler çocuklar için sakıncalıdır.” (Kıbrıs, 2010, s. 43). Bu durumun çocuk edebiyatı ürünlerinde yer almasının etik ve estetik bakımdan onların niteliğini azaltması kaçınılmazdır; ancak buna dikkat etmek ise nitelikli bir çocuk edebiyatının oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Ladenthin (1993) çocuk veya gençlik kitaplarının “eğitsel girişim veya eylem biçimi” olduğunu belirtmiştir. Yazara göre bu eylemin amacı, çocukları eğitmedir. Diğer bir deyişle bu anlayış çocuklara yalnızca bisiklete binme, okuma vb. becerileri kazandırmayı değil, yaşamlarını doğru şekillendirmede de onları yetkin kılmaya çalışır. Bu yaklaşım, bugünkü eğitim anlayışının da bir özelliğidir. Yani “dayatarak değil, yaşatarak ve sonuçları hedef kitlenin çıkartmasına olanak sağlayarak yazılan kitaplar çocuklara aynı zamanda eğitim de verecek türdendir.” (akt. Dilidüzgün, 2008, s. 142). Benzer şekilde Thomas E. Wartenberg, *Philosophy in Children's Literature* adlı eserinde, çocuk kitaplarının sadece çocukları eğlendiren, gerektiği zaman uyumalarını sağlayan basit kitaplar olmadığını, çocukların yaşlarına göre kendilerince düşünce ve sıkıntılarının olduğunu ve bunları düşünme, çözüme ulaştırma imkânını çocuk kitaplarıyla elde edebileceklerini belirtmiştir (akt: Karacelil, 2014, s. 63). Bu bakımdan çocuk kitaplarının diğer deyişle çocuk edebiyatı ürünlerinin niteliği önem arz etmektedir.

Hentig (1985) yetişkinler için edebiyat hangi işlevleri üstleniyorsa, çocuklar için yapılan edebiyatın da aynı nitelikleri taşıması gerektiğini vurgulamıştır.

Yetişkinler okudukları eserlerdeki olayları hiçbir yaptırım olmadan izlerler. Çocuk edebiyatı ürünleri de benzer şekilde, öğretici amaçlar içermeden, ahlâki ders vermeden edebî zevk verecek nitelikte olmalıdır (akt. Dilidüzgün, 2008, s. 143). Bu bağlamda çocuk edebiyatı ürünleri çocuğa okuma sürecinde yaşantı yoluyla sergilenen bir hayatı sunmalıdır. Vermek istediği iletiyi olaylar aracılığıyla anlatıp çıkarım yapmayı okura bırakmalıdır.

2.2.3 Çocuk Kitaplarında Konu/Tema

Çocuk kitaplarında ele alınması gereken önemli noktalardan biri de konudur. Konu, üzerinde söz söylenen, yazı yazılan, eser meydana getirilen düşünce, olay veya duruma denir. Tema ise “yazarın eserinde (veya yazısında) sürekli olarak belirtmeye çalıştığı temel düşünce ve görüşler, gösterdiği ana yönelimlerdir.” (Oğuzkan, 2013, s. 370-371).

Sever (2008, s. 121) çocuk kitaplarında ele alınacak konuların niteliklerini şöyle belirtmektedir:

- “1. Çocukların okul öncesi dönemden başlayarak farklılaşan bireysel ilgi ve gereksinimlerine yanıt vermeli,
2. Çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk, barış... anlayışının gelişmesine katkı sağlamalıdır.”

Karatay (2011, s. 96) çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını konu edinmeyen bir kitabın çocuğun okuma isteğini azalttığını, kitaptan uzaklaşmasına sebep olduğunu belirtmektedir. “Çocuğun düş dünyası yetişkinlerden çok farklıdır. Kendi mantığıyla koşutluklar göstermesi nedeniyle çocuklar masalsi olan, olağanüstü, usdışı olaylar içeren kitapları okumaktan büyük keyif alırlar. Bu bakımdan çocukların düşlere, düş kurmaya yetişkinlerden daha fazla gereksinimleri vardır. Çocuklar düşleriyle vardır ve bu düşleriyle eğitilebilir.” (Dilidüzgün, 2004, s. 37-38). Özellikle hayal gücünün fazla olduğu küçük yaş dönemlerinde çocukların okuduğu kitapların bu ihtiyacı karşılayabilecek şekilde ve onların beğenisine uygun olması gerektiği söylenebilir. Ayrıca kitaplarda işlenen konular çocuğun ilgi alanına ve beğenisine hitap etmelidir.

Karatay (2011, s. 96) çocuk kitabında işlenen konunun beğenilmesi kadar yazarın konuyu işleyişinin de önemli olduğunu altını çizmektedir. “Okuyucunun dikkati hikâyelerdeki yapının etkililiğine, yazarın sunumundaki açıklığa ve karmaşıklıkları anlamasına dayalıdır. Eğer bir kitap tatmin edici/sağlam bir konuya sahip değilse uzun süre çocuğun ilgisini çekmeyecektir. Çocuk kitaplarında konu orijinal, klasik ve tahmin edilebilenin dışında olmalıdır. Çünkü çocuklar, arasında en çok sevilen kitaplar, konusu iyi olanlar değil en çok akıllarında kalanlardır.” Bu bağlamda çocuk kitaplarında konu önemli olmakla birlikte konunun ele alınışı da önemlidir. Sıradan bir konu anlatım tarzı ile ilgi çekici hâle getirilebilir veya ilgi çekici bir konu anlatımından dolayı okuyucuya ilginç gelmeyebilir. Bu bakımdan söylenenden hareketle, kitaplarda ele alınan konuların bazı temel özellikler taşıması gerektiğinden söz edilebilir. Çocuk kitaplarında işlenen konular:

1. “Çocukların okulöncesi dönemden başlayarak farklılaşan bireysel ilgi ve gereksinimlerine yanıt vermeli,
2. Çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk ve barış anlayışının gelişmesine katkı sağlamalıdır.” (Sever, 2008).
3. Çocukların “mantığını geliştirici, eski bilgilerini pekiştirici, yeni deneyimlere dikkat çekici olmalı ve şaşırtıcı sürprizler içermelidir.” (Tuğrul ve Feyman, 2007).
4. Çocukların hayal dünyalarını ve yaratıcılıklarını geliştirmelidir.
5. Çocuklara sevgi, çalışkanlık, doğruluk, adalet, yardımseverlik, şefkat gibi evrensel ve ahlaki değerleri işlemeli, ideolojik fikirleri dayatmamalıdır.” (akt. Karatay, 2011, s. 96-97).

Çocuk kitaplarında işlenen konularının özelliklerinin yanında çocuğun gelişim dönemine uygunluğu da önemlidir. Çocukların okuma ilgileri gelişim düzeylerine bağlı olarak değişebilmektedir. Buna göre; birinci aşamadaki çocuklar 2-7 yaş grubundakileri oluşturmakta ve bu yaş grubu çocukları anne, kardeş, aile sevgisi, özellikle olağanüstü ve gizemli olaylar ve doğa olayları, hayvanlar, gezi gibi konulara ilgi duymaktadır. İkinci aşamadaki çocuklar 7-9 yaş grubunda yer alanlardır. Bu yaş grubunda olanlar inşa, doğa ve hayvan sevgisi, olağanüstü olay ve durumlar, gezi konularına ilgi duymaktadır. Üçüncü aşama 9-12 yaş aralığındaki çocukları kapsamaktadır. Bu çocuklar kahramanlık, macera, mizah-

komiklik, gezi ve fantastik konulara ilgi duymaktadır. Dördüncü ve son aşamada olan çocuklar ise (12-15 yaş) sevgi, kahramanlık-tarih, gezi, bilim-kurgu, macera, mizah-komiklik, korku-gerilim konulu kitaplar okumaktan hoşlanmaktadır. Kızlar daha çok sevgi konulu kitapları tercih ederken erkekler tarih-kahramanlık konulu kitapları okuma eğilimindedir (Karatay, 2011, s. 97).

Çocuk kitaplarında hangi konulara yer verileceği düşünülürken çocukların ilgileri, cinsiyetleri, gelişim dönemleri ve yaşları dikkate alınmalıdır. Ayrıca ele alınan konunun nasıl işleneceğini de çocukların okuma ilgisini uyandırmada önemli bir noktadır.

2.2.4 Çocuk Kitaplarında Ana Fikir

Çocuk kitaplarında önemli olan unsurlardan birisi de ana fikirdir. Karatay (2011, s. 107) edebî metinlerde ana fikrin her zaman kesin bir yargı biçiminde verilemeyeceğini belirtmiş ve bu durumun yazarın tercihi ve üslubu ile ilgili olduğunu vurgulamıştır. Yazara göre ana fikir metnin farklı bir bölümünde yer alabilir veya tamamından çıkarılabilir; ancak ana fikrin çıkarılması okurun bilişsel düzeyine bağlıdır.

Edebî metinlerde ana fikir metnin vermek istediği mesajdır. Çetindağ (2008, s. 42) her yazının belirli bir amacı ve türü ne olursa olsun her metinde verilmek istenen bir düşünce ya da ana duygunun olduğunu belirtmektedirler.

Çocuk kitaplarında ana fikrin ne şekilde ele alındığı önemlidir. Şimşek (2011) çocuklara yönelik kitapların onların bilişsel ve duyuşsal becerilerini geliştirmesi ve olumlu davranışa yöneltmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Dilidüzgün'e göre (2004, s. 97) "kitap, yazarın otoriter yaklaşımından arınmış olmalı ve okuruna geniş alımlama olanakları sunabilmelidir. Yani yazar, çocuğu küçümseyecek derecede her şey bilen yetişkinden çok, okuruyla birlikte düşünen bir konumda olmalı. İdealize edilmiş yaklaşımlardan kaçınmalı ve çocuğa belli erdemleri, dünya görüşlerini zorla benimsetmeye çalışmamalı." Bu bağlamda metinde verilmek istenen mesaj dikte edici olmamalı ve çocuğun duyuşsal ve bilişsel becerilerinin gelişmesine katkı sağlamalıdır.

Demirel, (2010, s. 61) çocuk edebiyatı ürünlerinde iletinin birtakım nitelikler taşıması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bu nitelikler şöyledir:

1. *İletiler, çocuğun bilişsel duyuşsal gelişim özelliklerine uygun olmalı, çocuğun söz konusu gelişim boyutlarına olumlu katkıda bulunmalıdır.*
2. *İletiler ile konu-tema arasında yakın bir ilişkinin olmasına dikkat edilmeli.*
3. *İletilerin aktarımında önemli bir araç olan konu, dil ve anlatım gibi özellikler kendi içlerinde bir uyumu barındırmalıdır.*
4. *İletilerin aktarımında anlatılan metnin özelliği de dikkate alınarak, elden geldiğince zengin bir yola başvurulmalıdır. Yani sadece örtük iletiler şeklinde değil, yerine göre doğrudan, dolaylı ve soru şeklindeki iletileri de metnin içine yedirmiş olmalıdır.*
5. *İletiler tıpkı tema/ana fikir gibi bir bakıma eserin yazılma nedeni hâline gelebilmektedir.*

2.2.5 Çocuk Kitaplarında Söz Varlığı

Çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gereken unsurlardan birisi de söz varlığıdır. Beyreli de (2008, s. 147) konuşmanın genelde diksiyon gibi fiziksel yönü üzerinde durulduğunu; ancak bu becerinin alt yapısını sözcük dağarcığının oluşturduğunu belirtmektedirler. Ayrıca aktif ve pasif sözcük dağarcığının önemine vurgu yaparak bireyin sözcük dağarcığının geniş olmasının anlama ve anlatma becerileri ile doğrudan ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu bakımdan çocuğun sözcük dağarcığının genişliği, becerilerin kazanımında büyük bir öneme sahiptir.

Göğüş (1978) “Amerika’da yapılan bir araştırmaya göre 6 yaş çocuklarının etkin söz varlığı 2600, edilgen söz varlığı 14700; 10 yaş çocuklarının etkin söz varlığı 5500, edilgen söz varlığının 34300; 14 yaş çocuklarının etkin söz varlığı 8500, edilgen söz varlığının ise 62500 sözcükten oluştuğu belirlenmiştir (akt. Güleriyüz, 2006, s. 12-13). Anlamını bilip kullanılmayan sözcükler pasif, yani edilgen; anlamını bilip ayrıca kullanılan sözcükler de aktif, yani etken söz varlığını ifade etmektedir. Bu verilere bakıldığında bireyin edilgen söz varlığının etken söz varlığından daha fazla olduğu görülmektedir. Edilgen söz varlığının geniş olması anlamayı kolaylaştırmada önemlidir.

Gülyüz (2002, s. 12) etkin söz varlığının günlük hayatta yaygın olarak kullanıldığını, edilgen sözvarlığın ise anlamı bilinmesine rağmen sürekli kullanılmadığını belirtmektedir. Karatay (2011, s. 111) çocuğa kelime öğretilirken bilinen kelimedenden bilinmeyeni öğretmeye yönelik bir yolun kullanılabileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca bağlam aracılığıyla da çocuğun söz dağarcığının geliştirilebileceğini belirtmektedir. Yazar çocuk kitaplarında anlaşılabilirliğin yanında süslü anlatıma, deyim ve atasözlerine de yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yazara göre edebî dil ile günlük konuşma dili eserlerde dengeli bir şekilde bir araya getirilmelidir. Böylece çocuk hem yeni şeyle öğrenebilir ve kitabı da sıkılmadan okuyabilir.

Çocuk kitaplarında söz varlığı çocuğun mevcut söz dağarcığını genişletmeli; ancak bunu yaparken çocuğa yeni şeyler keşfetme duygusu tattırmalıdır.

2.2.6 Çocuk Kitaplarında Dil ve Anlatım

Çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gereken unsurlardan biri de dil ve anlatımdır. Dil ve anlatımın niteliği metni etkili kılmak açısından önemlidir. Edebi eserlerdeki kelimeler her zaman duyguların ve hayallerin ifadesi olmayabilir. Bu bakımdan “yazarlar, anlatımı daha etkili kılabilmek için edebî sanatlara başvurur. Edebi eserleri anlamak ve onlardan hoşlanmak için dolaylı anlatımları, istiareli dilin kullanım özelliklerini bilmek gerekir. Okuyucular açısından ise bilinenin farklı bir bakış açısıyla ortaya konması bazen ilk defa duyulan veya bilinen bir şeyle karşı karşıya kalma bazen de zaten bilinen; fakat farkına varılmamış değerlerin ve güzelliklerin görülmesine, anlaşılmasına araç olur.” (Benzer, 2009, s. 726-727). Bu bakımdan çocuk edebiyatı ürünlerinde de çocuğun edebî zevk almasını sağlamak için söz sanatlarına başvurulabilir; ancak bu daha çok soyut işlemler dönemindeki yaş gruplarına yönelik olmalıdır.

Çok uzun cümlelerden oluşan bir metni okumak çocuğu zorlayan bir durumdur. Çocuk, uzun cümlelerden oluşmuş bir metni anlayabilmek için birkaç kez okumak durumunda kalabilmektedir. Bu da sıkılmasına yol açmakta ve çocukta kitaba karşı isteksizlik oluşturmaktadır (Karatay, 2011, s. 113). Bu bakımdan çocuk kitaplarında mümkün olduğunca çok uzun cümleler kurmaktan kaçınılması

gerektiği söylenebilir. Ayrıca çocuk kitapları aracılığıyla çocukta sanat farkındalığı gelişebilir. Bu farkındalık da çocuğu yaratıcılığa yöneltmekte, bilişsel ve duyuşsal ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Bu sebeple çocukların erken yaştan itibaren sanatsal duyarlılığın yer aldığı kitaplarla karşılaşması sağlanmalıdır (Dilidüzgün, 2006, s. 112).

Son olarak alanyazında, çocuk kitaplarında bulunması gereken niteliklerle ilgili Şimşek (2011, s. 120-121) tarafından çocuk kitaplarını değerlendirme ölçeği hazırlanmıştır.

2.3 Şiir

Aksan (2013, s. 14) şiiri şöyle tanımlamaktadır: “Şiir gerek içerik, öz, gerekse söze dönüştürme ve sunuluş açısından özgün, etkilemeye, duygulandırmaya yönelik, yaratı niteliği taşıyan bir söz sanatı ürünüdür.” Coleridge’e göre şiir seçilen en iyi kelimelerin en iyi biçimde sıralanmasıdır (akt. Coats, 2013, s. 132). Bu tanımlara bakıldığında Aksan şiirin duygulandırıcı yönünü, Coleridge ise dil bilimsel yönünü vurgulamaktadır. Şiir bunların haricinde birçok tanımla yapılmıştır. Ahmet Kabaklı da nesirde yazarın üslubu olduğu gibi şiirde de şairin bir üslubu olduğunu ve şair sayısı kadar şiir tanımının yapılabileceğini belirtmiştir (akt. Demirel, Çeçen, Seven, Tozlu, Uludağ, 2010, s. 293). Bu bağlamda sınırsız şiir tanımı yapılabileceği söylenebilir.

Kluge şiir kavramını (1963) Latince kanalıyla batı dillerine geçen ve “yaratı” biçiminde aktarılan sözcüğün şiirin özünü de açıklar nitelikte olduğunu vurgulamaktadır. Öte yandan Eski Yunan’da (Homeros döneminde) şiirler müziğin sıkı ilişkisini gösteren ve şairlerin aynı zamanda şarkıcı niteliği taşımasıyla ilgili olan bir adlandırma görülmektedir: aoidos (aoidoç) hem “ozan, şair” hem de “şarkıcı” demektir, ode (won) ise hem “şarkı”dır; hem de “nağmeyle okunan şiir” anlamını taşımaktadır (akt. Aksan, 2013, s. 15).

İslam ansiklopedisinde (www.islamansiklopedisi.info) Türk şiirinin Arap ve Fars şiiriyle ortak kültür temellerine dayalı zengin bir şiir dünyası oluşturduğu belirtilmektedir. Şiir, her ülkede dilin olanaklarından yararlanmakta ve dilin sınırlarını zorladığı, bu noktada da evrensel bir konuma sahip olmaktadır.

Aksan'ın (2013, s. 15) “Japon şiirinde, İran şiirinde, Batı'nın Goethe'sinde, Shakespeare'inde, bizim Yunus Emre'mizde birbirinden çoğu zaman bağımsız olarak aynı özellikleri buluruz.” ifadesi de bu evrenselliği ve etkileşimi göstermektedir.

Demirel, Çeçen, Seven, Tozlu ve Uludağ (2010, s. 293) şiirin ortaya çıkışının, insanın dili keşfedip kullanması ile yaşıt olduğunu belirtmişler. Yazarlar, insanın doğayı etkilemek için büyü bir dil oluşturduğunu belirtmiş, bu dilin de şiir dilinin ilk hâli olabileceğini aktarmışlardır. Ayrıca Platon'un da şiir tanımı yaparken ‘büyülü söz’ ifadesini kullanmasının bu durumu açıkladığını vurgulamışlardır.

Şiirin konu yelpazesi hemen hemen her alanı içerebilir. Şiirde ciddi konuları da, hayattan kesintileri de, mizahı da, en basit duyguyu da bulmak mümkündür. Farklı kişiler tarafından aynı konuda yazılsa da her şiir benzersizdir; çünkü şair, şiirine sadece kendine ait olan duygusunu, yaşantısını ve bilgisini aktarmıştır. Şiirin yazana has özelliklerini, bakış açısını, kelimelerini ve sesi kullanım biçimini de şiirde belirgin bir şekilde görülebilir. Bu bakımdan Oğuzkan (2013, s. 250) şiir türünün hayal gücü, duygusallık, uyum (ahenk) ve ölçü (vezin) gibi birtakım içerik, anlatım ve biçim özellikleriyle diğer edebî türlerden ayrıldığını belirtmekte ve şiirin düz yazıdan daha estetik ve yoğun bir anlatıma sahip olduğunu vurgulamaktadır.

2.3.1 Şiirin Edebî Türler İçerisindeki Yeri

Şimşek'e göre (2014, s. 15-16) çocukta doğuştan gelen bir güzellik duygusu vardır. Güzel olan her şey çocuğun ilgisini çektiğinden bu duygu ileriki yaşlara taşınmalıdır. Edebî türlerde de gerçek güzellik üzerinden anlatıldığından edebî metinler çocukların güzellik duygusunun gelişmesine katkı sağlamaktadır. Yener de (2014, s. 503) şiir türünün çocuğun saf yapısına en yakın tür olup onun birçok yönünü kuşattığını belirtmekte ve şiirin estetik yönünün çocuklar için de geçerli olduğunu, şiirlerde imge ve mecaz kullanımının da önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Aksan (2013, s. 26) şiir dilini diğer türlerden ayıran en önemli unsurun, bu dilin uyak, ses yinelemeleri, ölçü, ritim gibi müzikaliteyi sağlayan unsurları içermesi olduğunu belirtmiştir; ancak bu özelliklere sahip olmayan şiirlerin de söz konusu olduğunu söylemiştir.

Şiir türünü diğer edebî türlerden ayıran en önemli noktalardan birinin dilin sınırlarını zorlaması, bütün imkânlarından faydalanması olduğu söylenebilir. Şiir dilini günlük dilden ve yazı dilinden ayıran unsurların neler olduğu hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Fransız yazar Paul Valéry, dil anlatımın iki biçiminin olduğunu, bunlardan birinin olayı aktarmak, diğerinin ise bir heyecan, duygu uyandırmak olduğunu belirtmekte, şiirin “bu iki işlevin uzlaşması” olduğuna değinmektedir. Valery’ye göre “Düzyazıyla şiir tümüyle ayrı iki alandır. Düzyazıyla söylenmeyecek düşler şiir biçiminde dile getirilir. Perrine ise (1956) “şiiri, günlük dilden daha çok şeyi söyleyen, onu daha güçlü söyleyen bir dil türü sayar.” (akt. Aksan, 2013, s. 30-31). Bu bağlamda şiir türü diğer türlerle söylenemeyen duygu ve düşünceleri ifade eden, günlük dilden ve yazı dilinden farklı bir söyleyişe sahip olan ve heyecanlandırma ve duygulandırma gibi işlevleri olan bir türdür.

Keklik de (2013, s. 1803) şiirin diğer türlere oranla duyguları özlü ve en kısa biçimde okura veya dinleyiciye aktardığını vurgulamaktadır. Akpınar ise (2008, s. 3) “şiir dilinin yazı dilinden yüzey yapıdaki farklılığı anlam akıcılığını sağlayan ahenk unsurlarında yatmaktadır. Kafiye, ritim, ahenk (aliterasyon ve asonans) ve yinelemeler şiir dilinin söyleyiş ve okuma kolaylığı, akıcılık yaratan unsurlarının başında gelmektedir.” Şiir dili söz konusu unsurlar aracılığıyla hareketlilik kazanmaktadır. Bu özellikleri bakımında şiir türü diğer türlerden ayrılmaktadır.

2.3.2 Çocuk ve Şiir

Çocuklar şiirden her yaşta zevk alabilir ve bunda şiirin sahip olduğu ritmik yapı oldukça etkilidir. Çocuklar şiire ihtiyaç duymakta ve onların duygu ve düşüncelerine uygun olan şiirleri tercih etmektedirler (Oğuzkan, 2013, s. 252). Ayrıca çocuklar ilk olarak sözlü gelenekle tanışmakta daha sonra edebi ürünlerin sağladığı ahenk unsurlarını tanımaktadırlar; ancak çocuklar gelişiminin her döneminde özellikle şiire karşı ilgi göstermektedirler (Demirel, Çeçen, Seven,

Tozlu, Uludağ; 2010, s. 301). Bu bakımdan şiirin ritmik yapısı ve sahip olduğu birçok özellik çocukların bu türe karşı ilgi duymasını sağlamaktadır. Diğer yandan bu noktada çocuğun dünyasını yansıtan ve onun zevk almasını sağlayan şiirlerin varlığı söz konusu olmaktadır. Dilidüzgün (2007, s. 37-38) çocukların dünyayı yetişkinlerden farklı bir şekilde algıladıklarını onların olağanüstü unsurlardan zevk aldığını belirtmiştir; ancak günümüz eğitim anlayışında çocuğun düş gücüyle var olduğunu görmezden gelip aşırı öğretici bir tutum sergilemesinin doğru olmadığını vurgulamıştır. Yazara göre çocuk şiirlerinde “çocuğa ne yapmaması gerektiği değil neden yapmaması gerektiği anlatılmalıdır.” Bu bağlamda çocuk şiirlerindeki anlayış çocuğa belli düşünceleri dayatmak değil, olaylardan çıkarım yapmasını sağlamak, bir davranışı neden yapmaması gerektiğini ona açıklamak olmalıdır. Çocuklar, onların hayal dünyasında gezinmekle anlaşılabilen; ancak bunu yaparken çocukların dünyasına müdahale edilmemesi gerekmektedir (Demirel, Çeçen, Seven, Tozlu, Uludağ, 2010, s. 302). Sadeliğin ve temizliğin karşılığı olan çocuk, gerçeğe hayalin iç içe olduğu bir dünyada yaşamaktadır.

2.3.3 Şiirin Sanatsal İşlevleri

Çocuk şiirlerinde estetik önemli bir unsurdur. Çünkü çocuklar yapıları itibarıyla her şeyde güzel bir yön bulduklarından hayata estetik bir çerçeveden bakmaktadırlar. Kierkegaard’a göre (2009) “estetik, kişinin gündelik olarak ne olduğudur.” (akt. Kanter, 2014, 572). Estetik sanatta ve hayatta güzelliği ve güzel duymayı ifade etmektedir. Bu bakımdan estetik kavramı çocuğun sahip olduğu sanatsal bakış açısını yansıtmaktadır; ancak bu noktada “etik” kavramı ortaya çıkmaktadır. Kierkegaard’a göre (2009) “etik, kişinin (kalıcı olarak) ne olacaksa o olmasıdır.” (akt. Kanter, 2014, 572). Sadece sanatsal kaygılarla yazılmış eserler nitelikli olamayacağı gibi sadece ahlakî değerleri vurgulayan eserlerinde nitelikli olmayacağı söylenebilir. Bu bakımdan edebî eserlerde etik ve estetik dengeli bir şekilde yer almalıdır. Aynı durum çocuk şiirleri için de geçerlidir. Çocuk edebiyatında estetikle ilgili noktalardan biri çocuğa istenilen kimliği kazandırma çabasıdır. Bu tür bir çabanın ise çocuk edebiyatı eserlerinde sanatsal kaygının göz ardı edilmesine ve tek tip çocuk tipi oluşturulmasına sebep olacaktır (Oğuzkan, 2000, s. 210). Bu bakımdan genel olarak şiir türünün estetiğiyle ilgili ölçütlerin

çocuk şiiri için de geçerli olması gerekir. Çocuğun yaşama bakışı, duygu ve beklentileri estetik biçimde ele alınarak çocuk şiirlerinde yerini almalıdır. Arıcı ve Urgan da (2011, s. 259) şiir türünün taşıdığı estetik kaygı ve ölçülerin çocuk şiirinde de geçerli olduğunu vurgulamıştır.

Şiir türünün sanatsal işlevlerini Arıcı ve Urgan (2011, s. 263) şöyle sıralamaktadır:

1. *Şiir zengin bir sözcük dağarcığı oluşturarak çocuğu iyi bir anlatım seviyesine ulaştırır.*
2. *Hayal gücünü geliştirir.*
3. *Ana dili sevgisini kazandırır.*
4. *Sözlü ifade gücünü geliştirir.*
5. *Ulusal ve evrensel değerlere ulaştırır.*
6. *Bir metni kolayca ezberleme yeteneğini geliştirir.*
7. *Kendine duyduğu özgüveni artırmasına yardım eder.*

Görüldüğü üzere çocuk şiirinin çocuğun estetik algılarını geliştirerek ona sanat eğitimi konusunda tecrübe kazandırmaktadır. Kendisi de başlı başına bir sanat olan şiir türünün çocuğa kazandıracığı beceriler yalnızca küçük yaşlarda değil hayat boyunca kullanılabilir türdendir.

2.3.4 Şiirin Eğitsel İşlevleri

Dilidüzgün çocuk edebiyatının doğrudan eğitsel bir işlevi olmadığını; ancak çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması bakımından bir araç olduğunu belirtmektedir. Bu bakımdan çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatına geçişte bir araç olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte yazarın Dahrendorf'tan aktardığına göre çocuk ve gençlik yazını şöyledir:

- *Okurların ilgilerini kapsar; aslında bu yazını çocuk ve gençlik yazını yapan da bu özelliştir;*
- *Yazınsal deneyimleri olmayanları bu konuda yüreklendirir; okurların yazınsal metinler üzerinde basit analizler yapabilmelerini sağlar;*

- *Gerekli biçimde okuma ilgisi oluşturur; örneğin gerilim, komik öğeler, eylemin yoğunluğu ve özdeşleşme olanakları çocukların okumalarını güdüler.*
- *Çocukların ve gençlerin aydınlanmalarını deneyimlerinin artmasını, ön yargılardan arınmalarını ve toplumsallaşmalarını koşullayarak onların kimliklerini kazanmalarına yardımcı olur.*

(akt. Dilidüzgün, 2007, s. 22-23).

Oğuzkan'a göre (2013, s. 250) çocuk edebiyatı, ulus bilinci kazandırmada, ana dilini sevdirmede, duygu ve düşüncelerini anlatma biçimini öğretmesi bakımından çocuk eğitiminde oldukça önemli bir işleve sahiptir. Kıbrıs da bu konuda Oğuzkan'ı desteklemekte, buna ek olarak şiirin bu istekleri yerine getirmede diğer türlerden daha etkili olduğunu ve çocukların her yaşta şiiri beğendiklerini ve şiirdeki ritmik unsurların çocukların duygularını geliştirebileceğini vurgulamaktadır (Kıbrıs,2010, s. 142). Şimşek de (2014, s. 5) çocuk edebiyatının bir yönünün de eğiticilik olduğunu ve bu noktada çocukların dil becerisi, hayal gücü ve yaratıcı düşünme becerisini geliştirme gibi işlevlere sahip olduğunu belirtmektedir.

Bu bağlamda çocuk edebiyatı ürünlerinde ve araştırmanın konusu olan çocuk şiirlerinde doğrudan eğitsel bir işlev olmamakla birlikte çocukların kimlik kazanmasında ve birtakım değerlerle tanışmasında oldukça önemli bir işleve sahiptirler. Bu noktada da çocuk edebiyatında nitelikli eserlere duyulan ihtiyaç ortaya çıkmaktadır. Doğrudan eğitici bir üslubun yer aldığı, çocukların duygu ve düşünce dünyasına uygun olmayan mesajlarla dolu ürünler çocuğu yetişkin olma yolunda doğru yönlendirmeyebilir.

2.4 Çocuk Şiirlerinde Bulunması Gereken Nitelikler

Çocuk şiirlerinde bulunması gereken niteliklerle ilgili birçok görüş bulunmaktadır. Oğuzkan (2013, s. 261-263) çok farklı görüşlerin olmasından çok en büyük sorunun çocuk şiirlerin niteliği konusu olduğunu belirtmektedir. Ayrıca nitelikli şiirlerin, çocukların hayal dünyasına hitap eden, öğreticilikten uzak şiirler olduğunu vurgulamaktadır. Benzer şekilde Yalçın ve Aktaş da (2003, s. 207)

çocuk şiirlerindeki en önemli sorunun geçmişten bu yana geleneklerin etkisiyle pastoral ve didaktik anlayışın günümüz çocuk şiirlerine de yansımaları olduğunu belirtmektedirler.

Oğuzkan çocuk şiirlerinde olması gereken özellikleri şöyle sıralamaktadır (2013, s. 261-262):

1. *Kafiyeler –eğer varsa- belirli olmalı ve birbirlerine yakın mısraların sonlarında bulunmalıdır.*
2. *Düşünceler açık olarak ve bir beyit veya bir dörtlük (kıta) sınırları içinde anlatılmalıdır.*
3. *Tasvirler yalın ve kesin olmalıdır.*
4. *Benzetme, istiare, mecaz gibi edebî sanatlara ölçülü bir şekilde yer verilmelidir.*
5. *Hayal ve duygular çocukların yaşantılarıyla ilgili olmalı, bu unsurlarla olaylar arasında sıkı bir bağlantı kurulmalıdır.*
6. *Mısralar kısa, cümle düzeni doğal ve seçilen sözcükler sade olmalıdır.*
7. *Tam ve yarım kafiyelerden, ölçüden ve bazı mısraların tekrarından yararlanarak ahenk zenginliği sağlanmalıdır.*
8. *Konu –yaşama sevinci, aile sevgisi, doğa, yurt ve ulus sevgisi, güzellik duygusu gibi- olumlu duygu ve davranışlar kazandırıcı, geliştirici ve pekiştirici bir nitelik taşımaktadır.*

Yukarıda belirtilen özellikler daha çok şiirin yapısal özellikleridir. Gürel, Temizyürek ve Şahbaz da (2007, s. 200) çocuk şiirlerinde bulunması gereken nitelikleri şöyle ifade etmektedirler:

- a) *Çocuk şiirlerinin söyleyiş özellikleri*
  1. *Çocuk şiiri içten, süslü söyleyişlerden uzak, kısa, yalın anlatıma sahip olmalıdır.*
  2. *Çocuğun hayal gücünü geliştirmelidir. Yaş seviyesiyle paralel olarak şiirlerdeki mecaz kullanımı artırılmalıdır.*
  3. *Çocuk şiirleri ahenkli ve hareketli olmalıdır.*
- b) *Çocuk şiirlerinde betimleme ve diyalog;*

1. *Çocuk şiirlerinde, betimlemeler mümkün olduğunca az olmalıdır.*
2. *Diyaloglarla kurulan şiirlerde, konuşanların belirgin ve mümkün olduğunca az olmalıdır.*

Çocuk şiirlerindeki söyleyiş özellikleri, betimleme ve diyaloglar yukarıda da belirtildiği üzere çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. Hareketli bir yapıya sahip olan çocuğa yönelik yazılan şiirlerin dili durgun olmamalıdır. Şiirlerde yer alan yinelemeler, betimlemeler duygu ve düşünceleri canlandırma açısından etkilidir. Betimleme noktasında Gürel, Temizyürek ve Şahbaz'dan farklı olarak Oğuzkan (2013, s. 254-255) çocukları etkileyen şiirlerin bir kısmının da tasvirî şiirler olduğunu söylemiştir. Bu tür şiirlerde kendi duygu ve düşünceleriyle şiire konu olan varlıklar arasında ilişki kurmayı sevdiklerini vurgulamıştır. Bu bağlamda çocuk şiirlerinde betimlemelerin dengeli bir şekilde yer alması gerektiği söylenebilir. Şiirlerde betimlemelerin fazlalığı şiirlerin niteliğini azaltacağı gibi hiç yer verilmemesinin de niteliği zayıflatacağı ifade edilebilir.

Çocuk şiirlerinde bir diğer önemli konu da şiirlerin başlıklarıdır. Dilidüzgün (2010, s. 67) bir metnin başlığının o metnin genel yapısını yansıtan en üst, büyük önerme olduğunu belirtmekte ve bu yüzden kısa ve yoğunlaşmış bilginin verildiği ana nokta olduğunu vurgulamaktadır. Bu bakımdan der kitaplarında yer alan şiirlerin başlıkları hem şiirle ilgili bilgi vermeli hem de çocukların dikkatini çekecek nitelikte olmalıdır. Böylece çocuğun, şiirin başlığından, içeriğini tahmin edebileceği söylenebilir. Ayrıca başlığın ilginç ve dikkat çekici olması çocuğun okuma isteğini artıracak bir unsurdur.

2.4.1 Çocuk Şiirlerinde İçerik

Oğuzkan (2013, s. 371) çocuk şiirlerinde konu seçiminin önemli olduğunu belirtmektedir. Ona göre konu seçilirken evrensel niteliklerle birlikte ulusal kültürün, toplumun ahlaki kurallarının gelenek ve göreneklerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Ayrıca yazarların bunlara dikkat ederken çocuğun ilgileri ve okuma yönelimi noktasında temel bilgileri edinmeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Diğer yandan çocuk şiirlerinin içeriğinde çocuğa dayatma yapılmamalı ve ona özgür iletişim ortamı sunulmalıdır. Ayrıca konular çocuğun çevresinden seçilmeli bunun için de özel bir hassasiyet gösterilmelidir. Yener iyi çocuk şiirinin konusunun geçmişle geleceği birleştirip çocuklara zamanı sorgulatan nitelikte olması ve bunu yaparken de otoriter yaklaşımdan ve öğreticilikten uzak olunması gerektiğini vurgulamaktadır. Yazar bu durumu şöyle açıklamaktadır: “*Kimi çocuk şiiri yaramaz, esprili bir tavrı ortaya koyar. İnsanlığın ruhuna armağan edilmiş güzelliğe böyle ulaşır. “siyah” ya da “beyaz” dünya bakışı sunmaz okura, farklı biçimde düşünme sanatını sunar yalnızca. Yetişkinlerin algısındaki kökleşmiş kavramlara paradoksal yanıtlarla yaklaşır. Böylece çocuk okur varoluşun dinamik yorumunu kendisi yapar. Yeryüzünde aslında hiçbir şeyin nesnel anlamının olmadığını her şeyin öznel gerçeklik anlayışımızdan kaynaklandığını hissettirir. Bu, kötümser bir dünya algısı değil, mutlu olmayı gerektiren bir yaklaşımdır. İyi şiir çocuk okurun duygularını incitmeye özen gösterir. Büyüklerin umursamazlıklarını, ikiyüzlülüklerini çocukların bakış açılarıyla görmeye davet eder.*” (Yener, 2014, s. 504-507).

Arıcı ve Ungan da (2011, s. 262) çocuk şiirlerinde konu sınırlaması üzerinde durmaktadırlar. Onlara göre çocuk şiirine konu sınırlaması getirmek imkânsızdır; ancak Türkçe dersi öğretim programlarında belirli temalar ön görülmektedir. 1-5. sınıf Türkçe dersi öğretim programında “Atatürk”, “Değerlerimiz”, “Sağlık ve Çevre”, “Birey ve Toplum” zorunlu temalardır (T. Ö. P., 2009 s. 142). 6-8. Sınıf Türkçe dersi öğretim programında ise “Atatürk” teması her sınıf düzeyinde zorunlu olmakla birlikte 6. Sınıfta “Sevgi”, 7. Sınıfta “Milli Kültür”, 8. Sınıfta “Toplum Hayatı” zorunlu ana temalardır (T. Ö. P., 2006 s. 61). Programda zorunlu temaların bulunması bir anlamda konu sınırlamasına neden olduğundan şiirin konu alanını daraltacağı söylenebilir.

Genel olarak yazarlar çocuk şiirlerinde her konunun ele alınabileceğini belirtmekte, ancak konunun çocukların ilgisini çekecek, samimi bir dille yazılması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bu bakımdan çocuk şiirlerinde konu, çocukların eleştirel, yaratıcı düşünme becerisini geliştirecek, onlara estetik zevk kazandıracak nitelikte olmalıdır. Ayrıca şiirler birtakım değerlerin kazanımını sağlayıcı nitelikte olup bunu yaparken öğreticilikten ve dikte edici görüşlerden uzak olmalıdır.

2.4.2 Çocuk Şiirlerinde Hayal Motifleri

Şiir dilindeki önemli unsurlardan birisi de imgedir. Özdemir (1981, s.42) imgenin dış dünyadan algıladığımız varlıkların şiire yansıması olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu kavramın düşünsel bir resim olduğunu da vurgulamıştır.

İmgenin şiirde yer almasıyla ilgili aşağıda Necip Fazıl Kısakürek'ten bir örnek yer almaktadır:

Sayıklama

Kedim, ayak ucuma büzülmüş, uyumakta;

İplik iplik sarıyor sükûtu bir yumakta,

Hırıl hırıl,

Hırıl hırıl...

Bir göz gibi süzüyor beni camlardan gece,

Dönüyor etrafımda bir sürü kambur cüce,

Fırıl fırıl,

Fırıl fırıl...

Söndürün lâmbaları, uzaklara gideyim;

Nurdan bir şehir gibi ruhumu seyredeyim,

Pırıl pırıl,

Pırıl pırıl...

Sussun, sussun, uzakta ölümüne ağlayan;

Gencim, ölmem, arzular kanımda bir çağlayan,

Şırl şırl,

Şırl şırl...

Ne olurdu, bir kadın, elleri avucumda,

Bahsetse yaşamının tadından başucumda,

Mırıl mırıl,

Mırıl mırıl... (Kaldırımlar, 1927)

Necip Fazıl Kısakürek'in bu şiiri, yansıttığı imgeler açısından güçlüdür. Şiirde her dörtlükte ayrı bir – ya da birden çok- imge aktarılmaktadır: *Kedinin, sessizliği bir yumakta sarışı; gecenin, camlardan şairi süzüşü; çevresinde kambur cücelerin dönüşü; şairin uzaklara giderek nurdan bir şehir gibi kendini seyretmesi; uzaklarda ölümüne ağlayan bir kimsenin varlığı; başucunda, yaşamının tadından söz edecek bir kadın*. Bu imgeler yazarın algıladığı dış dünyayı şiire yansıtma şeklini göstermektedir (Aksan, 2013, s. 37-38). Diğer yandan çocuk şiirleri imge açısından zengin olmakla birlikte gerçeklikten de beslenmelidir. Diğer söyleyişle çocuk şiirlerinde hayal ve gerçeklik dengeli bir şekilde yer almalıdır. Demirel, Çeçen, Seven, Tozlu ve Uludağ (2010, s. 305) çocukların hayalleri paylaşmaktan ve yaşamaktan hoşlandığını; çocuk için yazılan şiirlerde ölçünün kaçırılmaması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Çocuklar hayal dünyasının sınırlarını zorlasa da çocuklar birçok durumda kendi yaşam tecrübelerinden yola çıkmaktadırlar. Bu bakımdan çocuk şiirlerinde bu unsurlar arasındaki dengeye dikkat edilmelidir.

2.4.3 Çocuk Şiirlerinde Dil ve Anlatım

Oğuzkan'a göre (2013, s. 374) çocuk şiirlerinde en önemli ölçüt, dil ve üslubun yapmacık ve zevksiz olmamasıdır. Aynı şekilde Oğuzkan, estetik zevkin gelişmesine en büyük engelin de eski sözcük ve deyimlerin kullanılması olduğunu belirtmektedir. Ayrıca o, bu noktalarla birlikte çocukların gelişim dönemi özelliklerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamakta ve bu bağlamda şiirlerde sıfat kullanımında tutarlılık, etken çatılı fillerin kullanımı ile sade ve canlılık üzerinde durmaktadır. Bu bakımdan çocuk şiirlerinde kullanılan sözcükler çocuğun gelişim dönemlerine uygun olmalı ve şiirin anlatımı çocukların estetik zevkini geliştirecek ve onların ilgisini çekecek yönde olmalıdır.

Yener de (2014, s. 504) dil ve anlatım noktasında çocuk edebiyatı ürünlerinde dilin hareketli, yumuşak ve inceltmiş olarak kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Bu özelliklere sahip olan metinlerin çocukların merak duygusunu kamçılığını söylemekte ve anlatımla ilgili olarak çocuk şiirlerinde açık bir

anlamın yanında şiirlerde yan anlamlarla oyunlar sunulup çocuğun derin yapıyı çözümlemesi için imkânlar sunulması gerektiğini ifade etmektedir. Bu bakımdan çocuk şiirlerinde dil ile kurgusal özellikler dengeli bir şekilde yer almalıdır.

Şirin ise (1998, s. 110) çocuk şiirlerinde durum, olay ve düşüncelerin açık, kısa olarak anlatılmasını ve mısraların kısa, cümle düzeninin doğal ve sözcüklerin anlaşılabilir nitelikleri taşıması gerektiğini vurgulamaktadır.

Çocuk şiirleri çocuk üzerinde oldukça etkilidir. Nitelikli şiirler çocuklara okumayı sevdirmekte, onların şiiri yorumlama becerisini geliştirmekte ve dili daha etkin kullanmalarını sağlamaktadır. Ayrıca çocuk şiirlerinde dil ve konu çocuğun beğenme duygusuna hitap etmeli, çocukların çıkarım yapmasını sağlayacak anlam boşluklarına yer verilmelidir. Diğer yandan çocuk şiirlerinde sadelik, ses benzerlikleri, karmaşık olmayan sözcükler çocukların şiirden zevk almasını sağlayacak unsurlardır (Yener, 2014, s. 506). Şirin de (2012, s. 147) nitelikli şiiri, çocuğu yansıtan, onun seviyesine inen şiir olarak açıklamaktadır. Ayrıca şairin, bunu yaparken çocuğu çok iyi tanınması gerektiğini vurgulamaktadır. Diğer yandan çocuk şiirlerinin politik ve pedagojik söylemlerden uzak çocuk gerçekliğini yansıtır nitelikte olması gerektiğini belirtmektedir.

Son olarak Başaran da (1984, s. 63) nitelikli şiiri “Çocuğa seslenen şiirler öncelikle sanat ürünü olmalı, onun dil, düşünce ve duyarlık dünyasına uygun düşmeli. Her sanat ürünü gibi dünyayı, insanı algılamasına yardım etmeli, iç gözlerini açmalı; doğayı, insanı, yaşamı sevdirmeli; doğruyu, iyiyi, güzeli sezdirmeli, öğüt verici, güdücü olmamalıdır.” şeklinde açıklamaktadır.

Güleryüz çocuklar için seçilecek şiirlerinin nitelikleri şöyle belirtmektedir (2006, s. 249):

- *Okunacak şiir, çocuğun duygusal dünyasına ve ilgi alanına uygun olmalı,*
- *Dizeleri uzun olmamalı, sözcüklerin hece sayısı az olmalı, şiirdeki sözcükler çocuğun sözcük dağarcığıyla örtüşmeli,*
- *Durakları belli olmalı ve kolay sezilmeli,*
- *Kutlanan bayram ya da belirli günle ilgili şiir türü arasında bir anlam olmalı (Orman Haftasında daha çok doğa şiirleri, Kurtuluş*

Savaşı, Cumhuriyet Bayramı gibi etkinliklerde destansı, coşkulu ve duygusal şiirlere yer verilmeli),

• *Anaokulu ve ilköğretim 1, 2, 3. sınıflarda okunacak şiirler iki, üç dörtlüğü; 4, 5. sınıflarda üç beş; 6, 7, 8. sınıflarda dört,sekizi geçmemeli,*

• *Bayram ya da belirli günler öne çıkarılarak, “şiir” ya da “çocuk” araç olmamalı, aksine bayram ya da belirli gün amaç olmalı,*

• *Törenlerde okuyan için de dinleyen için de ağır, bıktırıcı, uzun şiirlere yer verilmemeli,*

• *Şiiri okuyacakla dinleyecek olanın ilgi alanları dikkate alınmalıdır.*

Söylenenlerin ışığında çocuk şiirlerinde cümleler kısa anlatım yalın ve sade, şiirlerde geçen sözcükler ise çocuğun yaş seviyesine uygun olmalıdır. Ayrıca şiirlerde söz sanatlarına, deyimlere yer verilerek sanatsal dil sağlanıp günlük konuşma diliyle birlikte sunulmalıdır. Son olarak şiirler otoriter yaklaşımdan uzak olmalıdır.

2.5 Ortaokul Çağındaki Çocuğun Gelişim Özellikleri

Çocuğun gelişim özellikleri her yaş döneminde farklılık göstermektedir. Piaget, bir çocuğun gelişim basamaklarını dörde ayırmaktadır:

1. Duyu- Hareket Dönemi; Doğum 0-2 Yaş
2. İşlem Öncesi: 2-6 Yaş
3. Somut İşlemler Dönemi 7-12 Yaş
4. Soyut İşlemler Dönemi –Ergenlik Dönemi

Kıbrıs (2010, s. 29) somut işlemler dönemini okul yılları ya da orta çocukluk diye adlandırmakta ve bu dönemde çocukların bilgi somut olarak verildiğinde bunu mantıklı ve sistemli bir şekilde işleyebildiklerini belirtmektedir. Ayrıca bilgi soyut olarak verildiğinde çocukların yetersiz olacağını ifade etmektedir. Somut işlemler döneminde çocuklar somut düşünce ya da durumun farklı yönlerini çözümlayebilmektedirler.

Bu çalışmada ele alınan ortaokul çağındaki çocuklar 5, 6, 7, 8. sınıftadırlar. 5. sınıf öğrencileri somut işlemler döneminde, 7,8. sınıf öğrencileri soyut işlemler döneminde bulunmaktadır. 6. sınıf öğrencileri ise geçiş noktasında olup somut işlemle soyut işlem dönemleri arasındadır. Bu bağlamda 5, 6. sınıf öğrencilerine yönelik olarak ders kitabına konulacak şiirler soyut kavramlardan uzak somut bilgiler içermelidir; ancak çocuk bu dönemde soyut kavramlarla da tanıştırılmalıdır. Soyut kavramlarla dolu bir şiirle karşılaşan çocuk anlamakta zorlanacağından okumaya karşı olumsuz bir tutum geliştirebilir. Benzer şekilde soyut işlemler döneminde yer alan bir çocuğa somut kavramların yoğun olduğu bir şiir, basit gelebilir ve çocukta okuma isteği uyandırmayabilir.

Soyut işlemler dönemi ise en üst bilişsel gelişim dönemi olup 12 yaş sonrasında başlamaktadır. Piaget (1969) soyut işlemler dönemini şöyle tanımlamaktadır: “somut olandan burada olmayana ve geleceğe yönelik ilgi doğrultusunda kurtulma. Bu büyük düşüncelerin ve kuramların başlamasının çağı, aynı zamanda şimdiki gerçekliğe uyum sağlamanın zamanıdır.” (akt. Kıbrıs, 2010, s. 31). Soyut işlemler döneminde olan çocuklar yetişkinler gibi olasılıklı düşünebilir, problem çözerken sebep-sonuç ilişkilerine dikkat eder, toplumun değer ve inançlarına ilgi duymaya başlar, bir olayın farklı yönlerini görebilir; ancak bu dönemde ergen benmerkezciliği de görülür. On beş yaş civarında ise bilişsel faaliyetler üst düzeydedir (MEB, 2014, s. 39). Bu bakımdan bu yaş dönemindeki çocuklara yetişkinlerin okuduğu şiirler önerilebilir, ders kitabında bu tür şiirlere de yer verilebilir. Soyut işlemler dönemindeki çocuklar 7, 8. sınıftadırlar. Bu dönemde çocukların ilgi ve beklentileri dikkate alınarak şiirin içeriğinin, dil ve anlatımının zenginleştirilmesi gerekmektedir. Çocuğun gelişim özelliklerine, ilgi, beğeni ve gereksinimlerine seslenen şiirlerin, çocukların birçok beceriyi kazanmasına katkı sağlayacağı söylenebilir.

2.5.1 Şiir Türünün Çocuğun Gelişimine Katkısı

2.5.1.1 Dilsel Gelişimine Katkısı

Gelişim, yaşam boyu hiç durmadan devam eden bir süreçtir. Kalı Soyer (2014, s. 53) dil gelişiminin bilişsel gelişimle paralel olarak ilerlediğini ve diğer gelişim alanlarına benzer gelişim gösterdiğini söylemektedir.

Santrock'a göre (2014, s. 8) gelişim biyolojik, bilişsel ve sosyo-duygusal boyutlardan oluşan çok yönlü bir kavramdır. Bu kavramın içinde dikkat, bellek, soyut düşünme, bilgi işlem hızı ve sosyal zekâ gibi bileşenler vardır. Yazara göre şiir, çocuk için birçok yönden faydalıdır. Bunlardan birisi de dil gelişimidir. Yazar şiirin, tekrarlı yapısından dolayı çocuklarda seslere yönelik farkındalığı geliştirdiğini ve doğal dil gelişimini hızlandığını belirtmiştir.

Memmedov'a göre (2013, s. 332-333) şiirin en önemli özelliklerinden biri çocuklardaki ritim ve uyum duygusunu desteklemesidir. Ayrıca yazar çocuk şiirleri basit, açık ve anlaşılır bir anlatıma sahip bunun çocuğun dil seviyesini geliştirmesine ve kelime dağarcığını artırmasına katkı sağlayacağını belirtmektedir.

Yapısındaki farklı özellikleriyle şiir, çocuğun dil gelişimine birçok açıdan katkı sağlayabilir; ancak bütün bunların gerçekleşebilmesi için eğitimde kullanılan şiirlerin, çocuğun yaşına ve gelişim özelliklerine, duygu ve düşünce dünyasına uygun olması gerekmektedir.

2.5.1.2 Bilişsel Gelişimine Katkısı

Şiirde dil, alışılmadık bağdaştırmalar yoluyla çok farklı biçimlerde kullanılabilir ya da günlük hayatta birlikte kullanılmayan kelimeleri bir araya getirebilir. Bazen şiirdeki hayal gücü çocuğun kurabileceği hayalden çok daha farklı ve ufuk açıcı olabilir. Bu açıdan şiir bir anlamda yaratıcılığın yoğun olduğu bir türdür. Bu sebeple şiirin çocuğun bilişsel gelişimine katkısı yadsınamaz.

Piaget insan zihninin yaşla eş zamanlı bir biçimde geliştiğini belirtmektedir. "Çocukları "aktif düşünürler" olarak gören Piaget, onların sürekli olarak dünyayı anlamalarını ilerletme çabası içinde olmalarından dolayı bilişsel şemalarının

arttığını vurgulamaktadır.” (Kalı Soyer, 2014, s. 39). Çocuk günlük hayatta öğrendiği her şey için zihninde bir şema oluşturmaktadır. Bu bağlamda dil aracılığıyla öğrendiği her yeni bilgi hakkında da şema oluşturan çocuk, şiir türünde karşılaştığı düşünce dünyası, hayal gücü vb. ile zihnindeki şemaları artırarak bilişsel gelişimini bu türle hızlandırabilmektedir.

Piaget'nin bilişsel gelişimi, duyuşsal motor dönem, işlem öncesi dönem, somut işlemler dönemi, soyut işlemler dönemi olmak üzere dört dönem (evre) hâlinde ele almaktadır. Bu dönemlerin her birinde yeterliğe sahip olan çocuk gerekli zihinsel düzeye ulaştığında o devreyi tamamlayacaktır. Bu dönemler basitten karmaşığa doğru bir gelişim göstermekte ve bu dönemler iç içe olup gelişim bir sonraki dönemde de devam etmektedir. Ayrıca bu dönemleri her çocuk aşamalı olarak yaşamaktadır. Soyut işlemler döneminde olan ergenler soyut kavramları kullanma yeterliğine sahip olup üst düzey bilişsel gelişimleri başlamaktadır. Bu bakımdan toplumda kendilerine özgü bir yaşam felsefesi oluşturabilirler (Kalı Soyer, 2014, s. 40). Santrock ise (2014, s. 373) soyut işlemler döneminde olan ergenlerin eleştirel düşünme becerisinin gelişimini “Bilgiyi işlemede hızın, otomatikleşmenin yaygınlaşması ve kapasitenin artması” şeklinde belirtmektedir. Buna göre ergenler, “çeşitli konularda genişleyen bilgi kapsamı; yeni bilgi bileşimleri kurma becerisindeki artış; planlama, seçenekleri düşünme ve zihinsel kontrol gibi bilgi edinme ve kullanmada kullanılan stratejilerinin çeşitliliğinin ve kendiliğinden artması” şeklinde açıklamaktadır. Bunun yanı sıra Kalı Soyer (2014, s. 46) soyut düşünme için yaşça büyümenin yeterli olmadığını söylemektedir. Bunun için soyut düşünme kapasitesini geliştirecek yaşantılar oluşturulmak ve ergenlik dönemi çocukları sanata ve bilimsel etkinliklere yönlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bakımdan çocuğun genetik kodlarının taşıdığı özelliklerinin yanında onun bilişsel gelişimini destekleyen etkinliklere derste yer verilmelidir. Şiir türü de bu açıdan öğrencilerin gelişimini destekleyebilecek niteliklere sahiptir.

Santrock (2014, s. 16-17) orta çocukluk döneminin ise 6-11 yaşları olduğunu ve bu dönemde çocukların öz kontrollerinin arttığını belirtmektedir. Ayrıca orta çocukluk dönemindeki eleştirel, yaratıcı, iraksak düşünme ve farkındalık, üst biliş kavramlarının desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Buna göre “Eleştirel

düşünme, yansıtıcı ve üretken düşünme ile kanıtı değerlendirmeyi içerir. Farkındalık, gündelik etkinlikler veya görevler sırasında uyanık olma, kafanın orada olması ve bilişsel yönden esnek olmadır. Yaratıcı düşünme, yeni ve alışılmadık yollar düşünme ve sorunlara benzersiz çözümler üretme becerisidir. Iraksak düşünme, aynı soruya pek çok farklı yanıt üreten ve yaratıcılığın özelliği olan düşünme tarzıdır. Üst biliş, biliş hakkında biliş veya bilme hakkında bilmedir.” (Santrock, 2014, s. 229-292)

Genel olarak çocuk şiirleri bağlamında yapılan ve yukarıda değerlendirmeye çalışılan yayınların yanı sıra özel olarak ders kitaplarındaki şiir örneklerini konu alan çalışmalar da bulunmaktadır. Parlakyıldız (1999) ‘İlkokulların 4. ve 5. sınıflarında Türkçe Ders Kitaplarındaki Çocuk Edebiyatı Metinleri Üzerine Bir İnceleme’ adlı doktora tezinde 4. ve 5. Sınıf ders kitaplarında yer alan metinleri, türleri ve kişilik modelleri, millî, ahlaki ve evrensel değerler başlıkları altında değerlendirmiştir. Hızlı (2006) ‘İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Kitaplarında Metinlerin Çocuk Edebiyatı Ölçütleri Açısından Değerlendirilmesi’ adlı hazırladığı yüksek lisans tezinde metinlerin neleri anlattığı açıklamış ve metinlerin altına bilinmeyen kelimeler vermiştir. Çalışmada metinler değerlendirilirken herhangi bir ölçüte dayandırılmamıştır. Telli (2008) ‘İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Edebî Metinlerin Çocuk Edebiyatı Ölçütlerine Göre Değerlendirilmesi’ adlı yüksek lisans tezinde 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bütün metin türlerini incelemiş ve metnin türü, biçimi, konusu ile ilgili kısa bilgiler vermiştir. Evren (2008) ‘İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Edebî Metinlerin Çocuk Edebiyatı Ölçütlerine Göre Değerlendirilmesi’ adlı yüksek lisans tezinde 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bütün metin türlerini incelemiş, metinlerde üzerinde en çok durulan kavramlar gruplandırmış ve bu kavramlara göre şiirlerin içeriğini yorumlamıştır. Şiirin biçimi ile ilgili genel bilgiler de verilmiştir. Işık Demir (2009) ‘Yeni Programa Göre Hazırlanmış İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitapları ve Bu Kitaplardaki Metinlerin Çocuk Edebiyatı Ölçütlerine Uygunluğu’ adlı yüksek lisans tezinde 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bütün metinleri plan ve metin seçimi, resim ve içerik uyumu, konu, mesaj, yardımcı düşünceler, kelimelerin değerlendirilmesi, hiç bilinemeyecek kelimeler, kısmen bilinebilecek kelimeler, atasözleri ve deyimler,

millî ve dinî kavramlar, imaj ve hayaller, yazım yanlışları, noktalama yanlışları, anlatım bozuklukları başlıkları altında değerlendirmiştir. Uz Erşahin (2009) ‘Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Çağdaş Çocuk Edebiyatı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi ve Eğitsel Öneriler’ adlı yüksek lisans tezi yazmıştır; ancak bu tezde yöntem bölümü yer almamaktadır. Söz konusu çalışmada bütün metin türleri ele alınmıştır. Sarıçan (2012) ‘İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Edebî Metinlerin Çocuk Edebiyatı Kriterlerine Uygunluğu’ adlı yüksek lisan tezinde ders kitaplarında yer alan bütün metin türlerini incelenmiş; ancak metinlerin neleri anlattığı özetlenirken belli bir ölçütü dikkate alınmamıştır. Yapılan tez çalışmalarında bazı başlıklarda ‘ölçüt’ kavramı yer almaktayken çalışmanın içeriğinde herhangi bir ölçütle karşılaşılmamıştır. Ulaşılan kaynaklar arasında ölçüte yer veren tek çalışma Küçükavşar ve Hasırcı’nın makalesidir. Küçükavşar ve Hasırcı’nın (2013) Türkçe Ders Kitaplarındaki şiirlerin çocuğa göreliği adlı çalışması da yalnızca şiir türüyle ilgili olup bu çalışmada çocuğa görelik ölçütü dikkate alınmıştır. Bu başlık altında da 11 madde ele alınarak şiirler bu maddelere göre değerlendirilmiştir.

Şiir türünün alanyazında da belirtildiği üzere birçok farklı niteliğe sahip olması, Türkçe dersi öğretim programında bu tür ile ilgili doğrudan ve dolaylı kazanımların bulunması, ders kitaplarında yer verilen bir tür olması ve çocuğun edebî, dilsel ve bilişsel açılarından gelişimini desteklemesi yönünde büyük bir öneme sahip olduğundan, şiir çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Ders kitaplarında bu türe yer verilirken dikkat edilmesi gereken ölçütlerin neler olması gerektiği ilgili literatürde taranmış ve belli ölçütler bir araya getirilmiş, 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki şiirler belirlenen ölçütlere göre incelenerek değerlendirilmiştir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1 Araştırma Modeli

Çocuk edebiyatı alanında yazılmış kaynaklarda yer alan çocuk şiirlerinde bulunması gereken nitelikleri belirleyip ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirleri bu niteliklere göre değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizidir. Bu materyaller yazılı materyaller (kitap, dergi, gazete, magazin, arşiv, mektup, günlük, resmî yayın ve istatistikler vb.) olabileceği gibi konuyla ilgili film, video ve fotoğraflar şeklinde de olabilir. (Metin ve diğerleri, 2014, s. 363). Çalışma verileri ise içerik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. İçerik analizi, çok çeşitli söylemlere uygulanan birtakım metodolojik araç ve tekniklerin bütünü olarak tanımlanabilir. İçerik analizi adı altında toplanan bu araç ve teknikler, her şeyden önce kontrollü bir yorum çabası olarak ve genelde tümden gelime dayalı bir “okuma” aracı olarak nitelendirilebilirler. Söz konusu okuma, sınırları belirlenmiş söylem örneklerinin çözümlenmesi esasına dayanmaktadır (Bilgin, 2014, s. 1).

3.2 Örneklem ve Evren

Araştırmanın evrenini Türkçe ders kitaplarındaki şiirler oluşturmaktadır. Örneklem ise Millî Eğitim Bakanlığı 5, 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerdir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler toplanırken çocuk edebiyatı alan yazını ve Türkçe Ders Öğretim Programı (1-5. Sınıflar), Türkçe Ders Öğretim Programı (6-8. Sınıflar) taranarak elde edilen çocuk şiirlerinde bulunması gereken nitelikler maddeler halinde belirlenmiştir. Araştırma kapsamında çok sayıda niteliğe ulaşılmıştır. Bu bakımdan belirli bir düzen sağlamak amacıyla bu nitelikler belirli başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Başlıklar, alan yazında çocuk edebiyatı ve şiir bağlamında söylenen ölçütlerin içerisinden üzerinde en fazla durulan ve ortak kanaate varılan niteliklere göre belirlenmiştir. Şiirlerin değerlendirildiği tablo şöyledir:

Tablo 3.1: Genel Değerlendirme Tablosu

BAŞLIK
1. Şiirin içeriğini yansıtır.
2. İlginç ve dikkat çekicidir.
KONU/İÇERİK
1. Çocuğa gerçekliğini yansıtır.
2. Çocuğa göredir.
3. Yaratıcı düşünmeyi geliştirir.
4. Eleştirel, sorgulayıcı bakış acısı kazandırır.
5. Estetik algıyı geliştirir.
6. Gerçeklikten ve hayal gücünden dengeli bir biçimde beslenir.
7. Olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı niteliktedir.
8. Dikte edici görüş ve ideolojilerden ve aşırı öğreticilikten uzaktır.
9. Çocukların duygularını istismar etmez.
İLETİ-ANA DÜŞÜNCE
1. Kapalı bir üslupla örtülmez.
2. Duyuşsal gelişimine uygundur.
3. Bilişsel gelişimine uygundur.
HAYAL MOTİFLERİ
1. Hayallere ve olağanüstü unsurlara yer verilir.
2. Hayaller çocuğun hayal gücü ile örtüşür.
AHENK UNSURLARI
1. Kafiye/Redif
2. Ses yinelemeleri ve kelime tekrarları
DİL VE ANLATIM
1. Cümleler kısa, anlatım yalın ve sade olur.
2. Çocuğun yaş seviyesine uygun sözcük dağarcığı kullanılır.
3. Söz sanatlarına yer verilir.
4. Deyim ve kalıplaşmış sözler içerir.
5. Sanatsal dille günlük konuşma dili dengeli bir şekilde kullanılır.
6. İfadeler içtendir.
7. Otoriter yaklaşımdan uzak bir anlatım kullanılır.

3.4 Verilerin Toplanması

Araştırmaya konu olan “çocuk şiirlerinde bulunması gereken nitelikler”in tespiti için alan yazında yayımlanmış birçok kitap, makale, dergi vb. temin edilmiştir. Bununla birlikte Millî Eğitim Bakanlığı'nın yayımlanmış olduğu ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirler derlenmiştir.

3.5 Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Veriler içerik analizi yöntemine göre çıkarımda bulunma yoluyla sınıflandırılmış ve belirli başlıklar elde edilmiştir. İçerik analizinde, dokümanlardan elde edilen nitel araştırma verilerinin işlenmesi, verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde dört aşama bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu bakımdan belirlenen bu başlıklar altında bulgular elde edilmiş ve yine bu başlıklara göre bulgular yorumlanmıştır. Ayrıca sınıflar düzeyinde incelenen ve yorumlanan şiirlerin sonuçları tablo şeklinde sunulmuştur. Tablolar, öznel yargı olmaktan çok daha önce yapılan şiir yorumlarına özet olarak verilmek istenmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2014 yılında basılan 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan toplam 26 şiir incelenip yorumlanmıştır. Her kitaptaki şiirlerle ilgili bulgular değerlendirilerek bölümün sonunda tablo hâlinde verilmiştir. 26 şiirin sınıflara göre dağılımı şöyledir:

Tablo 4.1: Şiirlerin Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıf	Şiir Adı	Şairi	Sayfa
5. sınıf	Öğretmenim	Selma ERDEM	16-17
	Atatürk'le Doğuş	Süleyman HAVADAR	38
	O Mustafa Kemal'di	Suna DOĞANAY	43-44
	Orman Konuşuyor	Tahsin BİLENGİL	52
	Türkiye	Adil TURHAN	70-71
	Ay'da Küçük Bir Serçe	Çiğdem SUNA	88-91
	Güzel Bulut	Ayla ÇINAROĞLU	92-93
	Güzel Yurdum Türkiye	M. Zeki TAŞKIN	102-103
	Anadolu Sevgisi	Abdurrahim KARAKOÇ	104-105
	Bilgi Çağı	Bestami YAZGAN	114-115
	Bilim ve Teknoloji	Naim YALNIZ	116-117
Sinemaya Gitme Günü	Salih MERCANOĞLU	128-129	

6. sınıf	Kütüphane	M. Nihat MALKOÇ	10-11
	100. Yıl Atatürk Marşı	Fazıl Hüsni DAĞLARCA	38-39
	Soylu Bilgi Ağacı	Bestami YAZGAN	44-45
	Bayrak	Ârif Nihat ASYA	56-57
	Anadolu'da Bahar	Abdurrahim KARAKOÇ	82-83
7. sınıf	Atatürk ve Türk Dili	Hasan SANCAK	38-39
	Mustafa Kemal'i Düşünüyorum	Ümit Yaşar OĞUZCAN	46
	Bakardım Güneş Avuçlarımda	Beşir AYVAZOĞLU	48
	Sular	Âşık Veysel ŞATIROĞLU	86
8. sınıf	Kitaplarla Kurulan Dostluk	Coşkun ERTEPİNAR	10-11
	Türküler Dolusu	Bedri Rahmi EYÜPOĞLU	36-38
	Bağlamacıya	Ahmet Kutsi TECER	50
	Adam Olmak	Rudyard KIPLING	68
	Güney İlleri	Abdurrahim KARAKOÇ	90

Yukarıdaki tabloda 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin isimleri, şairlerin adları ve sayfa numaraları verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere

ders kitaplarında yer alan şiirlerin sayıları bazı sınıflarda eşit olmakla birlikte sınıf seviyesi yükseldikçe azalmıştır. Bu şiirlerden elde edilen bulgular şöyledir:

4.1 Şiirlerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesinden Elde Edilen Bulgular

4.1.1 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerden Elde Edilen Bulgular

4.1.1.1 Öğretmenim

Mavi önlüğüm ve küçük çantamla,
Okulun ilk günü koşmuştum sana.
Dilim tutulmuştu o heyecanla,
Göz kırpmış, adın ne demiştin bana.

Ben Akın, Ayşe, Fatih, Aysel, Nedim,
Ben seninle “öğretmenim” okulu sevdim.

Düşmüştüm bahçede dizim kanamış,
Gözlerim yaş dolmuş, canım çok yanmış.
Tüm sevgini vermiş, merhemim olmuş,
Ağlama yüreğim, demiştin bana.

Ben Ali, Sinan, Fatma, Nursel, Gülbin,
Ben seninle “öğretmenim,” insanı sevdim.

Elimde tebeşir kara tahtada,
Bomboş büyük halka çizmiştim sana.
Elimi tutarak dünya yaptırmış,

Sevgi ve kardeşlik yazmıştın ona.

Ben Fuat, Kasım, Nihat, Arda, Ekin,
Ben seninle “öğretmenim,” dünyayı sevdim.

Sendin yol gösteren, sendin ışığım,
Sendin annem, babam, can arkadaşım,
Dünyayı dolaşsam bulunmaz eşin,
Sen oldun hem dost, hem kardeş bana.

Ben Emre, Mümin, Esra, Lütfü, Yeşim,
Ben seninle öğretmenim, barışı sevdim.
Ben Cem, Kadriye, Saliha, Emre, Tülin,
Ben seninle “öğretmenim,” her şeyi sevdim.

Ağacı, yağmuru, doğan güneşi
Yerde karıncayı, yanan ateşi
Toprağı, bayrağı ve memleketi
Vatanı sevmeyi öğrettin bana.

Ben Aslı, Doğan, Beyza, Seval, Erkin,
Ben seninle “öğretmenim,” yurdumu sevdim.

Ben de öğretmenim, sensin önderim
Bilmem ki hakkını nasıl öderim?

İki şey; biri annem, biri sen derim

Kalbimdeki bütün sevgiler sana.

Ben Mahmut, Fatma, Hakan, Elsem, Selin,

Ben seninle “öğretmenim,” yaşamı sevdim.

Kucağımda çiçekler, yüreğimde sen,

Önümde öğrenciler, önde giden sen,

Önderimsin benim izindeyim ben,

İçimdeki en güzel duygular sana.

Ben Murat, Betül, Burak, Dilan, Rengin,

Ben seninle “öğretmenim,” yaşamı sevdim.

Ben Can, Sümeyra, Oğuz, Nazlı, Engin,

Ben seninle “öğretmenim,” dostluğu sevdim.

Ben seninle “öğretmenim,” her şeyi sevdim.

4.1.1.1.1. Başlık

Şiirde öğretmenlere karşı duyulan sevgi anlatılmaktadır. Bu açıdan “Öğretmenim” başlığı şiirin içeriği yansıtmaktadır. Öğrenci şiirin başlığından yola çıkarak şiirin içeriğini tahmin edebilir.

Başlığın “öğretmen” değil de “öğretmenim” olması, ifadeye içtenlik katmakla birlikte sıradan bir kullanım olduğundan başlığın ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenemez.

4.1.1.1.2 Konu/İçerik

Şiirde öğretmenlere karşı duyulan sevgi anlatılmaktadır. Şair, okulun ilk gününde tanıştığı öğretmenin ona rehber olduğunu, her şeyi sevgiyle öğrettiğini ve anneden sonra hayatta en önemli kişi olduğu ve onun sayesinde her şeyi sevmeyi öğrendiğini belirtmektedir. Şiirin konusu çocuğun yaşamda karşılaşılabileceği bir konu olduğundan çocuk kendi deneyimleriyle şiirde anlatılanları karşılaştırma imkânı bulabilir. Örneğin:

“Mavi önlüğüm ve küçük çantamla,
Okulun ilk günü koşmuştum sana.
Dilim tutulmuştu o heyecanla,
Göz kırpmış, adın ne demiştin bana.

Düşmüştüm bahçede dizim kanamış,
Gözlerim yaş dolmuş, canım çok yanmış.
Tüm sevgini vermiş, merhemim olmuş,
Ağlama yüreğim, demiştin bana.

Yukarıdaki dizeler özellikle her çocuğun yaşayabileceği durumlardır. Bu bakımdan şiirin konusu çocukların ilgi duyabileceği nitelikte olduğundan çocuğa göredir.

Şiirde, çocuğun ilgisini çeken ve hayatında karşılaşılabileceği birçok temel noktaya değinilse bile anlatılanlar şairden bağımsız bir çocuk bakışını yansıtmamaktadır. Somut işlemler döneminde olan bir çocuğun duygu dünyasından aşağıdaki dizelerin dökülemeyeceği söylenebilir:

“Tüm sevgini vermiş, merhemim olmuş,
Ağlama yüreğim, demiştin bana.” ya da;
Elimde tebeşir kara tahtada,
Bomboş büyük halka çizmiştim sana.

Elimi tutarak dünya yaptırmış,

Sevgi ve kardeşlik yazmıştın ona.”

Bu bakımdan şiirin çocuk gerçekliğini yansıttığı söylenemez.

Şiirde çocuğun merakını kamçılacak, onu düşünmeye sevk edecek, yeni fikirler üretmesini sağlayacak unsurlara rastlanılmamaktadır. Bu bakımdan şiirin konusunun çocuğun yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeyeceği ve eleştirel bakış açısı kazandırmayacağı söylenebilir.

Şiirin içeriğinde çok anlamlılıktan ziyade şairin kısıtlayıcı bakış açısı söz konusudur. Ayrıca şiir boyunca dil ve anlatımda da abartılmış ifadeler yer verilmektedir. Bu açılardan şiir çocukların estetik algısını geliştirecek niteliklere sahip değildir.

Şiirde hayal unsurlarına rastlanılmamıştır.

Şiirin konusu “öğretmenlere karşı duyulan sevgi ve saygının artmasını sağlayabileceğinden olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı niteliktedir.

Şiirin içeriğinde dikte edici görüş ve ideolojilere yer verilmemiştir. Ayrıca şiirin içeriğinde “öğretmenlerin değerli” oluşu vurgusu çocuğun düşünmesine ve yorum yapmasına fırsat verilmeden çocuğun bu bilgiyi şiirde kolayca bulacağı şekilde yer almaktadır. Diğer yandan şiir, bu bilgidan ziyade şairin duygularının ifadesi şeklinde sunulmaktadır. Bu açılardan şiirin kısmen aşırı öğretici olduğu söylenebilir.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edebilecek unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.1.1.3 İleti/ Ana düşünce

Şiirin ana düşüncesi “öğretmenlerin çok değerli olduğu” şeklindedir. Şiir boyunca bu düşünce, öğretmenlerin farklı özelliklerine değinilerek vurgulanmaktadır. Şiirde bu ileti açık bir üslupla yer almaktadır. Bu bakımdan şiirin iletisi çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimine uygundur.

4.1.1.4 Hayal motifleri

Şiirde hayallere ve olağanüstü unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.1.5 Ahenk unsurları

Şiirde kafiye ve redifler şöyledir:

__ çantamla

__ **sana**

__ heyecanla (-la'lar rediftir.)

__ **bana** (-a'lar redif, -an'lar tam kafiye.)

__ Nedim

__ sevdim (-dim'ler tam kafiye.)

__ kanamış

__ yanmış

__ olmuş (-mı/ş/-mu/ş'lar rediftir.)

__ bana

__ tahtada

__ **sana**

__ yaptırmış

__ **ona** (-a'lar yarım kafiye.)

__ ışğım

__ arkadaşım (-ım'lar rediftir.)

__ eşin

__ bana

__ Yeşim

__ sevdim

__ Tülin

__ sevdim (sevdim'ler rediftir.)

__ güneş_i

__ ateş_i

__ memleket_i (-i'ler rediftir.)

__ bana

__ **önderim**

__ **öderim**

__ **derim** (-derim'ler zengin kafiyedir.)

__ sana

__ **sen**

__ **sen**

__ **ben** (-en'ler tam kafiyedir.)

__ sana

__ Engin

__ sevdim

__ sevdim (sevdim'ler rediftir.)

Ses yinelemeleri şöyledir: birinci dördlükte “m” ve “n” sesleri, ikinci dördlükte “m” ve “ş” sesleridir. Şiirde:

Ben Emre, Mümin, Esra, Lütfü, Yeşim,

Ben seninle öğretmenim, barışı sevdim.

Ben Cem, Kadriye, Saliha, Emre, Tülin,

Ben seninle “öğretmenim” her şeyi sevdim.” örneğinde görüldüğü gibi farklı isimlere yer verilerek oluşturulan dördlüklerle ahenk sağlanmaya çalışılmıştır.

4.1.1.1.6 Dil ve Anlatım/Üslup

Şiirde cümleler kısa, anlatım süslü söyleyişlerden uzak, yalın ve sadedir. Şiir, az sayıda sözcükten oluşmuş basit cümlelerden oluşmaktadır.

Şiirdeki sözcükler çocukların yaş seviyesine uygundur. Çocukların bilemeyeceği kelimeler bulunmamaktadır.

Şiirdeki söz sanatları şöyledir: şiirin ikinci dördlüğünde yaraları iyileştirmesi yönüyle öğretmen merheme benzetilmiştir. Ayrıca mısraların çoğunda mübalağa sanatına yer verildiği görülmüştür.

Deyimler: yol göstermek, dili tutulmak.

Şiirde anlatımdaki doğallık günlük konuşma diline yakınlığı sağlamıştır. “Öğretmenin göz kırpması”, “öğrencinin dizinin kanaması” , “dizelerde tekrar eden farklı isimler” ve “öğrencinin kucağındaki çiçekler” gibi cümleler bu doğallığı yansıtmaktadır. Bu bakımdan şiirde, sanatsal dile nazaran günlük konuşma dilinin daha ağır bastığı söylenebilir.

Şiir boyunca öğretmene duyulan yürekte sevgi içten ifadelerle anlatılmaktadır. Ancak kimi yerlerde yapay ve zorlama ifadeler (Ağlama yüreğim...) ve çelişkiler (Sendin annem.../İki şey...) görülmektedir. Bu bakımdan şiirdeki ifadelerin kısmen içten olduğu söylenebilir.

Şiir, şairin duygularının ifadesidir. Şair bunu yaparken okuyucuya herhangi bir yaptırımda bulunmaz. Bu bakımdan şiirde otoriter yaklaşımdan uzak bir anlatımın kullanıldığı söylenebilir.

4.1.1.2 Atatürk'le Doğuş

Ülkemi aydınlatan; medeniyet, hürriyet,
Atatürk'ten armağan bizlere cumhuriyet.
Çağdaş bir düzen kurdu; milletin hâkimiyet,
Arkasında devletler, ardında nice millet.

Burçlardasın Ata'm sen; baştasın, başlardasın,
En ileri başlardan ışık olur doğarsın.

Türk'ü uyandırdı o, millet yaptı yeniden,
Karanlıktan kurtardı milleti ebediyen.
Dağlar taşlar dağılsa dünya olsa yerinden,
Zerresi zarar görmez, kurduğu eserinden.

Burçlardasın Ata'm sen; baştasın, başlardasın,
En ileri başlardan ışık olur doğarsın.

4.1.1.2.1 Başlık

Şiirin birinci dördlüğünde Atatürk'ten armağan bir cumhuriyet, medeniyet ve hürriyetten bahsedilmekte ve onun çağdaş bir düzen kurduğu belirtilmektedir. Aynı şekilde şiirin ikinci dördlüğünde Atatürk'ün Türk milletini yeniden bir araya getirdiği söylenmektedir. Bu açıdan şiirin başlığı "Atatürk'le Doğuş", Atatürk sayesinde gerçekleşen birçok başarıyı ve yeniliği ifade etmesi açısından şiirin içeriğini yansıtmaktadır.

Başlıkta yer alan "doğmak" kelimesi Büyük Türkçe sözlükte (www.tdk.gov.tr) dördüncü sırada "ortaya çıkmak, sonucu olmak" mecaz anlamlarıyla yer almaktadır. Başlıkta mecaz anlamda bir ifadenin kullanılması çocuğu, düşünmeye itebileceğinden başlığın kısmen dikkat çekici ve ilginç olduğu söylenebilir.

4.1.1.2.2 Konu/ Ana düşünce

Şiirde Atatürk ve onun sayesinde gerçekleşen başarılar anlatılmaktadır. Şair, Atatürk'ten armağan bir cumhuriyet, medeniyet ve hürriyetten bahsetmekte ve

onun çağdaş bir düzen kurduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde şiirin ikinci dördlüğünde Atatürk'ün Türk milletini yeniden bir araya getirdiğini söylemektedir. Çocuk şiirlerinde milli ve manevi değerler yer alabilir ve çocuklara öğretilir; ancak bu, çocukların ilgisini çekebilecek ve kavrayabilecekleri şekilde olmalıdır. Türkçe Ders Öğretim programında (2006) çocuklara öğretilmesi gereken zorunlu temalardan birinin “Atatürk” olduğu da göz önünde bulundurulursa bu konunun şiirde yer alması önemlidir. Buna karşın bu şiirde bu konu kısmen çocuğun duygu ve düşünce dünyasına hitap edebilecek nitelikte olduğu söylenebilir. Bu bakımda şiirin konusu kısmen çocuğa göredir.

Şiirde soyut anlamlı ifadeler ve mecazlı söyleyişler fazlasıyla yer almaktadır. Şiirin birinci birinci dördlüğünde; aydınlatan, armağan edilen, arkasında ve ardında sözcükleri mecaz anlamda kullanılmıştır.

“Burçlardasın Ata'm sen; baştasın, başlardasın, / En ileri başlardasın ışık olur doğarsın.” nakaratlarında ifadeler soyut anlamda kullanılmıştır. Bu bakımdan somut işlemler döneminde bulunan 5. sınıf öğrencilerinin şiiri anlamakta zorlanacakları söylenebilir. Bununla birlikte şiirin konusu çocuğun bakış açısını da yansıtmamaktadır. Bu açılarından şiir çocuk gerçekliğini yansıtmamaktadır.

Şiirde çocukta merak duygusu uyandıracak, onu düşünmeye sevk edecek, unsurlara rastlanılmadığından şiirin yaratıcı düşünme becerisi ve eleştirel bakış açısı kazandıracağı söylenemez.

Şiirin içeriğinde mecaz anlamlı ve soyut ifadeler yer almakla birlikte çok anlamlılık söz konusu değildir. Bu açılarından şiirin çocukların estetik algısını geliştirecek niteliklere sahip olmadığı söylenebilir.

Şiir hayal motiflerinden beslenmemektedir. Şiir, şairin Atatürk ile ilgili duygu ve düşüncelerinin ifadesidir.

Mustafa Kemal ve onun milli kültür ve dil için yaptıklarının anlatımı çocuklarda ulusal değerlere karşı besledikleri saygıyı daha güçlü hale getirebilir. Bu bakımdan şiirin içeriği, çocukların olumlu duygu ve davranış kazanması sağlayıcı niteliktedir.

Şiirde dikte edici görüş ve ideolojiye rastlanılmamaktadır. Şairin duygu ve düşüncelerin ifadesi olduğundan aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.1.2.3 İleti/Ana Düşünce

Şiirde Atatürk'ün Türk milletine olan katkıları vurgulanmaktadır. Şiirin iletisi kapalı bir üslupla örtülmüştür, çünkü şiir boyunca kullanılan ifadeler mecaz anlamla daha çok kullanılarak ele alınmıştır. İletinin çocukların anlama düzeylerine uygun olduğu söylenemez ve şiirin iletisi çocukları farkındalık geliştirebileceği, onlarda ilgi uyandıran özellikte olmadığından onların duygu ve düşünce dünyasına ve beğenisine kısmen uygundur denilebilir.

4.1.1.2.4 Hayal Motifleri:

Şiirde, hayal motiflerine rastlanılmamaktadır.

4.1.1.2.5 Ahenk Unsurları:

__ hürriyet

__ cumhuriyet (‘‘et’’ ler tam kafiyedir.)

__ hâkimiyet

__ millet

__ başlardasın

__ doğarsın (‘‘sın’’ lar zengin kafiyedir.)

__ yeniden

__ ebediyen (‘‘en’’ler tam kafiyedir.)

__ yerinden

__ eserinden

Kelime Tekrarı

‘‘Burçlardasın Ata’m sen; baştasın, başlardasın, /En ileri başlardan ışık olur doğarsın.’’ nakaratları yer almaktadır.

4.1.1.2.6 Dil ve Anlatım

Şiirde birleşik ve sıralı cümleler ağırlıkta olmakla birlikte cümleler uzundur. Şiirde mecazlı ifadelerle çok fazla yer verildiğinden anlatımın yalın ve sade olduğu söylenemez.

Şiirdeki kelimeler kısmen çocuğun yaş seviyesine uygundur. Çocuğun bilemeyeceğini düşünülen kelimeler şöyledir: burç, medeniyet, hâkimiyet, çağdaş.

Söz sanatlarına yer verilmemiştir.

Şiirde deyimlere ve kalıplaşmış ifadelerle rastlanılmamaktadır.

Şiirde günlük konuşma dilinin sanatsal dile göre daha ağır bastığı söylenebilir.

İfadeler içtendir. Atatürk ve milli kültüre duyulan saygı ve sevgi bütün dizelerde içten bir dille anlatılmaktadır.

Şiirde, Atatürk ve milli kültürün önemi vurgulanmaktadır. Şairin duygularının ifadesi olup okuyucuya bir yaptırımda bulunulmadığından şiirin otoriter yaklaşımdan uzak olduğu söylenebilir.

4.1.1.3 O Mustafa Kemal'di

“Ordu yok.” dediler, “Kurulur.” dedi.

“Para yok.” dediler, “Bulunur.” dedi.

“Düşman çok.” dediler, “Yenilir.” dedi.

Ve...

Bütün dedikleri oldu.

Bulutlar kara çalıyordu Gelibolu'dan.

Mevsimler boşa susuyordu. Yüreği kan ağlıyordu,

Şanlı bir tarihin.

Denizler yorgun, ağaçlar şaşkındı.

Silah yoktu savunacak, para yok, aş yok.

Düşman çoktu, sarmıştı dört yanını yurdumun.

Edirne'den Kars'a, Samsun'dan Ardahan'a

Düştü kalelerim bir bir.

Düştü Çanakkale, İstanbul, İzmir.

Oysa masmavi bir bakış doğdu,

Okyanusun ta derinlerinden.
 Denizden daha maviydi gözleri.
 Güneşten daha sarıydı saçları.
 “Kurulur.” dedi, “Bulunur, yenilir.”
 Sürdü dik yamaçlarına atını.
 Eteklerinde ödle kurtların uluduğu.
 Kara bulutlarını yarararak dağların.
 Savurdu rüzgârları en dibine çağlayanların.
 İnatla, azimle.
 Sivas, Erzurum, Amasya.
 Hazırdı ulusum kanat çırpmaya.
 Sürükleniyordu karanlık tutsağı deryalarından.
 Dümensiz bir gemi...
 Ta ki kartal bakışlı bir kaptan,
 “İleri!..” Dediğinde... “İlk hedefiniz Akdeniz’dir! ileri!..”
 Ne kırk gemi, ne top, ne tüfek...
 Bükülmüştü çoktan düşmanın beli.
 İşte O, Mustafa Kemal’di.
 Sönmüş ışıklardan sızan bir ışık,
 Eli kalem tutan, eli barış, eli özgürlük kokan,
 İşte O, Mustafa Kemal’di, Çanakkale’de destanlar yazan.

4.1.1.3.1 Başlık

Şiirde Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk milletinin kötü kaderini iyiye çevirdiği anlatılmaktadır. Başlıkta ise “o” zamiri, öncesinde var olan bir durumun açıklayıcısı şeklindedir. Yani “o”, bütün bu başarılarla ulaşılmasını sağlayan kişi, Mustafa Kemal’di anlamı taşımaktadır. Bu bakımdan başlık şiirin içeriğini yansıtmaktadır.

Şiirin başlığının ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenemez.

4.1.1.3.2 Konu/İçerik

Şiirde birçok sıkıntıyla baş başa kalan Türk milletinin kötü durumunun Mustafa Kemal sayesinde değiştiği ve onun Türk milletini zafere ulaştırdığı

anlatılmaktadır. Mustafa Kemal, şiirde ordusu, parası olmayan her tarafı düşmanlarla dolu, yorgun düşmüş yurdu içinde bulunduğu bu durumdan kurtaran kişi olarak geçmektedir. Şiirde kurguya dayalı bir içerik söz konusu olduğundan çocuklar, şiiri zevk alarak okuyabilirler. Bunun dışında şiir çocukların ilgi duyabileceği, onları duygu ve düşünce yönünden besleyecek bir içeriğe sahiptir. Şiirin konusunun çocuğa göre olduğu söylenebilir.

Şiirde gerek hikâye anlatır gibi bir kurgunun hâkim olması gerekse düş gücüne seslenebilen betimlemelerin varlığı şiirin çocuk gerçekliğini kısmen yansıttığını göstermektedir.

Oysa masmavi bir bakış doğdu,

Okyanusun ta derinlerinden.

Denizden daha maviydi gözleri

Güneşten daha sarıydı saçları.” örneğinde görüldüğü üzere şiirde çocukların düş gücüne seslenip hayal kurmalarına iten unsurlara rastlanılmaktadır.

Şiirde Mustafa Kemal’in Türk milletinin içinde bulunduğu duruma farklı çözümler sunup bunları uyguladığı görülmektedir. Şiirin başlangıcında:

“Ordu yok.” dediler, “Kurulur.” dedi.

“Para yok.” dediler, “Bulunur.” dedi.

“Düşman çok.” dediler, “Yenilir.” dedi.” dizelerinde görüldüğü üzere Mustafa Kemal’in mevcut durum için yeni fikirler öne sürdüğü görülmektedir. Şiirin içeriğinde de onun bu uygulamalarının Türk milletine zafer getirdiği anlatılmaktadır. Bu bakımdan çocuk, şiirde yeni fikir ve uygulamaların önemini kavrayabilir. Ayrıca şiirdeki çok anlamlılık sebebiyle çocuğun metnin yüzeysel ve alt yapısını kavrama süreci çocuğun yaratıcı düşünmesini geliştirecek bir başka unsurdur.

Şair, şiirde ilk önce mevcut durumu okura sunmuş; sonrasında Mustafa Kemal’in çözüm ve uygulamalarına yer vermiştir. Bu açıdan çocuk şiirde var olan durumla yeni durum arasında karşılaştırma yapıp düşünebilir. Böylece değerlendirme yapan çocuk kendince şiirden bir çıkarıma varabilir. Bu bakımdan şiirin içeriği çocukların eleştirel ve sorgulayıcı bakış açısı kazanmasını sağlayabilir.

Şiirde kısıtlayıcı bir anlatım olmayıp olay her iki yönüyle de okuyucuya sunulmaktadır. Bunun dışında gerçek, tarihî bir olayın güzellik üzerinden anlatımı

söz konusudur. Ayrıca şiirde mecaz anlatımla sağlanan hayal motifleri bulunmaktadır. Bu bakımdan çocukların estetik algısını geliştireceği söylenebilir. Şiirde gerçeklikle hayal gücünün dengeli bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Şiirde Mustafa Kemal'in Türk milletine olan katkıları anlatılırken hayal motiflerine de yer verilmektedir:

Eteklerinde ödle kurtların uluduğu.
 Kara bulutlarını yarararak dağların.
 Savurdu rüzgârları en dibine çağlayanların.
 İnatla, azimle,
 Sivas, Erzurum, Amasya.
 Hazırdı ulusum kanat çırpmaya.
 Sürükleniyordu karanlık tutsağı deryalarından.
 Dümensiz bir gemi...
 Ta ki kartal bakışlı bir kaptan,

“İleri...” Dediğinde...” “İlk hedefiniz Akdeniz’dir! İleri...” dizelerinde görüldüğü üzere gerçek bir olayın, savaşın hayal unsurları kullanılarak anlatıldığı görülmektedir.

Mustafa Kemal ve onun Türk milleti için yaptığı fedakârlıkların anlatılması çocuklarda ulusal değerlere karşı besledikleri saygıyı daha güçlü hale getireceğinden şiirin içeriği çocukların olumlu duygu ve davranış kazanması sağlayıcı niteliktedir.

Şiirde dikte edici görüş ve ideolojiye rastlanılmamaktadır. Ayrıca şiirde art arda bilginin sıralanmasından ziyade tarihî bir bilginin kıyaslama yoluyla anlatımı söz konusudur. Değerlendirme okura bırakıldığından şiirin içeriğinin aşırı öğreticilikten uzak olduğu söylenebilir.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.1.3.3 İleti/Ana düşünce

Şiirde Mustafa Kemal'in fikirlerindeki ileri görüşlülüğün ve Türk milletine zaferi getiren çözüme dayalı uygulamalarının vurgusu yapılmaktadır. Şiirin iletisi kapalı bir üslupla örtülmediği için somut işlemler dönemindeki bu yaş grubundaki çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimine uygundur.

4.1.1.3.4 Hayal Motifleri:

Şiirdeki hayal motifleri şöyledir:

“Eteklerinde ödle kurtların uluduğu.
Kara bulutlarını yarararak dağların.
Savurdu rüzgârları en dibine çağlayanların.”
“Hazırdı ulusum kanat çırpmaya.
Sürükleniyordu karanlık tutsağı deryalarından.
Dümensiz bir gemi...
Ta ki kartal bakışlı bir kaptan,”

Yukarıdaki dizelerde kullanılan mecazlar, benzetmeler hayal unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı şekilde:

Oysa masmavi bir bakış doğdu,
Okyanusun ta derinlerinden.
Denizden daha maviydi gözleri.

Güneşten daha sarıydı saçları.” dizeleri çocukların düş gücüne seslenip hayal kurmalarını sağlayabilir.

Ancak bu unsurların, çocuğun hayal gücü ile kısmen örtüştüğü söylenebilir. Çünkü burada yer verilen mecaz ve benzetmeler, yazardan bağımsız olarak çocuğun bakış açısını yansıtan doğal, yalın niteliklere sahip değildir. Bu yaş grubu çocuğu somut işlemler döneminde olduğundan “ulusun kanat çırpması”, “karanlık tutsağı”, “okyanusun derinlerinde doğan bir bakış” çocukların anlamlandırabileceği benzetmeler değildir.

4.1.1.3.5 Ahenk Unsurları

Şiir serbest ölçüyle yazılmakla birlikte yer yer ses benzerliği ile karşılaşmıştır.

Ses yinelemeleri ve kelime tekrarları açısından bakıldığında:

Giriş kısmında:

“Ordu yok.” dediler, “Kurulur.” dedi.

“Para yok.” Dediler , “Bulunur.” dedi.

“Düşmen çok.” Dediler, “Yenilir.” Dedi.” dizelerinde, “...” dediler, “.” dedi şeklindeki kullanım şiirde ahenk oluşturmaktadır.

Kelime tekrarları: “ileri!...” ... “İleri!”; ne... ne... ne...; eli..., eli..., eli...; işte o.

İkilemeler: bir bir.

4.1.1.3.6 Dil ve Anlatım/Üslup

Şiirde sıralı ve birleşik cümleler çoğunlukta olduğundan cümlelerin biraz uzun olduğu söylenebilir. Anlatımda mecaz ve söz sanatlarına fazlaca yer verildiği görülmektedir. Bu bakımdan anlatım biraz süslü ve gösterişli olduğu söylenebilir. Şiirde kullanılan sözcüklerin çocuğun yaş seviyesine uygun olduğu söylenebilir. Şiirde çocukların bilemeyeceği düşünülen bazı kelimeler olmakla birlikte bunlar çocukların öğretilerek kelime hazinelerinin gelişimi sağlanabilir. Bu sözcükler ve sözcük grupları: tutsak, ulumak, kara çalmak, kan ağlamak, eli barış, özgürlük kokan'dır.

Şiirde kullanılan deyimler: kara çalmak, destanlar yazmak, yüreği kan ağlamak, eli kalem tutmak, beli bükülmek.

Kalıplaşmış sözcükler: karanlık tutsağı, dümensiz gemi.

Şiirdeki söz sanatları şöyledir:

“Ordu yok.” dediler, “Kurulur.” dedi.

“Para yok.” Dediler , “Bulunur.” Dedi.

“Düşmen çok.” Dediler, “Yenilir.” Dedi.” dizelerinde tezat sanatı kullanılmıştır.

Bulutlar kara çalıyordu Gelibolu'dan.

Mevsimler boşa susuyordu. Yüreği kan ağlıyordu,

Şanlı bir tarihin.” dizelerinde mevsimlerin susması ve şanlı bir tarihin yüreğinin kan ağlaması şeklinde, insani özelliklerin cansız varlıklara yüklenerek kişileştirme sanatı yapıldığı görülmektedir.

Düştü Çanakkale, İstanbul, İzmir.” dizelerinde bur sıralanan illerin düşmesinden kasıt burada bulunan “halkın” yenilgisi ifade edilmektedir. Bu bakımdan ad aktarması yapıldığı görülmektedir.

Denizden daha maviydi gözleri.

Güneşten daha sarıydı saçları.” dizelerinde sözün etkisini güçlendirmek amacıyla “gözlerin denizden daha mavi”, “saçların güneşten daha sarı” olduğu söylenerek mübalağa sanatı yapılmaktadır.

Eteklerinde ödle kurtların uluduğu.” dizesinde burada düşman kurda benzetilmiştir. Kendine benzetilen, kurt söylenerek açık istiare yapılmıştır.

Ta ki kartal bakışlı kaptan,” dizesinde Atatürk bakışlarındaki keskinlik bakımından kaptana benzetilmiştir.

Şiirde sanatsal dille konuşma dili dengeli bir şekilde kullanılmıştır. Şiirde söz sanatları ve mecaz kullanım bakımından zengin olmakla birlikte günlük konuşma diline de rastlanılmaktadır.

Şiirdeki ifadeler içtendir. Şair, Mustafa Kemal’e olan saygı ve sevgisini içten bir dille ifade etmiştir.

Şiirde, bir bilginin ispatı ya da şairin okuyucuya benimsetmeye dayalı bir yaptırımı bulunmadığından şiir otoriter yaklaşımdan uzaktır.

4.1.1.4 Orman Konuşuyor

Ben sizin, dağım sizin, yeşil kucağım sizin
 En güzel çiçeklerim, en körpe çağım sizin.
 Güneşin sıcaklığını süzüp veren yer, benim.
 Evi, damı, harmanı serinleten yer, benim.
 O menekşe, o mine, o sarı, pembe güller,
 O güllerin dalında coşup duran bülbüller,
 O çiğdemler, o otlar, o yanıklar pınarı,
 O böcekler, o kuşlar, o bal taşıyan arı,
 Benim bağrım da doğar, gelişir, bollaşır.
 Ben olmasam, yıllarca kimsesiz kalır kırlar.
 Nerelerde yaşarsam oralarda hayat vardır.
 Otu vardır, kuzu vardır, titreşen kanat vardır.
 Köye kente bereket benim varımla iner,
 Bu yüzden de yokluğun sıkıntıları diner.
 Yere bolluk getiren bulutlar benim malım,
 Çünkü bu bulutları ben çeker, ben toplarım.

Gelirler bana onlar, yağmuru sağa sağa,

Bu sayede bozkırlar döner bahçeye bağa.

4.1.1.4.1 Başlık

Şiirde ormanın bize sağladığı her türlü fayda kişileştirme yoluyla ormanın ağzından anlatılmıştır. “Orman konuşuyor” başlığı şiirin içeriğini kısmen yansıtmakta olup şiirin anlatımıyla ilgili bir durumdur.

“Orman Konuşuyor” başlığı ormanın konuşturulması açısından çocukların ilgisini çekebilir. Bu bakımdan şiirin başlığının ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenebilir.

4.1.1.4.2 Konu/İçerik

Şiirde ormanın her yönüyle insanlara fayda sağladığı anlatılmaktadır. Ormanın ağzından her açıdan insanlara fayda sağladığı, sıcaktan koruyup serinlettiği, her türlü çiçeğe ve hayvana ev sahipliği yaptığı, olduğu yere bolluk bereket getirdiği anlatılmaktadır. Konusu ve anlatımındaki doğallık bakımından çocuklarda okuma isteği uyandıracakı söylenebilir. Bu bakımdan şiirin konusu çocuğa göredir.

Şiirde çocukların duygu ve düşüncelerinin dikkate alındığı söylenemez. Ayrıca şiir hayal motiflerinden yoksun olması bakımından çocukların hayal gücüne de hitap etmemektedir.

Köye kente bereket benim varımla iner,

Bu yüzden yokluğun sıkıntıları diner.

Yere bolluk getiren bulutlar benim malım,

Çünkü bu bulutları ben, çeker, ben toplarım.” Örneğinde görüldüğü gibi çocuk bakışını yansıtmaktan uzaktır. Bu bakımdan şiirin içeriğinin çocuk gerçekliğine uygun olduğu söylenemez.

Şiirin içeriğinin yaratıcı ve sorgulayıcı düşünmeyi geliştirdiği söylenemez. Şiirde temel ve yan anlamlar olmakla birlikte çok anlamlılık söz konusu değildir. Şiir, “ormanın faydalarının” sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Ancak şiirin anlatımındaki doğallık ve bir gerçeğin güzellik üzerinden sunulması söz konusudur. Bu açılardan bakıldığında şiirin çocukların estetik algısını biraz geliştireceği söylenebilir.

Şiirin içeriği gerçekler üzerine kurulu olup hayal gücünden yararlanılmamıştır. Şiirin tamamında orman ve onun faydaları hayal gücünden uzak bir anlatımla açıklanmıştır.

Şiirin konusunun ormanla ilgili çocuklarda olumlu duygu ve davranış kazanımını sağlayacağı söylenebilir. Şiirde orman bütün güzellikleriyle ve bize sağladığı yararlarıyla sunulmaktadır. Bu bakımdan çocuk ormanlarla ilgili olumlu duygu ve davranış geliştirebilir.

Son olarak şiirin içeriğinde çocukların duygularının istismar edildiği, dikte edici görüş ve ideolojilere rastlanılmamakla birlikte aşırı öğreticilikten de uzaktır.

4.1.1.4.3 İleti / Ana düşünce:

Şiirde ormanın her yönüyle insanlara faydalı olduğu vurgulanmaktadır. Şiirin iletisi kapalılıktan uzak olmakla birlikte sezdirilmeden doğrudan verilmektedir. Ayrıca şiir, çocukların öğrenmekten zevk alabileceği bir iletiye sahiptir. Buna ek olarak, Gardner'ın çoklu zekâ kuramındaki zekâ türlerinden biri doğa zekâsıdır. Başaran'a göre (2004, s. 12) doğa zekâsı “çevredeki doğal dünyayı algılama, beğenme ve anlayabilme ile doğrudan ilişkilidir”. Bu bakımdan şiirin iletisi çocuklardaki zekâ türlerinden birine hitap ettiğinden bilişsel ve duyuşsal gelişim düzeyine uygundur.

4.1.1.4.4 Hayal Motifleri:

Şiirde hayal motiflerine rastlanılmamaktadır.

4.1.1.4.5 Ahenk Unsurları

Şiirin kafiye düzeni şöyledir:

__ kucağım sizin (-ım sizin'ler redif, -ağ'lar tam kafiyedir.)

__ çağım sizin

__ veren yer benim (-en yer benim'ler rediftir.)

__ serinleten yer benim

__ güller (-ler'redif, -ül'ler tam kafiyedir.)

__ bülbüller

__ pınarı (-arı'lar zengin kafiyedir.)

__ arı

__ bollaşırılar (“-ırlar” zengin kafiyedir.)

__ kırlar

__ hayat vardır (-vardır'lar redif, at'lar tam kafiyedir.)

__ kanat vardır

__ iner (-er'ler redif, -in'ler tam kafiyedir.)

__ diner

__ malım (-ım'lar tam kafiyedir.)

__ toplarım

__ sağa (-ağa'lar zengin kafiyedir.)

__ bağa

Ses yinelemeleri: “-l”, “-n”, “-m” sesleri yinelenmiştir.

Kelime tekrarları: sizin, yer, benim, vardır, o...o.

İkilemeler: sağa sağa, köye kente, bahçeye bağa.

Şiirin ahenk unsurları açısından zengin olduğu söylenebilir.

4.1.1.4.6 Dil ve anlatım

Şiirde sıralı ve birleşik cümle kullanımı çoğunluktadır. Şiirdeki cümlelerin biraz uzun olduğu söylenebilir. Diğer yandan anlatım süslü söyleyişlerden uzak, yalın ve sadedir.

Şiirde kullanılan kelimelerin çoğu çocukların yaş seviyesine uygundur. Çocukların bilemeyeceği düşünülen kelimeler: körpe, sağmak. Ancak bu kelimelere yer verilmesi çocukların kelime hazinesinin gelişimi açısından önemlidir.

Şiirde söz sanatları şöyledir:

Şiirin genel anlatımında kullanılan söz sanatı kişileştirmedir. Şiirde anlatıcı ormandır. Bu bakımından şiir boyunca kişileştirme sanatı yapıldığı görülmektedir.

Şiirde “... yeşil kucağım sizin” dizesinde ormanın kucağı insan kucağına benzetilmektedir.

“O güllerin salında coşup duran bülbüllerin” dizesinde Divan şiirinde sıkça rastladığımız gül- bülbül motifine yer verilerek telmih sanatı kullanılmıştır.

Şiirde yokluk ve sıkıntı; varlık ve bereket arsında ilişki kurularak tezat sanatı kullanılmıştır.

Deyimlere rastlanılmamaktadır.

Kalıplaşmış sözler: yanıklar pınarı.

Şiirde günlük konuşma diliyle sanatsal dilin dengeli bir şekilde kullanıldığı söylenebilir.

Şiirde anlatıcı “orman” ve ormanın güzelliklerinin anlatımı söz konusu olduğundan ifadeler oldukça içtendir.

Son olarak şiirde, bir bilginin ispatı ya da şairin bir fikri veya durumu okuyucuya benimsetmeye yönelik bir yaptırımını bulunmadığından şiir otoriter yaklaşımdan uzaktır.

4.1.1.5 Türkiye

Vurulmuşum toprağına, taşına,
 Yerde gezen, gökte uçan kuşuna;
 Baharına, yazına, kara kışına,
 Vurulmuşum.
 Eli kalem, eli kazma, eli kürek tutan,
 Yüzü toprak kokan,
 Sınırlarında omuz omuza yatan
 İnsanlarına...
 Benim iyi yürekli kardeşlerim,
 Hep senin dostlarındır,
 Benim çiğdem kokulu memleketim.

Ekin biçtim tarlalarında demet demet
 Kaval çaldım, koyun güttüm yaylalarında,
 Tuza bandım ekmeğimi;
 Kolumu yastık yaptım düzünde, bayırında;

Kesemde bereket, gönlümde servetim,
Dizimde kuvvet, torbamda katık,
Damarlarımda dolaşan memleketim...

Gözlerin ne güzel deniz mavisini!
Ormanlar urban olmuş yeşil yeşil;
Uzanır kolların nehirler boyu,
Sıcak kucağında saadetin,
Benim çiğdem kokulu memleketim.

Nice türküler yakıldı senin için,
Destanlar yazıldı bayrak bayrak,
Davullar vuruldu, dize geldi zeybeklerin;
Kapıda nöbet tuttu yıllar yılı,
Gençliğim, heyecanım, gayretim
Gözümde nur, içimde sevgi,
Elimde saz, dilimde türkü memleketim.

Türkiye, doğduğum;
Türkiye, doyduğum,
Türkiye konduğum yurt!
Sevgim, inancım, özlemim!
Beşiğimi salladım, sendedir mezarım;
Sen, gönlümde yatan memleketim!

4.1.1.5.1 Başlık

Şiirde Türkiye için hissedilen duygular anlatıldığından başlık içeriği yansıtmaktadır; ancak “Türkiye” başlığı üst anlam olarak Türkiye’yle ilgi verilecek bilgileri çağrıştırdığından çok genel bir başlık konumundadır. Şiirin başlığı ilginç ve dikkat çekici değildir.

4.1.1.5.2 Konu/içerik

Şiirde Türkiye’ye karşı hissedilen duygular anlatılmaktadır. Şair, Türkiye’yi her şeyiyle çok sevdiğini, Türk insanına olan sevgisini, Türkiye’nin bolluk ve

bereketini, doğal güzelliklerini, destansı tarihini, gelenek ve kültürünü ve bütün bunlarla beraber Türkiye'nin kendisi için her şey demek olduğunu açıklamaktadır. Şiirin konusu, kısmen çocukların ilgi ve gereksinimlerine uygun ve konunun onlarda kısmen okuma isteği uyandıracakı söylenebilir.

Şiirde çocukların duygu ve düşüncelerinin dikkate alındığı söylenemez. Şiir çocukların öğrenmekten zevk alabileceği bir konuya sahip olsa bile konunun işleniş şekli çocukların hayal gücünü ve saf bakışını yansıtmamaktadır. Bu bakımdan şiir çocuk gerçekliğine uygun değildir.

Şiirde eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecek unsurlara rastlanılmamıştır.

Şiirde mecaz anlamın fazlalığı çocukları düşünmeye iten bir unsur olarak görülebilir. Şiir hayal unsurları bakımından zengin değildir. Diğer yandan şiirdeki doğal ve içten anlatım ve konunun pedagojik ya da ideolojik söylemlerden uzak olması çocukların estetik algısının gelişmesini kısmen sağlayabilir.

Şiir gerçeklikten beslenir. Şiirin içeriği, şairin Türkiye olan duygu ve düşüncelerinin yine Türkiye'ye ait gelenek ve göreneklerin yani gerçeklikle olan birleşimini yansıtmaktadır.

Türkiye'nin güzelliklerinin anlatılması çocuklarda ulusal değerlere karşı besledikleri saygıyı daha güçlü hale getirebileceğinden şiirin içeriği çocukların olumlu duygu ve davranış kazanması sağlayıcı nitelikte olduğu söylenebilir.

Şiir, dikte edici görüş, ideoloji ve aşırı öğreticilikten uzaktır. Şairin Türkiye'yle ilgili duygu ve düşüncelerini öğreticiliğe kaçmadan ifade edildiği görülmektedir.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.1.5.3 İleti/Ana düşünce

Türkiye'nin her yönüyle eşsiz bir değere sahip olduğu ve bu değerın kıymetinin bilinmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Şiirdeki içten ve açık anlatım verilmek istenen iletiyi doğrudan okuyucuya sunmaktadır. Somut işlemler dönemindeki bu yaş grubu çocuklarına, iletisi açık olduğundan bilişsel ve duyuşsal gelişim düzeyi açısından uygundur.

4.1.1.5.4 Hayal Motifleri

Çocuğun hayal gücünün gelişmesini sağlayan unsurlardan birisi de mecazlı anlatımdır. Şiirdeki hayal motifleri şöyledir:

“Damarlarımda dolaşan memleketim...
Gözlerin ne güzel deniz mavisi!
Ormanlar urban olmuş yeşil yeşil;
Uzanır kolların nehirler boyu,
Sıcak kucağında saadetin,
Kapıda nöbet tuttu yıllar yılı,
Gençliğim, heyecanım, gayretim.”

Diğer yandan somut işlemler döneminde olan bu yaş grubu çocuklarının bu hayal motiflerini kavrayabilmelerinin zor olacağı söylenebilir. Bu bakımdan bunların çocuğun hayal gücüyle örtüşmediği söylenebilir.

4.1.1.5.5 Ahenk unsurları

Şiir serbest ölçüyle yazılmıştır. Şiirde yer yer kafiye ve redife rastlanılmaktadır:

- __ taşına
- __ kuşuna (-ma' lar redif, -ş'ler yarım kafiyedir.)
- __ kışına

- __ tutan
- __ kokan (-an'lar rediftir.)
- __ yatan

- __ kardeşlerim
- __ memleketim (-im'ler rediftir.)

- __ yaylalarında
- __ bayırında (-ında'lar redif, -r'ler yarım kafiyedir.)

- __ servetim
- __ memleketim (-im'ler redif, -et'ler tam kafiyedir.)

__ gayretim

__ memleketim (-im'ler redif, -et'ler tam kafiyedir.)

__ doğduğum

__ doyduğum (-duğum'lar rediftir.)

__ özlemim

__ mezarım (-ım'lar rediftir.)

__ memleketim

Ses yinelemeleri, “t”, “ş” seslerinde görülmektedir.

Kelime tekrarları: vurulmuşum, memleketim.

İkilemeler: demet demet, yeşil yeşil, omuz omuza.

4.1.1.5.6 Dil ve Anlatım

Şiirde genelinde basit yapılı cümleler kullanılmıştır. Cümlelerin genellikle kısa olduğu söylenebilir. Diğer yandan şiirde mecazlı anlatım olduğundan şiir kısmen yalın ve sadedir.

Şiirde çocuğun yaş seviyesine uygun olmadığı düşünülen sözcüklere yer verilmektedir. Bu sözcükler: gütmek, urba, göz nuru, katık, türkü yakmak, çiğdem, konmak. Bu bakımdan çocuğun sözcük dağarcığına kısmen uygundur.

Deyimler şöyledir: dize gelmek, gönlünde yatmak, eli kalem tutmak, destanlar yazmak.

Kalıplaşmış sözler: ekmeği tuza banmak, eli kürek tutmak.

Şiirde söz sanatlarına yer verilmektedir:

Gözlerin ne güzel deniz mavisini

Ormanlar urban olmuş yeşil yeşil,

Uzanır kolların nehirler boyu,

Sıcak kucagında saadetin,” dizelerinde Türkiye'nin gözleri ve kolları ifadeleriyle cansız bir varlığa insani özellikler verilerek kişileştirme sanatı

yapılmıştır. Ayrıca şiirin ikinci bölümünde bereket, servet, katık, kuvvet, ekin biçmek kelimeleri arasında tenasüp söz konusudur.

Şiirde sanatsal dil ile günlük konuşma dili dengeli bir şekilde kullanılmıştır.

Şiirde, şairin Türkiye'yle ilgili duygu ve düşüncelerinin ifadesi oldukça yürektendir:

“Benim çiğdem koku memleketim...”

“Vurulmuşum, toprağına, taşına”

“Elimde saz, dilimde türkü memleketim.”

“Sen gönlümde yatan memleketim.” örneğinde görüldüğü üzere şiirdeki ifadeler oldukça içtendir.

Son olarak şiirde, bir bilginin ispatı ya da şairin bir fikri veya durumu okuyucuya benimsetmeye yönelik bir yaptırım bulunmadığından şiir otoriter yaklaşımdan uzaktır.

4.1.1.6 Ay'da Bir Küçük Serçe

Gökyüzü, masmavi...

Bulutlar, bembeyaz...

Dans ediyordu küçük serçe.

Masmavi gökyüzünde, bembeyaz bulutlar arasında.

Kanat çırpı, şarkılar söyledi.

Dinlendi, arkadaşlarıyla eğlendi.

Öğrenmişti ya uçmayı, keyfini çıkarmalıydı.

Uçtu, uçtu, uçtu.

Güneş batıncaya dek uçtu.

Sabahtan beri bekliyordu küçük serçe, Ay'ın gelmesini.

Güneş'i de severdi ama Ay başkaydı.

En zor iş onundu: Karanlıkları aydınlatmak...

Bu gece onun yanına gidecekti.

En büyük hayalidi bu, küçük serçenin;

Uçabilmek, Ay'a kavuşabilmek...

Bir erik ağacının üstünde şiirler okudu arkadaşlarına.

Hayallerini anlattı onlara.

Ay'ın yanına nasıl gideceğini paylaştı onlarla
 Güldü tüm küçük serçeler:
 “Sen daha yeni öğrendin uçmayı,
 Nasıl gidersen o kadar uzaklara” dediler.
 Küçük serçe bu, hiç pes eder mi, vazgeçer mi hayallerinden?
 Dinlemedi hiç birini, yanıt bile vermedi onlara
 Gün boyunca düşler kurdu, planlar yaptı.
 Ve sonunda gün batımıyla birlikte geldi Ay tüm parlaklığıyla.
 Küçük serçe hazırdu işte.
 Artık uçabilirdi Ay'a...
 Uçtu küçük serçe.

Kapkara deniz, yakamozlarla birlikte el sallıyordu ona.
 Karanlıkı her yan.
 Ay da olmasa hiçbir şey görünmeyecek, yolunu bulamayacaktı.
 Karanlıktan korkmuyordu küçük serçe.
 Ay'ın ışığı yetiyordu ona.
 Biliyordu ki Ay onu bekliyordu.
 Uçtu, uçtu, uçtu...
 Nefesi tükenene, kanatları yorulana kadar uçtu...
 Umutsuzluğa kapılmadan uçtu...
 Başaracaktı.

Ama ama ne olmuştu küçük serçeye.
 Uçamıyor muydu yoksa?
 Çırpamıyor muydu kanatlarını?
 Gidemeyecek miydi Ay'ın yanına?
 Kapkara denize mi gömülecekti hayalleri?
 Evet, yorulmuştu küçük serçe, kanatlarını güçlkle çırpıyordu.
 Ama o kadar yüksekteydi ki
 Ne bir ağaç dalı vardı üstüne konacak,
 Ne de susuzluğunu giderebilecek bir su birikintisi

Karnı da çok acıkmıştı,
Şimdi ne olacaktı?

Tam kendini bırakacaktı ki boşluğa,
Biri ansızın tutuverdi kanatlarından...
Pırıl pırıl, ışıklar saçan,
Kutup Yıldızı'ydı bu...
Gülümsedi, "Dinlen biraz, Ay seni bekliyor.
Ama oraya kadar gidemezsin bu yorgun kanatlarla.
Bu gece bizimle kal. Yarın devam et yoluna..."
Küçük serçe o kadar yorgundu ki, itiraz bile edemedi.
En güzel ezgilerle, en güzel ninnilerle
Uyuttu onu Kutup Yıldızı;
Samanyolu ve tüm yıldızlar da eşlik etti.
Bütün gece ve bütün gün uyudu küçük serçe...

Gözünü açtığında gece olmuş,
Ay yine görünmüştü
Hayalini gerçekleştirmeli, Ay'a ulaşmalıydı.
Veda etti Kutup Yıldızı'na, Samanyolu'a ve tüm yıldızlara.
Onlar da el salladılar uzun uzun ardından
Uçtu yine küçük serçe, tüm gücüyle, nefesi tükenene dek, kanatları
yoruluncaya dek.

Uçtu, uçtu, uçtu...

Sonunda başarmıştı.
Ay, olanca parlaklığı ile karşıladı küçük serçeyi.
Tüm yıldızlar küçük serçeden önce toplanmışlardı Ay'ın çevresine.
Dans ediyor, şölen yapıyorlardı.
Küçük serçe için yanıp sönüyor,
Göz kırıyorlardı yeryüzüne,
Selam söylüyorlardı küçük serçenin küçük dostlarına.

Serçe mutluydu.

Ay mutluydu.

Yıldızlar mutluydu.

Hep birlikte gülümsediler sevinçle.

Hatta bazı yıldızlar kayarak,

İndiler yeryüzüne.

Gökyüzünden selam götürdüler.

Günler geçti aradan, belki de haftalar...

Ne önemi vardı,

Küçük serçe mutluluktan günleri mi sayacaktı!

Anı an yaptılar günü gün...

Eğlendiler kırk gece, kırk gün.

Ve sonunda küçük serçe ile küçük bir yıldız

Karanlıkları aydınlatıp

Kayarak gökyüzünden

İndiler yeryüzüne...

Aradan yıllar geçti,

Ne mi oldu küçük serçeye?

Öykünün bittiği yerde

Büyümüştü çoktan serçe.

Öğrencileri olmuş, çocukları olmuştu.

Ama o her gece

Gururla bakıp gökyüzüne,

Yaşadıklarını ve yıldız dostlarını

Anımsadı hep tebessümle.

Ay'a el salladı, yıldızlara göz kırptı.

Ve onlar da hiç yalnız bırakmadılar küçük serçeyi.

4.1.1.6.1 Başlık

On bir bölümden oluşan bu uzun soluklu şiirde küçük bir serçenin aya ulaşma macerası anlatılmaktadır. Bu bakımdan başlık şiirin içeriğini yansıtmaktadır.

Diğer yandan başlık, aya ulaşmayı başaran, aya kadar uçan bir kuşu ifade etmesi açısından çocukların merak duygusunu kamçılayabilir ve onlarda okuma isteği uyandırabilir. Ayrıca başlık konuyu daha canlı duruma getirecek alışılmışın dışında bir kullanıma sahiptir. Bu açılarından şiirin başlığı ilginç ve dikkat çekicidir.

4.1.1.6.2 Konu/ İçerik

Şiirde küçük serçenin aya ulaşma macerası anlatılmaktadır. Uçmayı yeni öğrenmiş küçük serçenin en büyük hayali karanlıkları aydınlattığı için çok sevdiği aya ulaşmaktır. Bunun için yola koyulduğunda arkadaşları ona engel olmak ister ve oraya kadar uçamayacağını söyler. O pes etmez ve uçmaya devam eder. Küçük serçe yorulup vazgeçince kutup yıldızının yardımıyla uçmaya devam eder ve sonunda aya kavuşur ve hayalini gerçekleştirir. Şiirde kurgulanmış bir hikâyenin şiirsel bir dille anlatımıyla karşılaşılmaktadır. Bu kurgu, şiir boyunca, serçenin duygu, düşünce ve davranışları üzerinden işlenmektedir. Şiirde birçok imge yer almaktadır. Bu durum şiirin konusunu daha ilginç ve canlı hale getirmiştir. Bu açılarından bakıldığında şiirin konusu çocukta ilgi uyandırabileceğinden ve onun kavrama düzeyine uygun olduğundan çocuğa göre bir konudur.

Diğer yandan küçük bir serçe üzerine kurulu hayali bir durumun ifadesi olduğundan çocuğun saf bakışını ve masumiyetini yansıtır niteliktedir. Şiirde gerçek olmayan; fakat gerçekmiş gibi sunulan bir olay üzerinden bir konunun işlendiği görülmektedir. Şiirde masalsı, olağanüstü bir anlatım söz konusu olduğundan çocuk şiiri okumaktan büyük bir zevk duyacağı söylenebilir. Bu açılarından bakıldığında şiirin içeriği çocuk gerçekliğini yansıtmaktadır.

Yukarıda belirtildiği üzere olağanüstü bir anlatım üzerine kurulu olan bu şiir, çocuğun hayal gücüne seslendiğinden yeni düşünceler üretmesini ve şiirde anlatılanları zihninde canlandırmasını sağlayabilir. Bu bakımdan çocukların yaratıcı düşünme becerisini geliştireceği söylenebilir. Aynı şekilde şiirdeki çok anlamlılık, düşünle gerçeğin iç içe oluşu ve anlam boşluklarının varlığı da çocuğun eleştirel ve sorgulayıcı düşünme becerisini de geliştireceği söylenebilir.

Şiirde düşünle gerçek birlikte sunulup çok anlamlılık söz konudur. Ayrıca şiir pedagojik söylemlerden tamamen uzak olup dil ve anlatımdaki inceliklerle birlikte anlatım olabildiğince doğal ve açıktır. Bu bakımdan şiirin içeriğinin çocuğun estetik algısını geliştireceği söylenebilir.

Şiirde hayal gücü ve gerçeklik dengeli bir biçimde yer almaktadır. Şiirin birinci bölümünde:

Dans ediyordu küçük serçe.
Masmavi gökyüzünde, bembeyaz bulutlar arasında.
Kanat çırpıttı, şarkılar söyledi.
Dinlendi, arkadaşlarıyla eğlendi.”

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi serçenin kanat çırpması, gökyüzünde uçuşu gerçekte var olan bir özellikken şarkı söylemesi, arkadaşlarıyla eğlenmesi hayali bir durumdur.

Şiirin üçüncü bölümünde:

Kapkara deniz, yakamozlarla birlikte el sallıyordu ona.
Karanlıktı her yan.
Ay da olmasa hiçbir şey görünmeyecek, yolunu bulamayacaktı.
Karanlıktan korkmuyordu küçük serçe.
Ay’ın ışığı yetiyordu ona.
Biliyordu ki Ay onu bekliyordu.
Uçtu, uçtu, uçtu...
Nefesi tükenene, kanatları yorulana kadar uçtu...
Umutsuzluğa kapılmadan uçtu...
Başaracaktı.

Yukarıdaki dizelerde her yer karanlık olduğunda ayın ışığıyla çevrenin aydınlanması, karanlıkken denizin üstündeki hareketlerin parıltı şeklinde görünüşü gerçekte var olan bir durumken küçük serçenin karanlıktan korkmaması, umutsuzluğa kapılmadan uçuşu hayali bir durumdur. Şiirin genelinde bu durum söz konusudur.

Şiirin içeriği, çocukların olumlu duygu ve davranış kazanımını sağlayıcı niteliktedir. Şiirin nerdeyse bütün bölümlerinde gizlenmiş yan düşünceler mevcuttur. Şiirin birinci bölümünde:

“En zor iş onundu: karanlıkları aydınlatmak...” dizesinde ay zorluklarla baş edip karanlıkları aydınlattığı için küçük serçe ayı çok sevmektedir. Zorlukları başarmanın önemi vurgulanmaktadır.

İkinci bölümünde:

“Güldü tüm küçük serçeler:

“Sen daha yeni öğrendin uçmayı,

Nasıl gidern uzaklara” dediler.

Küçük serçe bu, hiç pes eder mi, vaz geçer mi hayallerinden?”

Yukarıdaki dizelerde küçük serçeye, arkadaşları engel olmak istese bile o vazgeçmez. Hayallerin gerçekleştirilmesinde birçok engelle karşılaşılsa da pes etmemek gerektiğinin vurgusu yapılmaktadır.

Üçüncü bölümünde:

“Nefesi tükenene, kanatları yorulana kadar uçtu...

Umutsuzluğa kapılmadan uçtu...” dizelerinde umutsuzluğa kapılmamak gerektiğinin vurgusu yapılmaktadır.

Beşinci bölümde:

Tam kendini bırakacaktı boşluğa,

Biri ansızın tutuverdi kanatlarından ....” dizelerinde zorluklar karşısında tek olunmadığının vurgusu yapılmaktadır.

Şiirin son bölümünde:

Ama o her gece

Gururla bakıp gökyüzüne,

Yaşadıklarını ve yıldız dostlarını

Anımsadı hep tebessümle.” dizelerinde de hayalleri gerçekleştirmenin ve başarılı olmanın her zaman gurur duyulacak bir şey olduğunun vurgusu yapılmaktadır. Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi şiirin içinde gizlenmiş yan düşünceler çocukların olumlu duygu ve düşünce geliştirmelerini sağlayacaktır.

Şiirde dikte edici görüş ve ideolojilere rastlanılmamakla birlikte şiir aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak şiirin içeriğinde çocukların duygularını istismar edici unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.1.6.3 İleti/Ana Düşünce

Şiirde, geriye dönüp bakıldığında gururla hatırlanacak başarıların elde edilmesi için “hayallerin peşinden gitmek ve asla pes etmemek gerektiği” vurgulanmaktadır.

Şiirin iletisi açık ve anlaşılır bir üslupla verilmiştir. Yukarıda belirtildiği üzere şiirde ana duygunun yanında şiirin her bölümünde ayrı ayrı yan duygular yer almaktadır. Şiirin iletisi çocukların kavrama düzeyine uygun olduğu gibi çocuğun almaya açık olacağı farkındalık oluşturabileceği, çocuğun beğenisine uygun niteliktedir. Bu açılardan şiirin iletisi çocukların duyuşsal ve bilişsel gelişimine uygundur.

4.1.1.6.4 Hayal motifleri:

Hayal ve olağanüstü unsurlar bakımından zengin bir şiirdir. Şiirin tamamı hayali bir kurgudan oluşmaktadır. Şiirdeki hayal motifleri şöyledir:

“Kapkara deniz, yakamozlarla birlikte el sallıyordu ona.” şair gerçekte gece denizin üzerinde görülen parıltıları denizin ona el sallaması şeklinde bir imgeye dönüştürmüştür. Aynı şekilde: “Kapkara denize mi dökülecekti hayalleri?” dizesinde hayallerinin yok olmasını karanlık bir denize dökülmekle ifade edilmiştir.

“Küçük serçe için yanıp sönüyor,

Göz kırıyorlardı yeryüzüne, dizelerinde de aynı durum söz konusudur. Şair, yıldızların yanıp sönmesini göz kırpmaya olarak ifade etmiştir. En başta şiirin kurgusu zaten bir hayal ürünüdür. Ayrıca bu hayaller çocuğun beğeni duygusuna hitap edip zevk alabileceği ve kavrayabileceği cinsten olduğundan çocuğun hayal gücü ile örtüşmektedir.

4.1.1.6.5 Ahenk unsurları:

Serbest ölçüyle yazılmış bir şiirdir. Ahenk unsurları bakımından zayıf olduğu söylenebilir.

Kelime tekrarları: uçmak, yıldız, ay.

Ses yinelemesi: “ç” sesi yinelenmektedir.

4.1.1.6.6 Dil ve Anlatım:

Uzun bir şiir olmakla birlikte şiirdeki cümleler kısa süslü söyleyişten uzak yalın ve sadedir.

Şiirdeki sözcükler çocuğun yaş seviyesine uygundur.

Şiirde söz sanatları şöyledir:

Şiirde tamamında kişileştirme sanatı kullanılmıştır; çünkü küçük serçeye insani vasıflar yüklenerek serçenin duyguları, düşünceleri, başından geçen olaylar anlatılmıştır.

“Hep birlikte gülümsediler sevinçle.

Hatta bazı yıldızlar kayarak,” dizelerinde görüldüğü üzere gerçekte var olan yıldız kaymasının gökyüzünden selam götürmek için gerçekleştiği belirtilerek başka güzel bir nedene bağlanmış, hüsn-i talil sanatı kullanılmıştır.

Deyimler: keyfini çıkarmak, nefesi tükenmek, göz kırpmak.

Şiirde kalıplaşmış sözlere rastlanılmamıştır.

Şiir ahenk unsurları bakımından zayıftır. Ayrıca hayal motifleri çoğunlukta olsa bile cümleler düz ve konuşma diline yakındır. Bu açılarından sanatsal dille konuşma dili dengeli bir şekilde kullanıldığı kısmen söylenebilir. Günlük konuşma dili şiirde daha ağır basmaktadır.

Şiirde anlatım oldukça doğal olduğundan şiirdeki ifadeler de oldukça içtendir. Küçük serçenin duyguları, hayalleri, umutsuzlukları, başarıları şiirde içten ifadelerle sunulmaktadır.

Son olarak şiir otoriter yaklaşımdan uzaktır. Şiir çocukların hayal gücüne seslenmektedir. Onları bu hayallerinde oldukça özgür bırakan bir anlatıma sahiptir.

4.1.1.7 Güzel Bulut

Güzel bulut

Tut beni kollarımdan kaldır

Sırtına oturt.

Unut yağmur olmayı bir süre

Böyle bembeyaz hafif

Ve yükseklerde

Böyle düşlerde yüzer gibi
 Işıklı masmavi göklerde
 Gidelim görmediğim, bilmediğim yerlere.
 Göster bana, anlat bir bir
 “şu nehir, şu dağdan gelir,
 Şurası şu ülkedir.
 İnsanları bak işte şu evlerde yaşar,
 Şöyle konuşur, şöyle eğlenir.”
 Ve bilmek isterim doğrusu
 Çocuklar hangi oyunları oynar,
 Kediler nasıl miyavlar oralarda
 Hangi türküler söylenir?
 Ama bak,
 Biz tam böyle gezerken
 Yoruluverirsen
 Bir damlacığını bırakır gibi
 Bırakıvermek yok
 Beni evime geri getir.

4.1.1.7.1 Başlık

“Güzel Bulut” başlığı şiirin içeriği yansıtmaktadır. Şiirde, güzel bulut diye seslenilen bulutla bilinmeyen, görülmeyen yerlere gitme hayalleri anlatılmaktadır. Buluta, güzel olma özelliğinin verilmesi alışılmışın dışında bir kullanım olup bulutun iyi bir bulut olmasına gönderme yapmaktadır. Çocukların ilgisini çekebilecek ve onları düşündürecek bir başlık olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında başlığın ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenebilir.

4.1.1.7.2 Konu/İçerik

Şiirde güzel bulutla görülmeyen bilinmeyen yerlere gitmenin ve oralarda bilinmeyen şeyleri öğrenme hayalleri anlatılmaktadır. Bu her çocuğun ilgi duyabileceği bir hayal olduğundan çocukların ilgisini çekebilir ve onlarda okuma isteği uyandırabilir. Bu bakımdan şiirin konusu çocuğa göredir.

Şiirde çocukların hayal gücüne seslenen bir kurgu söz konusu olduğundan çocuğun şiiri okumaktan büyük bir zevk duyacağı söylenebilir. Ayrıca şiirde bu hayaller bir çocuğun bakış acısıyla yansıtılmaktadır. Bu hayalleri kuran bir çocuktur ve bu hayaller şiirde çocuğun saf bakışı, sadeliği yakalanarak anlatılmaktadır. Bu bakımdan şiir çocuk gerçekliğine uygundur.

Şiirde gerçeklikle hayal gücü dengeli bir biçimde sunulmuştur. Şiirin birçok yerinde gerçeklikle hayal iç içedir:

Güzel bulut

Tut beni kollarımdan kaldır

Sırtına oturt.” hayaliyle şiire başlanır ve ardından:

“Unut yağmur olmayı bir süre” dizesiyle gerçek hayata dönülür ve bulutun gerçekte sahip olduğu özelliğe yer verilir. Böylece şiirin bazı dizeleriyle hayal dünyasından gerçek dünyaya geçişler sağlanır. Şiirin devamında:

Böyle düşlerde yüzer gibi

Işıklı masmavi göklerde

Gidelim görmediğim, bilmediğim yerlere.

Göster bana, anlat bir bir

“şu nehir, şu dağdan gelir,

Şurası şu ülkedir.

İnsanları bak işte şu evlerde yaşar,

Şöyle konuşur, şöyle eğlenir.”

Ve bilmek isterim doğrusu

Çocuklar hangi oyunları oynar,

Kediler nasıl miyavlar oralarda

Hangi türküler söylenir? dizelerinde yine hayal dünyasına geçiş yapılırken şiirin son bölümünde:

Ama bak,

Biz tam böyle gezerken

Yoruluverirsen

Bir damlacığını bırakır gibi

Bırakıvermek yok

Beni evime geri getir.” dizeleriyle bulutun yağmur olma özelliğine gönderme yapıp hayal dünyasında gezinti yapan çocuğun sonunda evine dönme isteğiyle hayal dünyasında gerçek dünyaya geçiş gerçekleşir.

Farklı yerleri görme ve öğrenme arzusu, güzel bir hayal üzerinden şiirde anlatılmıştır. Gerçeği güzellik üzerinden tanımak, konunun işleniş şekli ve hayalle gerçeğin şiirde dengeli bir şekilde yer alması çocuğun estetik algısını geliştirici niteliklerdir. Bunun dışında şiirde kısıtlayıcı bir anlatımdan ziyade hayal dünyasına seslenen çok acılı bir anlatım söz konusudur. Bu da estetik algıyı geliştirici bir özelliktir. Bu bakımdan şiirin içeriğinin çocuğun estetik algısını geliştireceği söylenebilir.

Hayal gücüne seslenen bir içeriğe sahip olan bu şiir, çocuğun yeni düşünceler üretmesini ve şiirde anlatılanları zihninde canlandırmasını sağlayabilir. Bu bakımdan çocukların yaratıcı düşünme becerisini geliştireceği söylenebilir. Aynı şekilde şiirdeki çok anlamlılık, düşünle gerçeğin iç içe oluşu ve anlam boşluklarının varlığı da çocuğun eleştirel ve sorgulayıcı düşünme becerisini de geliştireceği söylenebilir.

Şiirin içeriği çocukların hayal dünyasını seslendiğinden çocuklar hayal gücünün önemi kavrayabilirler. Bu bakımdan şiir çocukların olumlu duygu ve davranış kazanmasını sağlayıcı niteliktedir.

Şiirde dikte edici görüş ve ideolojilere rastlanılmamakla birlikte şiir aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici ve dikte edici görüş ve ideolojilere dair bulgulara rastlanılmamaktadır.

4.1.1.7.3 İleti/ Ana Düşünce

Şiirin iletisi çok anlamlılık özelliği göstermektedir. Yukarıda belirtildiği gibi şiirde güzel bulutla görülmeyen bilinmeyen yerlere gitmenin ve oralarda bilinmeyen şeyleri öğrenmenin hayalleri kurulmaktadır. Şiirin iletisi de hayaller ve hayallerin gücüdür. Ancak ana düşüncenin dışında şiirde birçok yardımcı düşünce vardır. Bu bakımdan şiirde çok anlamlılık söz konusudur. Her çocuk okur şiirden kendince bir anlam çıkarabilir. Bu bakımdan şiirin iletisi kapalı bir üslupla örtülmemiştir.

Son olarak imgeler çocuğun hayal gücüne hitap ederek duygularını besleyici nitelikte olup gelişim düzeyine de uygun olarak sunulmuştur. Bu açıdan şiirin iletisinin yalınlığı ve imge kullanımındaki zenginlik çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimine uygundur.

4.1.1.7.4 Hayal Motifleri

Şiir hayal motifleri yönünden zengin bir şiirdir. Şiir, çocuğun güzel buluttan onu görmediği yerlere gezdirmesini istemesiyle başlar ve çocuğun bu hayali gezintinin sonunda güzel bulutun kendisini evine geri getirmesini söylemesiyle sonlanır. Şiirin tamamında cansız bir varlık olan buluta insani özellikler verildiği görülmektedir. Şiirdeki hayal motifleri şöyledir:

Güzel bulut

Tut beni kollarımdan kaldır

Sırtına oturt.” hayaliyle şiire başlanır ve ardından:

“Unut yağmur olmayı bir süre” dizesiyle gerçek hayata dönülür ve bulutun gerçekte sahip olduğu özelliğe yer verilir. Böylece şiirin bazı dizeleriyle hayal dünyasından gerçek dünyaya geçişler sağlanır. Şiirin devamında:

Böyle düşlerde yüzer gibi

Işıklı masmavi göklerde

Gidelim görmediğim, bilmediğim yerlere.

Göster bana, anlat bir bir

“şu nehir, şu dağdan gelir,

Şurası şu ülkedir.

İnsanları bak işte şu evlerde yaşar,

“Şöyle konuşur, şöyle eğlenir.”

Ve bilmek isterim doğrusu

Çocuklar hangi oyunları oynar,

Kediler nasıl miyavlar oralarda

Hangi türküler söylenir?

dizelerinde yine hayal dünyasına geçiş yapılırken şiirin son bölümünde:

Ama bak,

Biz tam böyle gezerken

Yoruluverirsen

Bir damlacığını bırakır gibi

Bırakıvermek yok

Beni evime geri getir.

Yukarıdaki dizelerle bulutun yağmur olma özelliğine gönderme yapıp hayal dünyasında gezinti yapan çocuğun sonunda evine dönme isteğiyle hayal dünyasında gerçek dünyaya geçiş gerçekleşir. Bu bakımdan şiirin hayaller yönünden zengin olduğu söylenebilir.

Şiirdeki bu hayaller çocuğun bakış açısıyla yansıtıldığından çocuğun hayal gücüyle de örtüşmektedir.

4.1.1.7.5 Ahenk Unsurları

Şiir serbest ölçüyle yazılmıştır. Şiirde düzenli bir kafiye dizilişi yoktur:

__ bir

__ gelir

__ ülkedir (-r'ler yarım kafiye.)

__ yaşar

__ eğlenir

Ses yinelemeleri: “t”, “ş”

Kelime tekrarları: şu.

İkilemeler: bir bir.

4.1.1.7.6 Dil ve Anlatım

Şiirin genelinde basit yapılı cümleler kullanılmıştır. Bu cümleler kısa olup, şiirin anlatımı da süslü söyleyişlerden uzak yalın ve sadedir.

Şiirde çocukların bilemeyeceği kelimelere rastlanılmamakla birlikte şiirdeki kelimeler çocukların yaş seviyesine uygundur.

Şiirde söz sanatları şöyledir:

Bulutun çocuğun ellerinden tutup sırtına alması, gittikleri yerleri çocuğa anlatması, bulutun yorulması, çocuğu evine geri getirmesi gibi buluta insani vasıflar yüklenerek kişileştirme yapılmıştır.

Şiirde bulutun gerçekte sahip olduğu özellikleriyle kişileştirme yoluyla yüklenilen özelliklerin birbirine benzetildiği görülmektedir:

Bulutun sırtından çocuğu indirmesiyle yağmur damlası bırakması arasında bir ilişki kurulduğu gibi; bulutların gökyüzünde süzülüşüyle düşlerde gezinme, düşlerde yüzme ve düşlerde dolaşma eylemleri arasında ilişki kurulduğu görülmektedir.

Şiirde deyim ve kalıplaşmış ifadelere rastlanılmamaktadır.

Şiir ahenk unsurları bakımından zayıftır. Ayrıca hayal motifleri çoğunlukta olsa bile cümleler düz ve konuşma diline yakındır. Bu açılarından sanatsal dille konuşma dili dengeli bir şekilde kullanıldığı kısmen söylenebilir. Günlük konuşma dili şiirde daha ağır basmaktadır.

Şiirdeki ifadeler, çocuğun samimi, saf bakışını yansıtmaktadır. Şiirde çocuğun buluta, “güzel bulut” diye seslenişinde, ondan hayalini kurduğu şeyleri istemesinde içten ifadeler yer verilmektedir. Bu bakımdan şiirdeki ifadeler oldukça içtendir.

Son olarak şiir otoriter yaklaşımdan uzaktır. Şiir çocukların hayal gücüne seslenmektedir. Onları, bu hayallerinde oldukça özgür bırakan bir anlatıma sahiptir.

4.1.1.8 Güzel Yurdum Türkiye’im

Yurdumuzu gezmek ne hoş:

Bir gün uçağa binelim

Başkent Ankara’da inelim.

Uzat gezini buradan
Tanı güzel Türk ilini
Bursa, bu yurdun gelini,
Bir eceyse Anadolu'm
Gerdanlığı İstanbul'um
Bir kolun Çanakkale'deyse
İstanbul'da öbür kolum.
İzmir üzümün yurdu
Gündüzleri pırıl pırıl
Işıktan seller akar
Geceleri şırıl şırıl.
Atlasan uçağa hemen
Van Gölü'ne kırsan dümen
Bu en büyük gölümüzü
Havalarda seyreylesen
Başı dumanlı dağlarım:
Büyük Ağrı, Süphan Dağı
Küçük Ağrı, Nemrut Dağı
Munzur Dağı, Bingöl Dağı
Geçelim Kütahya'mıza
Gezelim kentin içini
Burada işlenen çini
Yüzyıllar boyu dünyayı
Sanatına hayran etmiş.
Çok uzunsun Kızılırmak

Ötekiler cüce mi ki?
 Gerek değil bunu sormak
 Yarısıdır Yeşilirmek
 Çuval çuval sarı buğday
 Üşenmezsen durmadan say
 Mısırımız altın sarısı
 Arpası, mercimeği darısı
 Anadolu'm ürün anası
 Zonguldak'ta çıkar kömür:
 Kara inci, kara inci.
 Saymaya yetmez ömür
 Pamuğumuz beyaz inci.
 Arımız var, balımız var
 Meyve dolu dalımız var
 Altın ipek kozamız var
 Sarı sedef bozamız var.

4.1.1.8.1 Başlık

Şiirde Türkiye'nin sahip olduğu birbirinden güzel özellikleri anlatılmaktadır. Bu bakımdan başlık şiirin içeriğini yansıtmaktadır.

“Güzel yurdum Türkiye” başlığında “yurdum” kelimesiyle ifade daha içten hale getirilmiş, güzel sıfatıyla da anlatım daha canlı kılınmıştır. Ancak başlığın dikkat çekici ve ilginç olduğu söylenemez.

4.1.1.8.2 Konu/İçerik:

Şiirde Anadolu'nun sahip olduğu güzellikler anlatılmıştır. Türkiye'nin her ilini ayrı ayrı gezmenin çok güzel olacağı, güzelliğiyle Bursa, parıldayan ışıklarıyla İzmir, Çanakkale ve İstanbul boğazlarının güzelliği, Van gölünün büyüklüğü, Anadolu'nun büyük dumanlı dağları, çinisiyle meşhur Kütahya, uzun Kızılırmak, Anadolu'nun bol bereketli ürünleri ve Zonguldak'ın kömürü anlatılmıştır. Şiirde

bu bilgiler sırayla açıklanmaktadır. Şiirin her dizesinde şair, Türkiye ile ilgili farklı bilgileri sunmaktadır:

Geçelim Kütahya'mıza

Gezelim kentin içini

Burada işlenen çini

Yüzyıllar boyu dünyayı

Sanatına hayran etmiş." örneğinde görüldüğü gibi şiirin genelinde aynı durum söz konusudur. Ayrıca şiirde çocuğun duygu ve düşüncelerine yer verilmemektedir. Çocuğun hayal gücüne hitap eden unsurlara da rastlanılmamaktadır. Bu açılardan şiirin konusu çocuğa göre olmayıp çocuk gerçekliğini de yansıtmamaktadır.

Şiirin içeriğinde her hangi bir düşüncüyü sorgulatan ya da yeni fikirler üretmeyi sağlayacak unsurlara rastlanılmadığından şiirin, çocuğun yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisini geliştireceği söylenemez.

Şiirde Türkiye'nin doğal güzellikleri açıklandığından şiir sadece gerçeklikten beslenmektedir.

Anadolu'nun güzelliklerinin tanıtılması çocuklarda ulusal değerlere karşı besledikleri saygıyı daha güçlü hale getirebileceğinden şiirin içeriği çocukların olumlu duygu ve davranış kazanması sağlayıcı nitelikte olduğu söylenebilir.

Şiirde dikte edici bir görüş ve ideoloji söz konusu olmamakla birlikte şiirde aşırı öğreticiliğin ağır bastığı görülmektedir. Şairin Türkiye ve güzellikleri hakkında çocuğa bilgi ve beceri kazandırmak için öğretici bir üslup takındığı görülmektedir. Bu nedenle şiirin konusunda öğreticilik esas alınmaktadır.

Son olarak şiirin içeriğinde çocukların duygularını istismar edici duygulara rastlanılmamaktadır.

4.1.1.8.3 İleti/Ana düşünce

Şiirde Anadolu'nun her yerinin eşsiz güzelliklere ve çeşitliliğe sahip olduğunun vurgusu yapılmaktadır. İleti kısmen açık bir üslupla yazıldığı söylenebilir; çünkü şiir her dizede farklı bir bilginin sunulması şeklinde ilerlediğinden çocuğun genel bir kaniya varmasını zorlaştırabilir. Bu bakımdan şiirin iletisi, çocukların bilişsel gelişimine kısmen uygundur. Diğer yandan şiirin iletisi, çocukların beğeni

duygusuna çok fazla hitap etmediğinden çocukların duyuşsal gelişimine kısmen uygundur.

4.1.1.8.4 Hayal Motifleri

Şiirde hayallere ve olağanüstü unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.1.8.5 Ahenk Unsurları

__ hoş

__ binelim (-elim'ler redif, -in'ler tam kafiyedir.)

__ inelim

__ buradan

__ ilini (-i'ler redif, -lin'ler zengin kafiyedir.)

__ gelini

__ Anadolu'm

__ İstanbul'um

__ Çanakkale'deyse (-um'lar redif, -l'ler yarım kafiyedir.)

__ kolum

__ yurdu

__ pırıl

__ akar (-ırıl'lar zengin kafiyedir.)

__ şırıl

__ hemen

__ dümen (-men'ler zengin kafiyedir.)

__ gölümüzü

__ seyreylesen

__ dağlarım

__ Süphan dağı

__ Nemrut dağı (dağı'lar rediftir.)

__ Bingöl dağı

__ Kütahya'mıza

__ **içini**

__ **çini** (çini'ler tunç kafiyedir.)

__ dünyayı

__ hayran etmiş

__ **Kızılırmak**

__ cüce mi ki? (-rmak'lar rediftir.)

__ **sormak**

__ **Yeşilirmak**

__ buğday

__ **say** (-ay'lar tam kafiyedir.)

__ sarısı

__ darısı (-sı'lar rediftir.)

__ anası

__ **kömür** (ömür'ler tunç kafiyedir.)

__ kara inci

__ **ömür**

__ beyaz inci (inci'ler rediftir.)

__ **balımız var**

__ **dalımız var** (-ımız var'lar redif, -al'lar tam kafiyedir.)

__ **kozamız var**

__ **bozamız var** (-mız var'lar redif, -oza'lar zengin kafiyedir.)

Ses yinelemeleri: "t" sesi yinelenmektedir.

İkilemeler: "pırıl pırıl", "şırıl şırıl"

Şiir ahenk unsurları bakımından zengindir.

4.1.1.8.6 Dil ve Anlatım

Şiirde cümleler kısa, anlatım süslü söyleyişlerden uzak yalın ve sadedir.

Şiirdeki kelimeler çocukların yaş seviyesine uygundur. Çocukların bilemeyeceği düşünülen kelimeler: ece, gerdanlık, sedef boza. Bu sözcüklerin yer alması çocukların kelime hazinesini genişletmesi adına olumludur.

Şiirde söz sanatlarına yer verilmiştir:

Bir eceyse Anadolu'm

Gerdanlığı İstanbul'um" dizelerinde Anadolu güzellikleriyle güzel bir kadına İstanbul'da Anadolu'nun en güzel yeri olması yönüyle kadının gerdanlığına benzetilmiştir.

Tanı güzel Türk ilini

Bursa, bu yurdun gelini" dizelerinde güzel ve süslü olmaları yönüyle Bursa, geline benzetilmiştir.

İzmir üzümün yurdu

Gündüzleri pırıl pırıl

Işıktan seller gibi

Geceleri şırıl şırıl" dizelerinde İzmir'in ışıkları, bolluğu yönüyle ışık seli gibi olduğu söylenerek sele benzetilmektedir.

Çok uzunsun Kızılırmak

Ötekiler cüce mi ki?" dizelerinde cüce özelliği insana ait bir özellik olmakla birlikte dizede diğer ırmaklar için kullanılarak kişileştirme sanatı yapılmıştır. Ayrıca dizede soru sorularak istifham sanatı da kullanılmıştır.

Zonguldak'ta çıkar kömür

Kara inci kara inci,

Saymaya yetmez ömür

Pamuğumuz beyaz inci" dizelerinde kara inci ve beyaz inci ifadeleriyle benzetme sanatı kullanılmıştır. Buna göre kara inci, kömüre; beyaz inci, pamuğa benzetilmiştir.

Deyim ve kalıplaşmış sözcüklere rastlanılmamaktadır.

Şiirde günlük konuşma dili daha ağır basmaktadır. Şiirde Türkiye ve güzellikleri anlatılırken sanatsal anlayış ve zevk ölçülerine dikkat edilmediği söylenebilir.

Bazı dizelerde kafiye oluşturmak kaygısı ön planda tutulduğundan sanatsal dilden uzaklaşmıştır:

Uzat gezini buradan

Tanı güzel Türk ilini

Bursa, bu yurdun gelini” örneği bunlardan biridir.

Şiirdeki ifadelerin çoğunun içten ve samimi olduğu söylenebilir. Şair, Anadolu’yu anlatırken “başı dumanlı dağlarım” “Kütahya’mız” gibi birçok içten ifadeye yer vermektedir.

Şiirde okura geniş anlama evreni sunulmamaktadır. Ancak şair, bir düşünceyi ispatlamak için herhangi bir yaptırımda bulunmamaktadır. Şiirde konu bilgi ağırlıklı olarak sunulmaktadır. Bu bakımdan şiirin otoriter yaklaşımdan uzak olduğu söylenebilir.

4.1.1.9 Anadolu Sevgisi

Sen bizim dağları bilmezsin gülüm,

Hele boz dumanlar çekilsin de gör.

Her haftası bayram her günü düğün;

Hele yaylalara çıkılsın da gör.

Bilmezsin ovalar nasıldır bizde;

Kağnılar yollarda, yoncalar dizde...

Saydıklarım damla değil denizde

Hele bir ekinler ekilsin de gör.

Görmedin sen bizim mavi suları,

Karlar eriyince kırar yuları...

Köpük olur beyaz, sel olur sarı;

Hele taştan taşa dökülsün de gör.

Sen bizim köyleri görmedin ki hiç...

Yolları toz, çamur, evleri kerpiç.

O kirli kabukta, o en temiz iç;

Hele bir yakından bakılsın da gör.

Anlamaz, bilmezsin sen bizim halkı;

Sevgiyi bulasın yakına gel ki...

Kalıplar gerçeği göstermez belki,

Gönül perdeleri sökülsün de gör.

4.1.1.9.1 Başlık

Şiirde Anadolu'nun doğal güzellikleri her yönüyle anlatılmaktadır. Dolayısıyla başlık şiirin içeriğini yansıtmaktadır.

Başlığın ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenemez.

4.1.1.9.2 Konu/İçerik

Şiirde, Anadolu sahip olduğu bütün güzellikleriyle anlatılmaktadır. Şair Anadolu'da boz dumanlı dağların ve yayların güzelliğini; çiçeklerle, kağnılarla dolu ovaların bolluk bereketini; suların gür ve fazla olduğunu; yollar toz, evler kerpiç olsa da içlerinin tertemiz olduğunu ve köy halkının kalbine bakıldığında sevginin asıl orada bulunacağını söylemektedir. Şiirin konusunun çocuğun anlamakta biraz zorlanabileceği bir konu olsa da Anadolu'yu anlatması bakımından olumludur. Bu bakımdan şiirin konusu kısmen çocuğa göredir. Diğer yandan şiirde çocuğun duygu ve düşüncelerine yer verilmemektedir. Şair kendi gerçekliği bağlamında Anadolu sevgisini şiire aktarmıştır. Bu açıdan şiir çocuk gerçekliğine de uygun değildir.

Şiirdeki genel üslup okura sesleniş şeklinde olup “sen bilmezsin/görmedin; bir de şöyle (...) düşün” şeklinde olduğundan okurun sahip olduğu fikirleri sorgulatması açısından çocuğun eleştirel düşünme becerisini biraz geliştirebilir. Ayrıca yeni fikirlerin oluşmasına yardımcı olması bağlamında da yaratıcı düşünmeyi geliştirebilir. Şiirin içeriğinden okur Anadolu hakkındaki ön yargılarından kurtulabilir ya da Anadolu hakkında bildiklerine yenilerini ekleyebilir.

Şiir estetik algıyı geliştirebilecek nitelikte değildir.

Şiir içeriği, hayal gücünden yoksun salt gerçeklikle kuruludur.

Şiir konusu bakımından çocuğun olumlu duygu ve davranış kazanımını kısmen sağlayabilir.

Şiirde bir durumun ispatı söz konusudur. Şair okuyucuya “sen bilmezsin/ görmedin; bir de şöyle (...) düşün” şeklinde seslenerek ona yeni bilgiler sunmaktadır. Bu açılardan şiirde dikte edici bir görüş ve ideoloji olmamakla birlikte aşırı öğretici bir tutum olduğu kısmen söylenebilir.

Son olarak şiirin konusunun çocukların duygularını istismar edeceği söylenemez.

4.1.1.9.3 İleti/Ana düşünce

Şiirde Anadolu'nun her yönüyle güzel olduğu, güzel görülmeyen şeylerinde farklı açılardan bakıldığında güzel görülebileceği vurgulanmaktadır. Şiirin iletisini bu yaş grubu çocukların ilgi ve beğenisine hitap etmemekle birlikte anlamakta zorlanabilecekleri nitelikte olduğu da söylenebilir. Bu bakımdan çocuğun bilişsel gelişimine uygun değildir. Ayrıca anlamakta zorluk çekmek şiirden zevk almayı da engelleyeceğinden çocukların duyuşsal gelişimine de uygun değildir.

4.1.1.9.4 Hayal Motifleri

Şiirde hayal motiflerine ve olağanüstü anlatımlara rastlanılmamaktadır.

4.1.1.9.5 Ahenk Unsurları

Şiirdeki kafiye ve redifler şöyledir:

__ gülüm

__ çekilsin de gör (-ılsın da gör'ler redif, k'lar yarım kafiyedir.)

__ düğün

__ çıkılsın da gör

__ bizde

__ dizde (de'ler redif, -iz'ler tam kafiyedir.)

__ denizde

__ ekilsin de gör (-ilsin da gör redif, k yarım uyaktır)

__ suları

__ yuları (-arı'lar zengin kafiyedir.)

__ sarı

__ dökülsün de gör (-ülsün de gör redif, -k yarım kafiyedir.)

__ hiç
 __ kerpiç (-iç'ler tam kafiyedir.)
 __ temiz iç
 __ bakılsın da gör (-ılsın da gör redif, -k yarım kafiyedir.)

__ halkı
 __ gel ki (-lkı zengin kafiyedir.)
 __ belki
 __ sökülsün de gör (-ülsün de gör redif, -k yarım kafiyedir.)

Ses yinelemeleri: “n”, “l” “m”dir.

Kelime tekrarları: “hele...gör”.

4.1.1.9.6 Dil ve Anlatım

Şiirin genelinde birleşik cümle yapısı kullanılmıştır. Bu bakımdan cümlelerin biraz uzun olduğu söylenebilir. Diğer yandan şiirin anlatımı kısmen yalın ve sadedir. Cümleler günlük konuşma diline yakın olsa da üslupta süslü, gösterişli ifadeler yer verilmiştir.

Şiirdeki kelimeler çocukların yaş seviyesine uygundur. Çocukların bilemeyeceği düşünülen kelimeler: yular, kerpiç. Şiirde bu sözcüklerin yer alması çocukların kelime hazinesini zenginleştirmesi açısından olumludur.

Şiirde söz sanatlarına rastlanılmamıştır.

Deyimlere yer verilmemiştir.

Kalıplaşmış sözler: gönül perdeleri.

Şiirde sanatsal dille konuşma dilinin dengeli bir şekilde yer aldığı söylenebilir.

Şair Anadolu sevgisini yürekten bir dille anlattığından ifadeler oldukça içtendir.

Şiirde okura geniş anlama evreni sunulmamaktadır. Ayrıca şiirde bir durumun ispatı söz konusudur. Şair okuyucuya “sen bilmezsin/ görmedin; bir de şöyle (...) düşün” şeklinde seslenerek okuyucuya bir durumu ispatlamaya çalışmaktadır. Bu bakımdan şiirin otoriter yaklaşımla ele alındığı söylenebilir.

4.1.1.10 Bilgi Çağı

Dört bir yana yayıldı

İletişim kuşağı.

Göklerdeki uydular

Yakın eder uzağı.

Tüm dünyayı kapladı

Artık internet ağı,

Ekrandan hepimizi

Selamlar bilgi çağı.

Bilgi güneşi yurdun

Hür ufkunda durmalı,

Işığı önce bizim

Alnımıza vurmali.

Gerçek rehber olarak

Bilgiyi seçmeliyiz,

Uygarlık yarışında

Herkesi geçmeliyiz.

Dünyanın her yerine

Bir anda gidiyoruz,

Bilim adamlarına

Teşekkür ediyoruz.

4.1.1.10.1 Başlık

Şiirde, bilgi çağının özellikleri anlatılmaktadır. Bu bakımdan “Bilgi Çağı” başlığı şiirin içeriğini yansıtmaktadır.

Şiirin başlığı çocukların ilgisine yönelik bir konunun anlatımına gönderme yaptığından kısmen ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenebilir.

4.1.1.10.2 Konu/İçerik

Şiirde genel anlamda bilgi çağının özellikleri anlatılmaktadır. Şiirin her dördlüğünde bu çağın farklı bir özelliğine değinilmektedir. Birinci dördlüğünde iletişimin sayesinde uzakların yakın olduğu, ikinci dördlüğünde internet ağı sayesinde her türlü bilginin elimizin altında olduğu, üçüncü dördlükte bilgiyle aydınlanıldığı, dördüncü dördlükte bilginin rehberliğiyle hep önde olunacağı, son dördlükte ise bilim adamlarının keşifleri sayesinde her şeyin kolaylaştığı anlatılmaktadır. Şiirin konusu çocukların ilgisini çekebilecek bir konuyken şiirde onların yaşamından canlı örnekler yer verilmemiştir. Bu da konuyu sıradanlaştırmıştır. Bu bakımdan şiirin içeriğinin kısmen çocuğa göre olduğu söylenebilir. Diğer yandan şiirde:

Bilgi güneşi yurdun
Hür ufkunda durmalı
Işığı önce bizim
Alnımıza vurmali.

Gerçek rehber olarak

Bilgiyi seçmeliyiz,

Uygarlık yarışında

Herkesi geçmeliyiz.” örneğinde görüldüğü gibi şair bilginin her daim güneş gibi ufkumuzda durmasını, bizi aydınlatmasını ve bilgiyi rehber seçip diğer uygarlıkların hep önünde olmamızı istemektedir. Dolayısıyla çocukların bilgi çağından anladıkları ve bilgi çağının onlar için ne ifade ettiğine yer verilmemektedir. Bu bakımdan şiir çocuk gerçekliğine uygun değildir.

Şiirde çocuklarda merak duygusu uyandıracak ve onları düşünmeye yönlendirecek unsurlara rastlanılmamaktadır. Bu bakımdan şiirin içeriğinin çocukların eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisini geliştireceği söylenemez.

Şiirde çok anlamlılık olmadığı gibi şiir çocukların hayal gücüne seslenebilen niteliklere de sahip değildir. Şiir bilgilendirici bir metin özelliği göstermektedir. Bu bakımdan şiirin konusunun estetik algıyı geliştirici olduğu söylenemez.

Şiirde hayal motiflerine rastlanılmamaktadır. Bu açıdan şiir tamamen gerçeklikten beslenmiştir.

Şiirde olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı niteliklere rastlanılmamaktadır.

Şiirde dikte edici görüş ve ideolojilere rastlanılmamaktadır. Ancak şiirde bilgi vermeye yönelik dizelere yer verilmektedir. Şiirin başlarında bilgi çağı ile bilgiler verilirken son bölümlere doğru şairin tavsiyelerine yer verilmiştir. Bu bakımdan şiirde aşırı öğretici bir tutum olduğu kısmen söylenebilir.

Son olarak şiirin konusunda çocukların duygularını istismar edici unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.1.10.3 İleti/ Ana düşünce

Şiirde bilginin önemi ve gerekliliği vurgulanmaktadır. Şiirin iletisinin kapalı bir üslupla örtülmemiştir. Bu bakımdan çocukların anlama düzeyine uygundur. Ancak çocukların zevk alabileceği ve beğenisine yönelik bir iletiye sahip değildir. Bu bakımdan şiirin iletisi çocukların bilişsel gelişimine uygun olmakla birlikte duyuşsal gelişime uygun değildir.

4.1.1.10.4 Hayal Motifleri

Şiirde hayal motiflerine rastlanılmamaktadır.

4.1.1.10.5 Ahenk Unsurları

Şiirde kafiye ve redifler şöyledir:

__ yayıldı

__ kuşağı

__ uydular

(-ı'lar yarım kafiyedir.)

__ uzağı

__ kapladı

__ ağı

__ hepimizi

__ çağı

(-ı'lar redif, ağı'lar tam kafiyedir.)

__ yurdun

__ durmalı (-malı'lar redif, ur'lar tam kafiyedir.)

__ bizim

__ vurmalı

__ olarak

__ seçmeliyiz (-meliyiz'ler redif, -eç'ler tam kafiyedir.)

__ yarışında

__ geçmeliyiz

__ yerine (-ine'ler redif, r'ler tam kafiyedir.)

__ gidiyoruz

__ adamlarına

__ ediyoruz (-iyoruz'lar redif, -d'ler yarım kafiyedir.)

Şiirde ses yinelemesi ve kelime tekrarlarına rastlanılmamaktadır.

4.1.1.10.6 Dil ve Anlatım

Şiirde cümleler kısa, anlatım yalındır.

Çocuğun yaş seviyesine uygun sözcükler yer almaktadır. Çocuğun bilemeyeceği düşünülen sözcüklere rastlanılmamaktadır.

Şiirdeki söz sanatları şöyledir:

Ekrandan hepimizi

Selamlar bilgi çağı" dizelerinde bilgi çağının selamlaması ifadesiyle kişileştirme sanatı kullanılmıştır.

Şiirin üçüncü dördlüğünde bilgi, gökte durması ve ışık saçıp her yeri aydınlatması yönüyle güneşe benzetilmektedir.

Şiirdeki deyimler: "Uzağı yakın etmek" .

Şiirde günlük konuşma dili daha ağır basmaktadır. Şiirin bazı dizelerinde söz sanatlarına yer verilerek sanatsal dil kısmen sağlanmakla beraber sanatsal dile fazla yer verilmediği söylenebilir.

Şiirdeki ifadelerin içten olduğu söylenemez.

Son olarak şiirde, şair bilgi çağının özelliklerini sıralamaktadır. Ancak bazı dizelerde “seçmeliyiz, geçmeliyiz, ediyoruz” gibi ifadelerle okuyucuya yaptırımında bulunduğu görülmektedir. Okuyucuya geniş bir anlama evreni sunmaktan ziyade yönlendirme de bulunmaktadır. Bu açılardan şiirin otoriter yaklaşımla ele alındığı söylenebilir.

4.1.1.11 Bilim ve Teknoloji

Her doğal olayda, insan ürpermiş,
 Bütün dikkatini, onlara vermiş;
 Aylarca, yıllarca; hep irdelemiş
 Bulduğu sonuçtan, bilgi derlemiş.
 Bilgiler, zamanla “Bilim” olmuş,
 Bütün insanlığa, ışık tutmuş;
 Her kuşak, kendinden, bir şey katmış
 Uygarlığa, sağlam temel atmış.
 Teknoloji, ilmin, hizmet aracı,
 Zamandan kazanır, her kullanıcı;
 Doğru kullananın, başının tacı
 Hedefe varmanın, teknik ilacı.
 Yeni kuşaklara, tez öğretelim,
 “BİLGİ ÇAĞI”ndayız, bunu bilelim;
 Aziz yurdumuzu, hep yüceltelim
 Çağdaş uygarlığa, tez erişelim.

4.1.1.11.1 Başlık

Şiirde bilim ve teknolojinin doğuşu ve gelişimi anlatılmaktadır. Bu bakımdan başlık şiirin içeriğini yansıtmaktadır. Diğer yandan başlık ilginç ve dikkat çekici değildir.

4.1.1.11.2 Konu/ İçerik

Şiirde, insanları teknolojiyi bulmaya iten gücün büyük sıkıntılar olduğu, her bilginin yeni bir bilgiyle güçlendiği, teknolojinin doğru kullanmanın önemi, teknoloji sayesinde çağdaş uygarlıklar seviyesine ulaşılacağı anlatılmaktadır. Şiirin konusu çocukların ilgisini çekebilecek bir konuyken şiirde onların yaşamından canlı örnekler yer verilmemiştir. Bu da konuyu sıradanlaştırmıştır. Bu bakımdan şiirin içeriğinin kısmen çocuğa göre olduğu söylenebilir. Diğer yandan şiirde çocukların bilim ve teknolojiye anladıkları ve onlar için ne ifade ettiğine yer verilmemektedir. Şiir çocukların duygu ve düşüncelerini konu edinmemiştir. Bu bakımdan şiir çocuk gerçekliğine uygun değildir.

Şiirde çocuklarda merak duygusunu uyandıracak ve onları düşünmeye yönlendirecek unsurlara rastlanılmamaktadır. Bu bakımdan şiirin içeriğinin çocukların eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisini geliştireceği söylenemez.

Şiirde çok anlamlılık olmadığı gibi şiir çocukların hayal gücüne seslenebilen niteliklere de sahip değildir. Şiir bilgilendirici bir metin özelliği göstermektedir. Bu bakımdan şiirin konusunun estetik algıyı geliştireceği söylenemez.

Şiirde hayal motiflerine rastlanılmamaktadır. Bu açıdan şiir tamamen gerçeklikten beslenmiştir.

Çocuk bilim ve teknolojinin önemi ve değeriyle ilgili kısmen de olsa olumlu duygu geliştirebilir. Bu bakımdan şiirin konusunun çocukların olumlu duygu ve davranış kazanmasını sağlayıcı nitelikte olduğu kısmen söylenebilir.

Şiirde dikte edici görüş ve ideolojilere rastlanılmamaktadır. Ancak şiirde bilgi vermeye yönelik dizelere yer verilmektedir. Şiirin başlangıcında bilim ve teknolojiyle ilgili bilgiler verilirken son bölümlerine doğru şairin tavsiyelerine yer verilmiştir. Bu bakımdan şiirde aşırı öğretici bir tutum olduğu kısmen söylenebilir.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici unsurlara yer verilmemiştir.

4.1.1.11.3 İleti/Ana Düşünce

Şiirde bilim ve teknolojinin önemi ve insanlığa katkıları vurgulanmıştır. Şiirin ana düşüncesi kapalı söyleyişlerden uzak olup bu yaş grubu çocuğunu anlama düzeyine uygundur. Ancak şiir çocukların beğenisine kısmen hitap etmektedir. Şiirin ilk iki dizesinde “derlermiş”, “olmuş” gibi ifadelerle hikâye anlatır tarzında bir anlatım olsa da çocukların farkındalık oluşturabileceği nitelikte değildir. Bu bakımdan çocukların duyuşsal gelişimine kısmen uygundur.

4.1.1.11.4 Hayal Motifleri

Şiirde hayal motiflerine rastlanılmamıştır.

4.1.1.11.5 Ahenk Unsurları

Şiirin kafiye örgüsü şöyledir:

__ ürpermiş (-miş’ler redif, -er’ler tam kafiyedir.)

__ vermiş

__ irdelemiş (-miş’ler redif, -le’ler tam kafiyedir.)

__ derlemiş

__ olmuş

__ tutmuş

__ katmış (-mış/muş’lar redif, t’ler yarım kafiyedir.)

__ atmış

__ hizmet aracı

__ kullanıcı

__ başının tacı (-ı’lar redif, -aç’lar tam kafiyedir.)

__ teknik ilacı

__ öğretelim (-elim’ler redif, t’ler yarım kafiyedir.)

__ bilelim

__ yüceltelim

__ erişelim

Ses yinelemeleri: “ş” sesi yinelenmiştir.

Şiirde kelime tekrarına rastlanılmamaktadır.

4.1.1.11.6 Dil ve Anlatım

Şiirde cümleler kısa, anlatım süslü söyleyişlerden uzak, sade ve yalındır. Çocuğun yaş seviyesine uygun sözcükler yer almaktadır. Çocuğun bilemeyeceği düşünülen sözcükler: ürpermek, irdelemek, tez, derlemek. Ancak şiirde bu kelimelere yer verilmesi çocukların kelime hazinesini genişletmesi adına olumludur.

Şiirdeki söz sanatları şöyledir:

Şiirde üçüncü dizede “teknik ilacı” söyleyişinde teknoloji ile hastalıklara deva olan tıbbî ilaçlar arasında ilişki kurulmuştur. Teknolojinin insanlara sağladığı fayda, insanları iyileştirmesi yönüyle ilaçlara benzetilmiştir.

Şiirdeki deyimler: “ışık tutmak”, “zamandan kazanmak”, “baş tacı olmak”.

Kalıplaşmış sözler: çağdaş uygarlığa erişmek.

Şiirde günlük konuşma dili sanatsal dile göre daha ağır basmaktadır. Bilim ve teknoloji anlatımında güzellik ve zevk unsurlarının dikkate alındığı söylenemez.

Şiirde samimim içten ifadelerle rastlanılmamakla birlikte sadece şiirin son dördlüğünde:

“Bilgi Çağı”ndayız, bunu bilelim;

Aziz yurdumuzu hep yüceltelim” dizelerinin içten olduğu söylenebilir.

Şiirde teknolojiyle ilgili bilgiler verilmekte ve insanlığa olan faydaları belirtilmektedir. Herhangi bir görüşün yaptırım koyarak ispatlanma amacı söz konusu değildir. Ancak son dördlükte “öğretelim, bilelim, yüceltelim” gibi kelimelerle gereklilik ifade edilmektedir. Bu açılardan şiirin otoriter yaklaşımla ele alındığı kısmen söylenebilir.

4.1.1.12 Sinemaya Gitme Günü

Yağmur altında

Bir sinemanın kapısında

Babamla.

Babam dedi ki:

“İyi ki ıslandı kirpiklerimiz

Doldu gözlerimiz yalan da olsa.”
 Komikti film, çok güldüm,
 Bir yandan da düşündüm:
 Niye dolsun ki gözlerimiz,
 Eğlenceden başka ne olabilir sinema?
 Eve dönerken
 Sordum bu soruyu babama
 Beyaz bir perdenin içindeymişim gibi
 Önce gülümsedi bana
 Sonra hüznlendi
 Uzun uzun bakıp yağın yağmura.
 Yastığa koyup başımı
 Gözlerimi kapadığımda
 Yağmur, gülümseme, hüzün
 Bir nehir gibi aktı art arda
 O zaman anladım
 Eğlence değil, bir hayatmış sinema.

4.1.1.12.1 Başlık

Şiirde, sinemaya gitmek için ayrılmış bir günün anlatımından ziyade babayla çocuğu arasındaki diyaloga benzer anlatımlarda sinemayla ilgili düşünceler açıklanmaktadır. Bu bakımdan başlığın şiirin içeriğini yansıttığı söylenemez.

Diğer yandan “sinema” günümüzde çocukların ilgi alanına giren bir konu olduğundan başlık çocukların dikkatini çekebilir. Bu açıdan başlığın dikkat çekici ve ilginç olduğu söylenebilir.

4.1.1.12.2 Konu/İçerik

Şiirde, sinemayla ilgili düşünceler sorgulanmaktadır.

Şiirin ilk bölümünde:

“iyi ki ıslandı kirpiklerimiz

Doldu gözlerimiz yalan da olsa” dizelerinde babanın, çocuğuna kurduğu cümleler çocuğun kafasındaki sinema algısını sorgulamaya iten ilk çatışma unsurlarıdır. Şiirin ikinci bölümünde çocuk bu cümlelere:

“Eğlenceden başka ne olabilir sinema?” şeklinde karşılık vererek eleştirel düşünmeye başlar. Şiir, diyaloga benzeyen bu anlatımlar üzerine kuruludur. Ancak şiirin içeriğinde yer yer kapalı bir anlatım söz konusudur. Bu da konunun anlaşılmasını güçleştirip çocukların şiirden zevk almasını engelleyebilir. Bu açılardan şiirin konusu kısmen çocuğa göredir.

Diğer taraftan baba ve çocuğun fikirlerindeki farklılıklar, zorlama bir çocuk bakışının yansıtan çelişkili ifadelerdir: çünkü aynı film için baba üzücü çocuk ise eğlenceli olduğu kanısına varmaktadır. Bu karşıtlığın “sinemanın aslında çocukların düşündüğünden daha farklı anlamları olduğu” şeklindeki iletisine dayanak kılmak için oluşturulmuş zayıf bir kurgu olduğu söylenebilir. Burada yaratılan bu karşıtlık şiirin bir olguyu ispatlamaya ya da öğretmeye çalışmasının gereğidir; yoksa bu yaş grubundaki bir çocuğun çok üzücü bir filmi yetişkinden farklı olarak çok komik bulması ya da filmde üzücü herhangi bir durumu bile kavrayamaması söz konusu olamaz. Bu bakımdan şiir çocuk gerçekliğini yansıtmamaktadır.

Şiirin ilerleyen bölümlerinde çocuk sorduğu sorunun cevaplarını aramaya başlar. Şiirin son bölümünde ise açık olarak anlaşılmamakla beraber gördüğü rüya ya da hayalden esinlenerek sinemanın hüznü ve neşenin iç içe olduğu hayatın farklı bir yansıması olduğunu kavrar. Bu geçişin bu kadar hızlı ve keskin oluşu konuyu estetik açıdan zayıflatmıştır. Ancak şiirde çocukların hayal kurmasını sağlayacak unsurlara yer verilmektedir. Bu açıdan konunun çocuğun estetik algısını geliştireceği söylenemez.

Şiirde çocuğu düşünmeye sevk eden özelliklere sahiptir. Ancak şiirde çocuğun düşünme ile kavrama süreçleri arasında çok hızlı bir geçiş söz konusudur. Şiirin son bölümünde çocuğun sorgulama süreci biter ve kafasında yeni bir fikir belirir. Şiirin son dizesinde de çocuk sinemanın hayatın ta kendisi olduğunu anlar. Bu durum, okurun çıkarımda bulunmasına imkân verilmeden çocuk bakışına tam uygun olmayan ifadelerle yer verilmesi şiirin içeriğini zayıflatmıştır. Bu bakımdan

konunun çocuğun eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisini geliştireceği söylenemez.

Şiirde dikte edici görüş ve ideolojilere yer verilmemektedir. Ayrıca şiirde bir bilginin öğretimi söz konusu olmadığından aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak şiirde olumlu duygu ve davranış kazandırmayı sağlayıcı niteliklere ve çocukların duygularını istismar edici unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.1.12.3 İleti/ Ana düşünce

Sinema, aslında hüznle mutluluğun iç içe olduğu hayatın farklı bir yansımasıdır. Onun tek işlevi eğlendirmek değil, hayatın kısa bir özetini sunmaktır. Şiirde geçen bu ileti şiirin son bölümde verilmekle birlikte kapalı bir üslupla dile getirilmiştir. Çocuk okur bu iletiden herhangi bir sonuç çıkaramayacağı gibi anlatılmak istenenden farklı bir kanıya da varabilir. Şiirde verilmek istenen mesaj açık değildir. Bu bakımdan şiirin iletisi, bu yaş dönemi çocuklarının bilişsel-anlama düzeyine ve duyuşsal-duygu ve düşünce dünyasına uygun değildir.

4.1.1.12.4 Hayal Motifleri

Şiirdeki hayal motifleri şöyledir:

“Beyaz bir perdenin içindeymişim gibi”

“Yastığa koyup başımı

Gözlerimi kapadığımda

Yağmur, gülümseme, hüzn

Bir nehir gibi aktı art arda.”

Şiirdeki hayal motifleri çocuğun dünyasıyla kısmen örtüşmektedir.

4.1.1.12.5 Ahenk Unsurları

Şiirde kafiye ve redife rastlanılmamaktadır.

Şiirde ses yinelemelerine rastlanılmamaktadır.

Diğer taraftan baba ve çocuğu arasında diyaloga benzer şekilde oluşturulan anlatım şekli çok az olsa da şiirde ahenk sağlamıştır. Bunun dışında şiir ahenk unsurları bakımından zayıftır.

4.1.1.12.6 Dil ve Anlatım

Şiirde cümleler kısa, anlatım yalın ve sadedir.

Şiirde çocuğun yaş seviyesine uygun sözcük dağarcığı kullanılmıştır.

Şiirdeki söz sanatları şöyledir:

Şiirin üçüncü bölümünde “beyaz perde” kelimesi sinema yerine kullanılarak ad aktarması yapılmıştır.

Şiirin son bölümünde yağmur, gülümseme, hüznün kelimeleri “hızlıca geçip gitmesi” yönüyle nehre benzetilmektedir.

Şiirde deyim ve kalıplaşmış sözlere rastlanılmamaktadır.

Şiirde günlük konuşma dili kullanılmıştır.

Şiirin kurgusu, genel itibarıyla çocukla babası arasında geçen diyaloglar üzerine kurulu olduğundan ifadelerin içten olduğu söylenebilir.

Şiirin otoriter yaklaşımdan kısmen uzak olduğu söylenebilir. Şiirde öğretilmek istenen durum için kurgulanmış bir sahneyle karşılaşmaktadır. Okura geniş bir anlama evreni sunulmamaktadır; ancak şiirin ikinci ve üçüncü bölümlerinde okuru sorgulamaya yöneltmesi kısmen de olsa şiirin otorite yaklaşımdan uzak olduğunu göstermektedir.

Yukarıda 5. Sınıf şiirleriyle ilgili yapılan değerlendirme sonuçları aşağıda tablo şeklinde sunulmuştur. Tablo (4.2), öznel yargı olmaktan çok daha önce yapılan şiir yorumlarına özet olarak verilmek istenmiştir.

Tablo 4.2: 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerin Genel Değerlendirme Tablosu

	1. ŞİİR	2. ŞİİR	3. ŞİİR	4. ŞİİR	5.ŞİİR	6.ŞİİR
BAŞLIK						
1. Şiirin içeriğini yansıtır.	EVET	EVET	EVET	KISMEN	EVET	EVET
2. İlginç ve dikkat çekicidir.	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET
KONU/İÇERİK						
3. Çocuğa gerçekliğini yansıtır.	HAYIR	HAYIR	KISMEN	HAYIR	HAYIR	EVET
4. Çocuğa göredir.	EVET	KISMEN	EVET	EVET	EVET	EVET
5. Yaratıcı düşünmeyi geliştirir.	HAYIR	HAYIR	EVET	HAYIR	HAYIR	EVET
6. Eleştirel, sorgulayıcı bakış açısı kazandırır.	HAYIR	HAYIR	EVET	HAYIR	HAYIR	EVET
7. Estetik algıyı geliştirir.	HAYIR	HAYIR	EVET	KISMEN	KISMEN	EVET
8. Gerçeklikten ve hayal gücünden dengeli bir biçimde beslenir.	HAYIR	HAYIR	EVET	HAYIR	HAYIR	EVET
9. Olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı niteliktedir.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
10. Dikte edici görüş ve ideolojilerden ve aşırı	KISME N	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET

öğreticilikten uzaktır.						
11. Çocukların duygularını istismar etmez.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
İLETİ-ANA DÜŞÜNCE						
1. Kapalı bir üslupla örtülmez.	EVET	HAYIR	EVET	EVET	EVET	EVET
2. Duyuşsal gelişimine uygundur.	EVET	HAYIR	EVET	EVET	EVET	EVET
3. Bilişsel gelişimine uygundur.	EVET	HAYIR	EVET	EVET	EVET	EVET
HAYAL MOTİFLERİ						
1. Hayallere ve olağanüstü unsurlara yer verilir.	HAYIR	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	EVET
2. Hayaller çocuğun hayal gücü ile örtüşür.	HAYIR	HAYIR	HAYIR	HAYIR	HAYIR	EVET
AHENK UNSURLARI						
1. Kafiye/Redif	EVET	EVET	HAYIR	EVET	EVET	HAYIR
2. Ses yinelemeleri ve kelime tekrarları	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
DİL VE ANLATIM						
1. Cümleler kısa, anlatım yalın ve sade olur.	EVET	HAYIR	HAYIR	EVET	KISMEN	EVET
2. Çocuğun yaş seviyesine uygun sözcük dağarcığı kullanılır.	EVET	EVET	EVET	EVET	KISMEN	EVET
3. Söz sanatlarına yer verilir.	EVET	HAYIR	EVET	EVET	EVET	EVET
4. Deyim ve kalıplaşmış sözler içerir.	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	EVET
5. Sanatsal dille günlük konuşma dili dengeli bir şekilde kullanılır.	HAYIR	HAYIR	EVET	EVET	EVET	EVET
6. İfadeler içtendir.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
7. Otoriter yaklaşımdan uzak bir anlatım kullanılır.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
	7. ŞİİR	8. ŞİİR	9. ŞİİR	10. ŞİİR	11.ŞİİR	12.ŞİİR
BAŞLIK						
1. Şiirin içeriğini yansıtır.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET	HAYIR
2. İlginç ve dikkat çekicidir.	EVET	HAYIR	HAYIR	KISMEN	HAYIR	EVET
KONU/İÇERİK						
3. Çocuğa gerçekliğini yansıtır.	EVET	HAYIR	HAYIR	HAYIR	HAYIR	HAYIR
4. Çocuğa göredir.	EVET	HAYIR	KISMEN	KISMEN	KISMEN	KISME N
1. Yaratıcı düşünmeyi geliştirir.	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	HAYIR	HAYIR
2. Eleştirel, sorgulayıcı bakış açısı kazandırır.	EVET	HAYIR	KISMEN	HAYIR	HAYIR	HAYIR
3. Estetik algıyı geliştirir.	EVET	HAYIR	HAYIR	HAYIR	HAYIR	HAYIR
4. Gerçeklikten ve hayal gücünden dengeli bir biçimde beslenir.	EVET	HAYIR	HAYIR	HAYIR	HAYIR	HAYIR
5. Olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı niteliktedir.	EVET	EVET	KISMEN	HAYIR	KISMEN	HAYIR
6. Dikte edici görüş ve ideolojilerden ve aşırı öğreticilikten uzaktır.	EVET	HAYIR	KISMEN	HAYIR	KISMEN	HAYIR
7. Çocukların duygularını istismar etmez.	EVET	EVET	EVET	HAYIR	EVET	EVET
İLETİ-ANA DÜŞÜNCE						

4. Kapalı bir üslupla örtülmez.	EVET	KISMEN	HAYIR	EVET	EVET	HAYIR
5. Duyuşsal gelişimine uygundur.	EVET	KISMEN	HAYIR	HAYIR	KISMEN	HAYIR
6. Bilişsel gelişimine uygundur.	EVET	KISMEN	HAYIR	EVET	EVET	HAYIR
HAYAL MOTİFLERİ						
3. Hayallere ve olağanüstü unsurlara yer verilir.	EVET	HAYIR	HAYIR	HAYIR	HAYIR	EVET
4. Hayaller çocuğun hayal gücü ile örtüşür.	EVET	HAYIR	HAYIR	HAYIR	HAYIR	KISMEN
AHENK UNSURLARI						
3. Kafiye/Redif	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET	HAYIR
4. Ses yinelemeleri ve kelime tekrarları	EVET	EVET	EVET	HAYIR	KISMEN	HAYIR
DİL VE ANLATIM						
1. Cümleler kısa, anlatım yalın ve sade olur.	EVET	EVET	KISMEN	EVET	EVET	EVET
2. Çocuğun yaş seviyesine uygun sözcük dağarcığı kullanılır.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
3. Söz sanatlarına yer verilir.	EVET	EVET	HAYIR	EVET	EVET	EVET
4. Deyim ve kalıplaşmış sözler içerir.	HAYIR	HAYIR	HAYIR	EVET	EVET	HAYIR
5. Sanatsal dille günlük konuşma dili dengeli bir şekilde kullanılır.	KISMEN	HAYIR	EVET	HAYIR	HAYIR	HAYIR
6. İfadeler içtendir.	EVET	EVET	EVET	HAYIR	KISMEN	EVET
7. Otoriter yaklaşımdan uzak bir anlatım kullanılır.	EVET	EVET	HAYIR	HAYIR	KISMEN	EVET

Tablo incelendiğinde 5. sınıf seviyesinde ders kitabında yer alan şiirlerde başlık maddesine göre şiirlerin %83,33'ü içeriği yansıtmaktadır.

Konu/içerik bölümüne göre şiirlerin %75'i çocuk gerçekliğini yansıtmamakta ve gerçeklik ile hayal gücünden dengeli biçimde beslenmemektedir. Bununla birlikte şiirlerin %66,6'sı yaratıcı düşünmeyi geliştirmemekte; eleştirel ve sorgulayıcı bakış açısı kazandırabilecek nitelikte değildir. Diğer yandan şiirler kısmen çocuğa göre (%41,66) ve kısmen dikte edici görüş ile ideolojilerden ve aşırı öğreticilikten uzaktır (%25). Tabloya göre en yüksek oran şiirlerin çocukların duygularını istismar etmeyecek nitelikte (%100) olduğudur.

Hayal motifleri başlığında şiirlerde yer verilen hayallerin çocuğun hayal gücü ile örtüşmediği sonucuna ulaşılmıştır (%75).

Dil ve anlatım başlığında ise şiirlerin %91'inde çocuğun yaş seviyesine uygun sözcük dağarcığı kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak şiirlerin %83,33'ünde söz sanatlarına yer verilmiş ve içten ifadeler kullanılmıştır.

4.1.2 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer alan Şiirlerden Elde Edilen Bulgular

4.1.2.1 Kütüphane

Candan özge candır bana,
Kitaplar dostluktan yana,
Yol gösterir tüm cihana,
Kütüphane dünyam benim.

Ana sevgisinden sıcak,
İnsanlığa açar kucak,
Raflarda bin bir çiçek,
Kütüphane yuvam benim.

Dört tarafı inci, mercan,
Her sayfada bir heyecan,
Ruhumuza can verir can,
Kütüphane deryam benim.

Kitaplara eyle nazar,
Cahil mezarını kazar,
Her satırda sevgi yazar,
Kütüphane aynam benim.

Hikâyede çatık kaşlar,
Romanda dökülür yaşlar,

Hayat kitaplarla başlar,
Kütüphane sılam benim.

Yaşatırsın yücelerde,
Gurur kalmaz nicelerde,
Yol alırım hecelerde,
Kütüphane sevdam benim.

4.1.2.1.1 Başlık

Şiirde kitapların insanlara olan faydalı üzerinde durulmuştur. “Kütüphane” başlığı bu içerik için genel bir başlık olmakla birlikte şiirin içeriğini yansıtmaktadır. Ayrıca kütüphane başlığı sıradan bir başlık olup ilginç ve dikkat çekici özelliklere sahip değildir.

4.1.2.1.2 Konu/İçerik

Şair, şiirde kitapların insanlığa yol gösterdiğini, birbirinden farklı her bir kitabın insanların ihtiyaçlarına göre onlara kucak açtığını, kitapların insanların duygularına canlılık getirdiğini, kitaplar sayesinde cahilliğin yok olacağını, kitapların hayatın birer yansıması olduğunu ve kitapların insanlara olumlu duygu ve davranış kattığını anlatmaktadır. Şiirin konusu çocuğun ilgi göstereceği bir konu olmakla birlikte şiirde çocuğa uygun şekilde aktarılmamıştır. Diğer yandan şiirde çocuk gerçekliğini, çocuğun bakış açısını yansıtan unsurlara rastlanılmamaktadır.

Şiirde yaratıcı düşüncüyü geliştiren ve eleştirel bakış açısı kazandıracak özelliklere rastlanılmamaktadır. Şiirde farklı durum ve fikirlerin ele alınması, yeni düşüncelerin ortaya konulması, çok anlamlı bir yapı, çocukların yararlanabileceği söz konusu fikir ve deneyimler yoktur.

Şiirde temel ve yan anlamlar mevcut olmakla birlikte çok anlamlı ifadeler yoktur. Şair anlatımda çok acılı olmaktan ziyade kitapların her dizide farklı bir özelliğini, insanlığa olan faydasını sıralamıştır. Bunu dışında şiirde imge ve mecaz

kullanımındaki azlık da şiirdeki anlatımı tek tip olarak kısıtlamıştır. Bu söylenenler ışığında şiirin estetik algıyı geliştireceği söylenemez.

Şiirde hayal unsurlarına rastlanılmamaktadır. Şiir gerçeklikten beslenmektedir.

Şiirde çocukların kitaplarla ilgi olumlu duygu ve davranış kazanmasını sağlayacak niteliklere sahiptir. Şair şiir boyunca bunun vurgusunu yapmaktadır. Bu durum çocukların kitapların önemini kavramasına yardımcı olabilir.

Şair, şiirde bir ideolojinin savunuculuğunu yapmamakla birlikte kitapların faydasıyla ilgili kendi görüşlerini açıklamaktadır. Bu bakımdan içeriğin öğreticiliğe kaçtığı söylenebilir.

Son olarak şiirin içeriğinde çocukların duygularının istismar edici özelliklere rastlanılmamaktadır.

4.1.2.1.3 İleti/Ana düşünce

Şair, kitapların her açıdan insanlığa faydalı olduğunu vurgulamaktadır. Şair şiirin iletisini açık bir üslupla vermiştir. Bu iletiyi her dörtlükte farklı bir özellikte vurguladığı görülmektedir.

Anlatımdaki açıklık ve vurguların çokluğu, iletinin açık bir üslupla verilmiştir. Ayrıca şiirin iletisi çocukların bilişsel gelişimine uygun olmakla birlikte çocuğun duygu dünyasına hitap etmediğinden duyuşsal gelişimine uygun değildir.

4.1.2.1.4 Hayal Motifleri

Şiirde hayallere ve olağanüstü unsurlara rastlanılmaktadır.

4.1.2.1.5 Ahenk Unsurları

Şiirdeki kafiye ve redifler şöyledir:

__ bana

__ yana

__ cihana

(-ana'lar zengin kafiyedir.)

__ dünyam benim

__ sıcak

__ kucak

__ çiçek (k'lar yarım kafiyedir.)
 __ yuvam benim

__ mercan
 __ heyecan
 __ can (-can'lar zengin kafiyedir.)
 __ deryam benim

__ nazar
 __ kazar (-azar'lar zengin kafiyedir.)
 __ yazar
 __ aynam benim

__ kaşlar
 __ yaşlar (-aşlar'lar zengin kafiyedir.)
 __ başlar
 __ sılam benim

__ yücelerde
 __ nicelerde (-lerde'ler redif, -ce'ler tam kafiyedir.)
 __ hecelerde
 __ sevdam benim (-m benim'ler redif, -a'lar yarım kafiyedir.)

Kelime tekrarları: “kütüphane ... benim” şeklinde her dörtlüğün sonunda farklı bir kelimeyi araya alarak tekrar ettiği görülmektedir.

4.1.2.1.6 Dil ve Anlatım

Şiirde cümleler kısa, süslü söyleyişlerden uzak yalın ve sadedir.

Şiirde çocuğun yaş seviyesine uygun sözcük dağarcığı kullanılmıştır.

Şiirdeki söz sanatları şöyledir:

Şiirde her dörtlüğün sonunda tekrarlanan dizelerde kütüphane, dünyaya, yuvaya, deryaya, aynaya, sılaya ve sevdaya benzetilmektedir.

Birinci dörtlükte:

Candan zge candır bana,

Kitaplar dostluktan yana” dizelerinde kitaplar yol gösterici ve yardımcı olma yönüyle dosta benzetilmektedir.

İkinci dizede:

“Raflarda bin bir iek” dizelerinde kütüphanedeki kitapların çeşitliliği rengrenk çiçeklere benzetilmektedir.

Deyimler : “ yol göstermek, kucak açmak, can vermek, nazar eylemek” şeklindedir.

Şiirde ahenk unsurlarının, söz sanatlarının ve mecazlı anlatımın varlığı sanatsal dili göstermektedir. Ancak iirde genel anlamda günlük konuşma dili ağırlıktadır.

Şair, kitaplarla ilgili duygu ve dncesini içten ifadelerle dile getirmiştir. Şiirde özellikle dörtlüklerin son dizesindeki “Kütüphane ... benim” tekrarları bunu göstermektedir.

iir otoriter yaklaşımdan uzaktır. Şair iir boyunca kitaplarla ilgili duygu ve dncelerini sıralamıştır. Şiirde bir dncenin ispatı için okuyucuyu yönlendirme söz konusu değildir.

4.1.2.2 100. Yıl Atatürk Marı

Gecelerden dışarı yürüyünce, en erken,

Geleceği yarattı aydınlığı severken.

Savaş yalazlarıyla ak etti kara günü,

Barılarla süsledi yurdunu, yeryüzünü.

Yüzüncü yılındadır, sonsuzluktur bize o,

Bayrak özgürlüğünü katar içimize o...

Ova elleri iek, yayla omuzları kar,

Devrimleri önünde yok oldu karanlıklar.

Devcesine dineldi ağı yenileyerek,

Görüntüsü ulaştı tutsak uluslara dek.

Yüzüncü yılındadır, sonsuzluktur bize o,
Bayrak özgürlüğünü katar içimize o...

Umutlar yeşerince ilkyazı kışla açan,
Kördüğümü kılıçla değil bakışla açan.
Toplum gizini çözdü: Çoğulda hep, tekte hep,
Usu, yüreği demir çift sürdü gerçekte hep.

Yüzüncü yılındadır, sonsuzluktur bize o,
Bayrak özgürlüğünü katar içimize o...

Yaptı bin bir eylemin yerdeki toplamını,
Bin bir yıldızla örttü ülkesini damını.
Kurtuluşun dört yönde ulaştı dört ucuna,
Maviliği sığdırdı evrensel avucuna.

Yüzüncü yılındadır, sonsuzluktur bize o,
Bayrak özgürlüğünü katar içimize o...

O, nereye uzansak bütün yollarda izdir,
Topraktır, sudur, taştır, gökyüzüdür, denizdir.
Onu düşünür anlar, onunla dik başımız,
Büyür onun soluğu çoğalırken yaşımız.

Yüzüncü yılındadır, sonsuzluktur bize o,

Bayrak özgürlüğünü katar içimize o...

4.1.2.2.1 Başlık

Şiirin tamamında şair, Atatürk'ün Türk toplumu için yaptıklarını yürekten bir sevgiyle işlemiştir. Başlık şiirin içeriğini yansıtmaktadır. Ancak başlığın ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenemez. Şiir, cumhuriyetin yüzüncü yılı için yazılan bir şiirdir.

4.1.2.2.2 Konu/İçerik

Şiirde, Atatürk'ün kötülüklerle savaşıp yurda zafer getirdiği, yaptığı yeni uygulamalarla çağı yenilediği, ileri görüşlülüğü, akli ve yüreğini birlikte kullanıp başarıya ulaştığı, Türk milletine bağımsızlığı getirdiği, onun aziz hatırasının her yerde olduğu ve onun hiçbir zaman unutulmayacağı anlatılmaktadır. Şiir çocukların duyu ve düşünce yönünden besleyecek bir içeriğe sahip olmakla birlikte konu ilgilerini çekebilecek ya da okuma isteği uyandırabilecek nitelikte değildir. Bu bakımdan şiirin konusunun çocuğa göre olduğu söylenemez. Diğer yandan şiirde çocuğun duyu ve düşüncesinin ve bakış açısının konu edinildiği söylenemez. Bu açıdan çocuk gerçekliğine uygun değildir.

Şiirin içeriğinde çocukların merak duygusunu uyandıracak onları düşünmeye sevk edecek özellikler olmadığından şiiri çocukların yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisini geliştireceği söylenemez.

Şiirde temel ve yan anlamlar olmakla birlikte çok anlamlı bir içerik söz konusu değildir; ancak benzetmelerle içerik daha sanatsal hale getirildiğinden şiirin konusunun çocukların estetik algısını kısmen geliştireceği söylenebilir.

Şiirde mecaz kullanımındaki fazlalık şiirin hayal gücünden beslendiğini göstermektedir. Ayrıca gerçeklikten de yararlanılmaktadır. Bu bakımdan hayal gücü ile gerçekliğin dengeli bir şekilde yer aldığı söylenebilir.

Mustafa Kemal ve onun Türk milleti için yaptığı fedakârlıkların anlatılması çocuklarda ulusal değerlere karşı besledikleri saygıyı daha güçlü hale getireceğinden şiirin içeriği çocukların olumlu duyu ve davranış kazanması sağlayıcı nitelikte olduğu söylenebilir.

Şiirde dikte edici görüş ve ideolojiye rastlanılmamaktadır. Ayrıca şiirde art arda bilginin sıralanmasından ziyade tarihi bir bilginin edebi bir dille anlatımı söz konusu olduğundan şiirin içeriği aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.2.2.3 İleti/Ana düşünce

Şiirde Atatürk'ün ileri görüşlülüğü ve Türk milletine olan fedakârlıklarının vurgusu yapılmaktadır. Şiirin iletisi somut işlemler döneminde olan bu yaş grubu çocuğu için biraz kapalıdır. Çocuk üsluptaki kapalılıktan şiirin iletisini anlamayabilir. Şiirin ana duygusunu anlayamayan çocuğun şiirden zevk alması da zorlaşacaktır. Bu bakımdan şiir çocukların bilişsel ve duygusal gelişimine uygun değildir.

4.1.2.2.4 Hayal Motifleri

Şiirde, hayal motifleri şöyledir:

Gecelerden dışarı yürüyünce, en erken,

Ova elleri çiçek, yayla omuzları kar,

Devcesine dineldi çağı yenileyerek,

Görüntüsü ulaştı tutsak uluslara dek.

Bin bir yıldızla örttü ülkesini damını.

Kurtuluşun dört yönde ulaştı dört ucuna,

Maviliği sığdırdı evrensel avucuna.

Şiirdeki hayal motifleri çocuğun dünyasına uygun değildir.

4.1.2.2.5 Ahenk Unsurları

Şiirde kafiye ve redifler şöyledir:

__ **erken** (-erken'ler tunç kafiyedir.)

__ **severken**

__ **günü**

__ **yeryüzünü** (-ü'ler redif, ün'ler tam kafiyedir.)

- __ **kar** (-ar'lar tam kafiyedir.)
- __ **karanlıklar**
- __ **yenileyerek**
- __ **uluslara dek** (-ek'ler tam kafiyedir.)
-
- __ **kışla açan** (-kışla açan'lar tunç kafiyedir)
- __ **bakışla açan**
- __ **tekte hep**
- __ **gerçekte hep** (-te hep'ler redif, -ek'ler tam kafiyedir.)
-
- __ **toplamını** (-ını'lar redif, -am'lar tam kafiyedir.)
- __ **damını**
- __ **ucuna** (-ucuna/avucuna tunç kafiyedir.)
- __ **avucuna**
-
- __ **izdir** (-izdir'ler tunç kafiyedir.)
- __ **denizdir**
- __ **başımız**
- __ **yaşımız** (-ımız'lar redif, -aş'lar tam kafiyedir.)

Kelime tekrarları:

“Yüzüncü yılındadır, sonsuzluktur bize o,

Bayrak özgürlüğünü katar içimize o...” nakaratı yer almaktadır.

Ses yinelemelerine rastlanılmamaktadır.

4.1.2.2.6 Dil ve Anlatım

Şiirde çok sözcükle kurulmuş basit yapılı sözcükler ve birleşik yapılı sözcüklere yer verilmektedir. Bu bakımdan şiirde cümleler uzundur. Ayrıca şiirin anlatımında genel anlamda mecazlara kullanıldığından sade ve yalın değildir.

Şiirde kullanılan kelimeler çocuğun kelime dağarcığına kısmen uygundur. Çocuğun bilemeyeceği düşünülen kelimelere rastlanılmaktadır. Bu kelimeler: yaz, dinlemek, kördüğümü, us, evrensel.

Şiirde söz sanatlarına yer verilmiştir:

Şiirin birinci dördlüğünde, gelecek, aydınlık kelimeleri arasında tenasüp, gece, erken; kara gün, ak gün kelimeleri arasında da tezat sanatı kullanılmıştır.

Şiirin nakaratında geçen “ bayrak özgülüğü” ifadesi “bağımsızlık” kelimesi yerine kullanılmış ad aktarması yapılmıştır.

Şiirin ikinci dördlüğünde:

Ova elleri çiçek, yayla omuzları kar,

Devcesine dineldi, çağı yenileyerek,” dizelerinde büyük olması ve güzellikleri getirmesi yönüyle Atatürk’ün elleri, çiçeklerle dolu ovaya; geniş ve zor yüklerin altına girmesi yönüyle de omuzları karlı yaylara benzetilmiştir. İkinci dizede de Atatürk ulu büyük görüntüsüyle de deve benzetilmiştir.

Şiirin dördüncü dördlüğünde:

Yaptı bin bir eylemin yerdeki toplamını,

Bin bir yıldızla örttü ülkesini damını.

Kurtuluşun dört yönde ulaştı dört ucuna,

Maviliği sığdırdı evrensel avucuna.” dizelerinde mübalağa sanatını yapılarak yeryüzündeki yapılabilecek bütün eylemleri yaptığı ve milletine bağımsızlığı getirdiği vurgulanmaktadır.

Şiirde deyim ve kalıplaşmış sözlere rastlanılmamaktadır.

Şiirde sanatsal dil konuşma diline göre daha ağır basmaktadır:

Umutlar yeşerince ilkyazı kışla açan,

Kördüğümü kılıçla değil bakışla açan.

Toplum gizini çözdü: Çoğulda hep, tekte hep,

Usu, yüreği demir çift sürdü gerçekte hep.” dizelerinde görüldüğü üzere şiirin genel eğilimi günlük konuşma dilinden uzak, sanatsal dile daha yakındır.

İfadeler içtendir. Atatürk’e duyulan saygı ve sevgi bütün dizelerde içten bir dille anlatılmaktadır.

Şiirde, bir bilginin savunuculuğu, ispatı ya da okuyucuya yaptırım söz konusu değildir. Bu yüzden şiirin anlatımı otoriter yaklaşımdan uzaktır.

4.1.2.3 Soylu Bilgi Ağacı

Yüreğimde sevgi harcı,

Doku sensin öğretmenim.

Her çiçekte burcu burcu,

Koku sensin öğretmenim.

Kalpte ışık, gözlerde fer,

Önde oldun sen her sefer.

Milletimin şan ve zafer

Takı sensin öğretmenim.

Gönlümüzde sevgi bağın,

Yıldızısın al bayrağın.

Güneş tuğlu gül şafağın,

Şavkı sensin öğretmenim.

Ruha huzur, kalbe ilaç

Arayanlar sana muhtaç.

Bilgidir en soylu ağaç,
Koku sensin öğretmenim.

Attığın her tohum gökçek,
Şefkatinle açar çiçek.
Dillerden hiç düşmeyecek,
Türkü sensin öğretmenim.

Doğurse güneş yüzün,
Ufkumuzda kalmaz hüznün.
Gece ile şu gündüzün,
Farkı sensin öğretmenim.

4.1.2.3.1 Başlık

Şiirde, öğretmenler çeşitli vasıflarıyla anlatılıp yüceltilmektedir. “Soylu bilgi ağacı” başlığı öğretmenleri ifade etmektedir. Kocaman gövdesi, dalları ve meyve vermesiyle öğretmenler, ağaçlara benzetilmiştir. Öğretmenler de tıpkı ağaçlar gibi, her şeye uzanan bilge kollara sahip ve yetiştirdikleri öğrencileriyle de topluma meyve vermektedirler. Bu ağaç bilgi ağacıdır; dalında, gövdesinde verdiği meyvede, hep bilgi saklıdır ve bu bilginin ne kadar değerli olduğu soylu kelimesiyle vurgulanmaktadır. İşte bütün bu özelliklerden dolayı soylu bilgi ağacı öğretmenleri anlatır. Ancak başlığı okuyan öğretmenlerden bahsedildiğini anlamayabilir. Bu bakımdan başlık şiirin içeriğini yansıtmamaktadır. Diğer yandan başlık sıra dışı bir kullanımla verildiğinden çocuğun ilgisini ve dikkatini çekebilir.

4.1.2.3.2 Konu/İçerik

Şair, öğretmenlerin topluma birer rehber, sevgi kaynağı, bilginin temeli ve umudun kaynağı olduğunu anlatmaktadır. Şiir boyunca öğretmenlerin farklı benzetmelerle yüceltildiği görülmektedir. Şiirin içeriğinin çocuklarda ilgi

uyandırabileceği söylenebilir. Ayrıca çocukların kavrayabileceği bir konu olmakla birlikte çocukların ihtiyaçlarına da uygundur. Bu bakımdan şiirin konusu çocuğa göredir.

Şiir boyunca, "...sensin öğretmenim" ifadeleriyle kısmen çocuk bakış açısı yansıtılmaya çalışılsa da şiir, çocukların hayal dünyasına seslenebilecek unsurlardan yoksundur. Ayrıca şiir boyunca öğretmenler için söylenen abartılı övgü cümleleri çocuk gerçekliğinden ziyade "çocuksuluğu" yansıtmaktadır. Ancak şiirin anlatımının çocuk bakış açısıyla sunulmasından dolayı şiirin içeriğinin kısmen çocuk gerçekliğine uygun olduğu söylenebilir.

Şiirde, öğretmenlere karşı hissedilen duygu ve düşünceler anlatılmaktadır. Şiirde, çocuklarda merak duygusu uyandırıp onları düşünmeye sevk edecek niteliğe sahip değildir. Bu bakımdan şiirin içeriğinin çocukların eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisini geliştireceği söylenemez.

Şiirde temel ve yan anlamlar olmakla birlikte çok anlamlılık söz konusu değildir. Şiir boyunca öğretmenlere karşı hissedilen duygu ve düşünceler anlatılmaktadır. Ancak şiir pedagojik eğilimlerden uzaktır. Ayrıca dil ve anlatımda incelik söz konusudur. Anlatım oldukça canlıdır. Söylenenlerin ışığında şiirin kısmen estetik algıyı geliştireceği söylenebilir.

Şiir gerçeklik üzerine kuruludur. Hayal unsurları yoktur. Fakat şiirdeki gerçeklik duyguların ifadesi şeklindedir.

Şiirde öğretmenlere duyulan saygı ve sevginin artmasına ya da güçlenmesine katkı sağlayacağından şiirin içeriğinin çocukların olumlu duygu ve davranış kazanmasını sağlayıcı niteliktedir.

Şiirde dikte edici görüş, ideoloji yer almamaktadır. Şiir, öğretmenlere duyulan sevginin ifadesidir. Herhangi bir görüş ya da bilgi verilmeye çalışılmamaktadır. Bu yüzden şiiri aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici duygulara rastlanılmamaktadır.

4.1.2.3.3 İleti /Ana düşünce

Şiirde, öğretmenlerin her anlamda değerli olduğunun vurgusu yapılmaktadır. Şair bu durumu, her dizede öğretmenler için hissettiği farklı bir duyguyu açıklayarak vurgulamaktadır. Şiirde ana düşünce açık bir üslupla ele alındığı gibi çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimine de uygundur.

4.1.2.3.4 Hayal Motifleri

Şiirde hayallere ve olağanüstü unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.2.3.5 Ahenk Unsurları

Şiirde kafiye ve redifler şöyledir:

__ harcı

__ **doku** sensin öğretmenim

__ burcu

__ **koku** sensin öğretmenim (sensin öğretmenim'ler redif, -ku'lar tam

kafiyedir.)

__ **fer**

__ her sefer (-fer'ler zengin kafiyedir.)

__ zafer

__ **takı** sensin öğretmenim

__ **bağın**

__ bayrağın (-ağın'lar zengin kafiyedir.)

__ şafağın

__ **şavkı** sensin öğretmenim

__ **ilaç** (-aç'lar tam kafiyedir.)

__ muhtaç

__ ağaç

__ **kökü** sensin öğretmenim

__ **gökçek** (-ek'ler tam kafiyedir.)

__ **çiçek**

__ **düşmeyecek**

__ **türkü sensin öğretmenim** (sensin öğretmenim'ler redif, -kü'ler tam kafiyedir.)

__ **yüzün**

(-üzün'ler zengin kafiyedir.)

__ **hüzün**

__ **gündüzün**

__ **farkı sensin öğretmenim**

(-sensin öğretmenim'ler redif, -kı'lar

tam kafiyedir.)

Şiirde kelime tekrarları: "... sensin öğretmenim" şeklinde her dizede önüne farklı bir kelime alarak tekrar etmektedir.

İkilemeler: burcu burcu.

4.1.2.3.6 Dil ve Anlatım

Şiirde cümleler kısadır. Ancak şiirde süslü söyleyişlere yer verildiği görülmektedir. Bu bakımdan şiirin anlatımı kısmen yalın ve sade olduğu söylenebilir.

Şiirde çocuğun bilemeyeceği düşünülen kelimelere rastlanılmaktadır. Bunlar: fer, tak, şavk, tuğ. Ancak bunlara şiirde yer verilmesi çocuğun kelime hazinesini genişletmesi bakımından olumludur. Bu bakımdan şiir çocuğun sözcük dağarcığına uygundur denilebilir.

Şiirde söz sanatlarına yer verilmektedir:

Şiirin birinci dördlüğünde, etrafa koku saçması itibariyle öğretmenler çiçeklere benzetilmektedir.

İkinci dördlükte, öğretmenler törenlerde caddelere kurulan süslü kemerlere benzetilmektedir. Ayrıca öğretmenlerin kalpteki ışığın ve gözdeki ferin kaynağı olduğu söylenmektedir.

Üçüncü dördlükte, bayraktaki yıldız ve şafakta beliren ışığa benzetilmektedir.

Dördüncü dizede ve başlıkta da geçtiği gibi öğretmenler, ağaca benzetilmektedir. Anca bu ağaç hem soylu hem de bilginin taşıyıcısıdır. Öğretmenler de bilginin ilk kaynağı ve temeli olma yönüyle bu ağacın köküne benzetilmektedir.

Beşinci dörtlükte, öğretmenler unutulmama, hep hatırlanma yönüyle türküye benzetilmektedir.

Altıncı dörtlükte, öğretmenlerin yüzü güneşe benzetilmektedir. Ayrıca öğretmenler gece ile gündüz arasındaki farkın belirleyicisi ve o farkı yansıtan kişi olarak belirtilmektedir.

Şiirde deyim ve kalıp söz yer almamaktadır.

Şiirde sanatsal dil ağırlıktadır. Dizelerin çoğunda mecaz anlatıma yer verildiği görülmektedir. Konuşma diline fazla yer verilmemiştir.

Şiirde öğretmenlere olan sevgi içten ifadelerle dile getirilmiştir. Bu bakımdan şiirdeki ifadeler içtendir.

Şiirde bir bilginin ispatı ya da okuyucuya bir yaptırım söz konusu değildir. Şiir, şairin duygularının tasviridir. Bu bakımda anlatım otoriter yaklaşımdan uzaktır.

4.1.2.4 Bayrak

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü...

Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,

Işık ışık, dalga dalga bayrağım.

Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.

Sana benim gözümle bakmayanın

Mezarını kazacağım.

Seni selamlamadan uçan kuşun

Yuvasını bozacağım.

Dalgalandığın yerde ne korku ne keder...

Gölgende bana da, bana da yer ver!

Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar;

Yurda ay yıldızının ışığı yeter.

Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün
 Kızılığında ısındık;
 Dağlardan çöllere düşürdüğü gün
 Gölgene sığındık.

Ey şimdi süzgün, rüzgarlarda dalgalı;
 Barışın güvercini, savaşın kartalı...
 Yüksek yerlerde açan cice.im;
 Senin altında doğdum,
 Senin dibinde öleceğim.

Tarihim, şerefim, şiirim, her şeyim;
 Yeryüzünde yer beğen
 Nereye dikilmek istersen
 Söyle, seni oraya dikeyim!

4.1.2.4.1 Başlık

Şiirde şair ile bayrak arasındaki derin bağlılık ve sevgi işlenmiştir. Şiirde bayrak sevgisi işlendiğinden başlık şiirin içeriğini yansıtmaktadır. Ancak başlığın ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenemez.

4.1.2.4.2 Konu/İçerik

Şair, şiirde bayrağa karşı hissettiği duygu ve düşünceleri anlatmaktadır. Şair, destanlar okuduğu ve destanlar yazmak istediği bayrak üzerine titremekte ve ona saygısızlık yapanlara karşı düşmanlık beslemektedir. Ayrıca şair Türk bayrağının sahip olduğu bağımsızlık ve hür olma değerlerinin Türk milletini her kötü durumdan koruyacağını vurgulamaktadır. Şiirde “bağımsızlığın sembolü” ana düşüncesi şiir dışında soyut bir kavram ve vurgulanan bir düşünce olarak belirlemektedir. Şiirin içeriğindeki milliyetçilik duygusu ağır bastığından içerik daha canlı hale geldiği görülmektedir. Şiirin konusu çocukları duygu ve düşünce

yönünden besleyebilecek bir konudur. Ancak şiirin içeriği çocukların zevk alabileceği, ilgi duyabileceği bir içeriğe sahip değildir. Bu açılarından şiirin içeriği kısmen çocuğa göredir.

Şiirde hayal motiflerine yer verilse de bunlar çocukların düş gücüyle kısmen örtüşebilir. Şiir, şairin bayrakla ilgili kendi derin duygularının ifadesidir. Şiirde çocukların duygu ve düşüncelerinin konu edinildiği söylenemez. Bu bakımdan çocuk gerçekliğini yansıtmamaktadır.

Şiirde çocuklarda merak duygusu uyandıracak ve onları düşünmeye sevk edecek unsurlar kısmen yer verilse de genel anlamda çocuğun anlamakta zorlanacağı şekildedir. Bu bakımdan çocuğun eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisini kısmen geliştireceği söylenebilir.

Şiirde temel, yan ve mecaz anlamlar olmakla birlikte çok anlamlılık yoktur. Şiir boyunca bayrak sevgisi şairin bakış acısıyla sunulmaktadır. Ancak dil ve anlatımda incelik söz konusudur. Anlatım oldukça canlı ve hareketlidir. Söylenenlerin ışığında şiirin içeriğinin estetik algıyı geliştireceği söylenebilir.

Şiir gerçeklik üzerine kuruludur; ancak kısmen de olsa hayal unsurlarına yer verildiği söylenebilir. Buradaki gerçeklik şairin “bayrak” için hissettiği duygularının ifadesidir.

Şiirde Türk bayrağına karşı duyulan saygı ve sevginin artmasına ve değerinin daha iyi bilinmesine katkı sağlayacağından şiirin içeriğinin çocukların olumlu duygu ve davranış kazanmasını sağlayıcı niteliktedir.

Şiirde dikte edici görüş, ideolojinin yer aldığı kısmen söylenebilir. Çünkü şiirde şairin bayrak sevgisi anlatılsa da dizelerdeki yan duygular “milliyetçilik” kavramını vurgulamaktadır. Şair bayrak üzerinden bu kavramın vurgusunu yapmaktadır. Ayrıca şiirin içeriği aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici duygulara rastlanılmamaktadır.

4.1.2.4.3 İleti/Ana düşünce

Şiirde bayrak sevgisi vurgulanmakta “bayrağa karşı bütün sorumlulukların yerine getirilmesi” gerektiği söylenmektedir. Şairin bayrak ile ilgili duygu ve düşüncelerinin şiirde somutlaştırılarak yer aldığı ve her dizede bunların daha derin

ifadelerle vurgulandığı görülmektedir. Şiirde iletisinde kısmen kapalılık söz konusudur. Bu bakımdan şiir çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişim düzeylerine kısmen uygundur.

4.1.2.4.4 Hayal Motifleri

Şiirdeki hayal motifleri şöyledir:

“Kız kardeşimin gelinliği,”

“Yurda ay yıldızın ışığı yeter.”

“Barış güvercini, savaş kartalı”

“Yüksek tepelerde açan çiçeğim”

Şiirdeki hayal motifleri çocuğun hayal gücü ile örtüşmemektedir.

4.1.2.4.5 Ahenk Unsurları

Şiirdeki kafiye ve redifler şöyledir:

__ süsü (-üsü'ler ses benzerliği oluşturmaktadır.)

__ örtüsü

__ bayrağım

__ yazacağım (-ağım'lar zengin kafiye.)

__ bakmayanın

__ kazacağım

__ kuşun

__ bozacağım (-acağım'lar redif, -z'ler yarım kafiye.)

__ keder

__ ver

__ çıkar

__ yeter (-ar,-er'ler ses benzerliği oluşturmaktadır.)

__ götürdüğü gün

__ ııındık

__ düşürdüğü gün (-düğü gün'ler redif, -ür'ler tam kafiyedir.)

__ sığındık (-dık'lar redif, -ın'lar tam kafiyedir.)

__ dalgalı

__ kartalı (-alı'lar ses benzerliği oluşturmaktadır.)

__ çiçeğim

__ doğduğum

__ öleceğim (-im, -üm'lar ses benzerliği oluşturmaktadır.)

__ her şeyim

__ beğen

__ istersen (-en'ler tam kafiyedir.)

__ dikeyim (-eyim'ler zengin kafiyedir.)

Şiirdeki kelime tekrarları: “sen –ben” dir.

4.1.2.4.6 Dil ve Anlatım

Şiirde cümleler biraz uzundur. Şiirin anlatımı ise kısmen yalın ve sadedir.

Şiirde çocukların bilemeyeceği düşünülen kelimelere rastlanılmaktadır. Bunlar: şeref, kızıllık. Ancak şiirde bunlara yer verilmesi çocukların kelime hazinesini genişletmesi yönünden olumludur.

Şiirdeki söz sanatları şöyledir:

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü,

Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü” dizelerinde ilk dizede söylenen beyaz ve kızıl kelimelerine ikinci dizede açıklama olarak sırasıyla gelinlik ve

şehidin tabutunun üstüne örtülen Türk bayrağı kelimeleri olarak verilmiştir. Leff ü neşr sanatı kullanılmıştır. Ayrıca Türk bayrağı, beyaz ve kırmızı süs, gelinliğe benzetilmektedir.

Gölgende bana da, bana da yer ver.” dizesinde “bayrağın gölgesi”, “bağımsızlık” kelimesinin yerine kullanılarak ad aktarması yapılmıştır.

“Barışın güvercini, savaşın kartalı

Yüksek yerlerde açan çiçeğim.” dizelerinde bayrak, barışı simgelemesi yönüyle barış güvercinine; savaşta bir milleti sembolize etme yönüyle de savaş kartalına benzetilmektedir. Ayrıca bayrak, gökyüzünde dalgalanması yönüyle yüksek yerlerde açan çiçeğe benzetilmektedir.

“Yeryüzünde yer beğen!

Nereye dikilmek istersen,

Söyle, seni oraya dikeyim!” dizelerinde bayrak kişileştirilmiş ve istediği her şeyi söylemesi istenmiştir.

Şiirdeki deyimler: çöllere düşmek, yuvasını bozmak, destan yazmak, mezarını kazmak.

Şiir, şairin yüreğinden kopan derin duyguların ifadesidir. Bu bakımdan şiirdeki ifadeler oldukça içtendir.

Sanatsal dille konuşma dili iç içedir. Şiirde dengeli bir şekilde yer almaktadır. Şiirde benzetmelerle dolu anlatım sanatsallığı sağlamıştır. Ayrıca günlük konuşma dilinin doğallığı da vardır.

Şiirde otoriter yaklaşım olduğu söylenebilir. Şair bayrakla ilgili kendi görüşü dışında düşünülmesine istemez:

“Sana benim gözümle bakmayanım

Mezarını kazacağım.

Seni selâmlamadan uçan kuşun

Yuvasını bozacağım.” örneğinde şiirin otoriter yaklaşımla ele alındığını gösterir niteliktedir.

4.1.2.5 Anadolu'da Bahar

İlkbaharı geldi Anadolu'nun,
Silifke'de çiçek açtı nar şimdi.
Her tarafı yeşillendi Bolu'nun,
Sultandağı benek benek kar şimdi.

Eğri yollar yaylaların kuşağı,
Cayır, çimen sevgililer döşeği,
Horon teper Sürmene'nin uşağı,
Dadaşların oynadığı bar şimdi.

Durgun çayı köpüklendi Daday'ın,
Palmiyeler zümrüt tacı Hatay'ın,
Çukurova cennetidir bu ayın,
Aydın ili efelere dar şimdi.

Gönül dile gelir kaval sesinde,
Boz martılar düğün yapar Mersin'de,
Isparta'nın renk renk gül bahçesinde,
Bülbüllerin neşesini gör şimdi.

Cıvıl cıvıl, sessiz duran yuvalar,
Kelebekler birbirini kovalar,
Halı gibi nakışlandı ovalar;
Bölük bölük, sarı, yeşil, mor şimdi.

Âşıklar diyarı Elbistan ili
 Olur bu mevsimin Bağı İrem'i,
 Her çeşmenin üç beş tane güzeli,
 Her çiçeğin bir arısı var şimdi.

Çıkıp baksan Çamlıca'nın başına,
 İki kıta bir boğazda aşına,
 Karakoç'um gel yorulma boşuna,
 İstanbul'u tarif etmek zor şimdi.

4.1.2.5.1 Başlık

Şiirde, ilkbaharda Anadolu'nun bazı yerlerinin nasıl olduğu ve Anadolu'ya ne gibi yenilikler geldiği anlatılmaktadır. Başlık şiirin içeriğini yansıtmaktadır. Ancak başlığın ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenemez.

4.1.2.5.2 Konu /İçerik

Şair şiirde karların eriyip çiçeklerin açtığı, Anadolu insanının baharla birlikte yaylara çıkıp geleneksel oyunlar oynadığını, derelerin gürleştğini, sessizliğin son bulduğunu anlatmaktadır. Şiir, konusu, içeriğindeki canlılık ve doğal anlatımı itibarıyla çocukların ilgisini çekebilecek ve onların kavrama düzeyine uygun bir içeriğe sahiptir. Bu bakımdan şiirin konusu çocuğa göredir.

Şiir boyunca şair, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde baharın nasıl olduğunu edebî bir dille işlemiştir. Şiir, çocukların okumaktan zevk alabileceği bir konuya sahiptir; ancak çocuk bakış açısıyla ele alınmamıştır. Bu bakımdan şiirin içeriğinin çocuk gerçekliğini kısmen yansıttığı söylenebilir.

Şiirde çocuklarda merak duygusu uyandırıp onları düşünmeye sevk eden unsurlara rastlanılmamaktadır. Bu bakımdan şiirin içeriği çocukların eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisini geliştireceği söylenemez.

Şiirde temel ve yan anlamlar olmakla birlikte çok anlamlılık söz konusu değildir. Ancak dil ve anlatımda incelik söz konusudur. Anlatım oldukça canlı ve doğaldır. Söylenenlerin ışığında şiirin kısmen estetik algıyı geliştireceği söylenebilir.

Şiir gerçeklik üzerine kuruludur. Şiirde hayal motiflerine çok az yer verilmiştir. Şiirde Anadolu'nun güzellik ve kültürüne duyulan sevginin artmasına katkı sağlayacağından şiirin içeriğinin çocukların olumlu duygu ve davranış kazanmasını sağlayıcı niteliktedir.

Şiirde dikte edici görüş, ideoloji yer almamaktadır. Şiirde bahar mevsiminin Anadolu'daki yansımaları anlatılsa da bu bilgi vermekten çok şairin duygularının ifadesidir. Bu yüzden şiir aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici duygulara rastlanılmamaktadır.

4.1.2.5.3 İleti/Ana Düşünce

Şiirde, Anadolu'da bahar ayının her yönüyle çok güzel olduğunun vurgusu yapılmaktadır. Şair bu durumu, her dizede Anadolu'nun farklı bir ilini söyleyerek vurgulamaktadır. Şiirde ana düşünce açık bir üslupla ele alındığı gibi çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimine de uygundur.

4.1.2.5.4 Hayal Motifleri

Şiirdeki hayal motifleri şöyledir:

“Boz martılar düğün yapar Mersin’de”

“Halı gibi nakışlandı ovalar.”

Şiirdeki hayal motiflerinin çocukların hayal gücüyle örtüştüğü söylenemez.

4.1.2.5.5 Ahenk Unsurları

Şiirdeki ahenk unsurları şöyledir:

__ Anadolu'nun

__ nar şimdi

__ Bolu'nun (-nun'lar redif, -olu'lar zengin kafiyedir.)

__ kar şimdi (şimdi'ler redif, -ar'lar tam kafiyedir.)

__ kuşağı
 __ döşeği
 __ uşağı (-ı/-i'ler redif, -ğ'ler yarım kafiyedir.)
 __ bar şimdi

__ Daday'ın
 __ Hatay'ın
 __ ayın (-ın'lar redif, -ay'lar tam kafiyedir.)
 __ dar şimdi

__ sesinde
 __ Mersin'de
 __ bahçesinde (-de'ler rediftir, -sin'ler zengin kafiyedir.)
 __ gör şimdi

__ yuvalar
 __ kovalar
 __ ovalar (-lar'lar redif, -va'lar tam kafiyedir.)
 __ mor şimdi

__ ili
 __ İrem'i
 __ güzeli (-i'ler rediftir.)
 __ var şimdi

__ başına
 __ aşına
 __ boşuna (-na'lar ses benzerliği oluşturmaktadır.)
 __ zor şimdi

Şiirdeki ikilemeler: benek benek, renk renk, cıvıl cıvıl, bölük bölük.

4.1.2.5.6 Dil ve Anlatım

Şiirdeki cümleler kısadır. Anlatımın süslü söyleyişlerden uzak yalın ve sadedir.

Şiirde çocukların bilemeyeceği düşünülen kelimelere rastlanılmaktadır. Bunlar: Dadaş, boz, aşına, bar, döşek, hora tepme, uşak diyar. Bu bakımdan çocuğun sözcük dağarcığına kısmen uygundur.

Şiirdeki söz sanatları şöyledir:

Şiirin üçüncü dördlüğünde, Çukurova baharda çok güzel olması yönüyle cennete benzetilmiştir.

Şiirin dördüncü dördlüğünde, Divan Edebiyatı'nda çok fazla kullanılan gül- bülbül motifine telmih yapılmıştır.

Şiirin beşinci dördlüğünde, baharda ovaların çiçeklerle bezenmesi halının nakışlanması gibi olduğu söylenerek benzetme yapılmıştır.

Şiirin altıncı dördlüğünde, bağ, İrem, buralarda gezen âşıklar, çeşme başındaki güzeller birbiriyle ilişkili sözcüklere yer verilerek tenasüp sanatı kullanılmıştır.

Şiirdeki deyimler şöyledir: dile gelmek.

Şiirde sanatsal dille konuşma dilinin dengeli bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Söz sanatlarının kullanımı, şiirin anlatımındaki doğallık ve ifadelerdeki canlılık bunu göstermektedir.

İfadeler içtendir. Şiir boyunca her ilin güzelliği samimi bir üslupla ifade edilmiştir.

Şiirde bir bilginin savunuculuğu ya da okura dayatma söz konusu olmadığından şiir otoriter yaklaşımdan uzaktır.

Yukarıda 6. sınıf şiirleriyle ilgili yapılan değerlendirme sonuçları aşağıda tablo şeklinde sunulmuştur. Tablo (4.3), öznel yargı olmaktan çok daha önce yapılan şiir yorumlarına özet olarak verilmek istenmiştir.

Tablo 4.3: 6. Sınıf Ders Kitabındaki Şiirlerin Genel Değerlendirme Tablosu

	1. ŞİİR	2. ŞİİR	3. ŞİİR	4. ŞİİR	5. ŞİİR
BAŞLIK					
1. Şiirin içeriğini yansıtır.	EVET	EVET	HAYIR	EVET	EVET
2. İlginç ve dikkat çekicidir.	HAYIR	HAYIR	EVET	HAYIR	HAYIR
KONU/İÇERİK					
1. Çocuğa gerçekliğini yansıtır.	HAYIR	HAYIR	EVET	HAYIR	KISMEN
2. Çocuğa göredir.	HAYIR	HAYIR	EVET	KISMEN	EVET
3. Yaratıcı düşünmeyi geliştirir.	HAYIR	HAYIR	HAYIR	KISMEN	HAYIR
4. Eleştirel, sorgulayıcı bakış açısı kazandırır.	HAYIR	HAYIR	HAYIR	KISMEN	HAYIR
5. Estetik algıyı geliştirir.	HAYIR	KISMEN	KISMEN	EVET	KISMEN
6. Gerçeklikten ve hayal gücünden dengeli bir biçimde beslenir.	HAYIR	EVET	HAYIR	HAYIR	HAYIR
7. Olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı niteliktedir.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
8. Dikte edici görüş ve ideolojilerden ve aşırı öğreticilikten uzaktır.	HAYIR	EVET	EVET	KISMEN	EVET
9. Çocukların duygularını istismar etmez.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
İLETİ-ANA DÜŞÜNCE					
1. Kapalı bir üslupla örtülmez.	EVET	HAYIR	EVET	KISMEN	EVET
2. Duyuşsal gelişimine uygundur.	EVET	HAYIR	EVET	KISMEN	EVET
3. Bilişsel gelişimine uygundur.	HAYIR	HAYIR	EVET	KISMEN	EVET
HAYAL MOTİFLERİ					
1. Hayallere ve olağanüstü unsurlara yer verilir.	EVET	EVET	HAYIR	EVET	EVET
2. Hayaller çocuğun hayal gücü ile örtüşür.	EVET	HAYIR	HAYIR	HAYIR	HAYIR
AHENK UNSURLARI					
1. Kafiye/Redif	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
2. Ses yinelenmeleri ve kelime tekrarları	EVET	HAYIR	EVET	EVET	EVET
DİL VE ANLATIM					
1. Cümleler kısa, anlatım yalın ve sade olur.	EVET	HAYIR	KISMEN	KISMEN	EVET
2. Çocuğun yaş seviyesine uygun sözcük dağarcığı kullanılır.	EVET	KISMEN	EVET	EVET	KISMEN
3. Söz sanatlarına yer verilir.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
4. Deyim ve kalıplaşmış sözler içerir.	EVET	HAYIR	HAYIR	EVET	EVET
5. Sanatsal dille günlük konuşma dili dengeli bir şekilde kullanılır.	KISMEN	HAYIR	HAYIR	EVET	EVET
6. İfadeler içtendir.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
7. Otoriter yaklaşımdan uzak bir anlatım kullanılır.	EVET	EVET	EVET	HAYIR	EVET

Tablo incelendiğinde başlık bölümünde şiirlerin başlığı şiir içeriğini yansıtmaktadır (%80); ancak bu şiirlerin %80'i ilginç ve dikkat çekici nitelikte değildir.

Konu bölümü incelendiğinde şiirlerin %80'i yaratıcı düşünmeyi geliştirici, eleştirel ve sorgulayıcı bakış açısı kazandırıcı nitelikte olmayıp gerçeklikten ve hayal gücünden dengeli biçimde beslenmemektedir. Yine, şiirlerin %60'ı çocuk gerçekliğini yansıtmamaktadır; ancak bu şiirlerin %60'ı kısmen estetik algıyı geliştirici niteliktedir. Bu bölümdeki şiirlerin tamamı olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı nitelikte olup dikte edici görüş ile ideolojilerden ve aşırı öğreticilikten uzaktır.

Şiirlerin %80'inde hayallere ve olağanüstü unsurlara yer verilirken, bu şiirlerin %80'i çocukların hayal gücü ile örtüşmemektedir.

Dil ve anlatım bölümü incelendiğinde şiirlerin tamamında söz sanatlarına yer verilip içten ifadeler kullanılırken, %80'inde otoriter yaklaşımdan uzak bir anlatım kullanılmıştır. Diğer yandan şiirlerin kısmen (%40) cümleler kısa, anlatım yalın ve sade olup çocuğun yaş seviyesine uygun söz dağarcığı kullanılmıştır.

4.1.3 Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerden Elde Edilen Bulgular

4.1.3.1 Atatürk ve Türk Dili

Ulu Önder Atatürk tutkundu Türk diline,

Nereye gitti ise kalem aldı eline.

Dilin güçlülüğüne inanırdı ezelden,

O her şeyi öğretti çocuk gence tez elden.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,

Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Millî duygu ve dilin çok kuvvetlidir bağı,

İşlek zengin olması aştırır her an çağı.

Dilini ihmal eden okuyup yazamayan,
Ayak altında kalır solarız ayan beyan.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Gelir milletin gücü dilini konuşmaktan,
Yeter ki iyi öğren kurtulursun şaşmaktan.
Önem göstermeyenler düşmana boyun eğer,
Perişan bir şekilde ne yurt kalır ne de yer.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

İncelemek öğrenmek her Türk'ün görevidir,
Araştırıp okumak topyekûn ödevidir.
Odur Türkçeyi öven savunurdu kollardı,
Çıkmazdan kurtararak geleceğe yollardı

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Seslenirdi gençliğe öğrenin dilinizi,
Kültürlü insan olun kimse yenmesin sizi.

“Açı, uzay, gerekçe-kesit, konum, dikdörtgen

Artı, eksi, yarı çap-eşit, çarpı ve üçgen”

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Düşünce birliğini dilimiz oluşturur,
Saygı sevgi hürmeti okulda buluşturur.
Vatan, bayrak değerli dilimiz de çok kutsal,
Titizlik ve duyarlık gösterip tedbiri al.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Bağımsız olmalıdır dilimiz millet gibi,
Değer verirsek daim biz oluruz galibi.
Ata’ma minnettarız bu günleri gören o,
Hasan ve millet için hep emekler veren o.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

4.1.3.1.1 Başlık

Şiirde Atatürk’ün milli kültür ve dile verdiği önem ve aynı özeni Türk milletinin de göstermesi gerektiği anlatılmaktadır. Bu bakımdan başlık şiirin içeriğini yansıtmaktadır. Ancak başlığın ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenemez.

4.1.3.1.2 Konu/ İçerik

Şiirde Atatürk'ün milli kültür ve dile verdiği önem anlatılmaktadır. Şair, Atatürk'ün Türk diline olan bağlılığını, dilini kaybedenlerin kültürlerini de kaybedeceğini, dilin bir milletin gücünü yansıttığını, her Türk'ün Atatürk'ün savunup koruduğu Türkçeyi öğrenmesi gerektiğini, dili öğrenmenin kişinin kültürünü arttırdığını, dilin her şeyde birliği sağladığını ve dilde bağımsızlığın milli bağımsızlığı beraberinde getireceğini anlatmaktadır. Şiirin çocukları duygu ve düşünce yönünden besleyebilecek bir içeriğe sahiptir. Ancak şiirde şairin düşüncesini kuvvetlendirmek için bilgileri art arda sıraladığı ve okuyuculara yapması gerekenlerle ilgili tavsiyelerde bulunduğu görülmektedir. Ayrıca şiirde çocukların duygu ve düşüncelerinin konu edinildiği bir içeriğe de rastlanılmamaktadır. Bu açılarından şiir hem çocuk görelğine hem de çocuk gerçekliğine uygun değildir.

Şiirde yaratıcı düşünmeyi geliştirecek ve eleştirel bakış açısı kazandıracak unsurlara rastlanılmamaktadır. Şiirde, şairin sunduğu düşünceler ve uyulması gerektiği söylenen tavsiyeler yer almaktadır. Okuyucunun sorgulamasına fırsat verilen anlam boşlukları söz konusu değildir.

Hem içerik hem de dil ve anlatım yönünden çocukların estetik algısını geliştirecek nitelikte olmadığı söylenebilir. Bu bakımdan şiirin çocukların estetik algısını geliştireceği söylenemez.

Şiirin içeriği gerçeklikten beslenmektedir. Hayal motiflerine rastlanılmamaktadır.

Mustafa Kemal ve onun milli kültür ve dil için yaptıklarının anlatımı çocuklarda ulusal değerlere karşı besledikleri saygıyı daha güçlü hale getireceğinden şiirin içeriği çocukların olumlu duygu ve davranış kazanması sağlayıcı nitelikte olduğu söylenebilir

Şiirde dikte edici görüş ve ideolojiye rastlanılmamaktadır. Ancak şiir boyunca her dizede Türk dilinin önemi üzerine yapılan vurgular ve bunu yaparken çeşitli yönlendirmeler söz konusudur. Şair okuyucu için çeşitli öğütler, tavsiyeler sıralamaktadır. Şiirde bilginin öğretimi ve kazanımı istendiğinden aşırı öğreticilikten uzak değildir.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.3.1.3 İleti/Ana Düşünce

Şiirde milli kültür ve dilin önemi vurgulanmaktadır. Şiirin iletisi kapalı bir üslupla örtülmemiştir. Şiir boyunca çeşitli dayanaklarla bu ileti vurgulanmaktadır. İletinin çocukların anlama düzeylerine uygun olduğu söylenebilir; ancak şiirin iletisi çocukların farkındalık geliştirebileceği, onlarda ilgi uyandıran özellikte olmadığından onların duygu dünyasına ve beğenisine kısmen uygundur.

4.1.3.1.4 Hayal Motifleri:

Şiirde, hayal motiflerine rastlanılmamaktadır.

4.1.3.1.5 Ahenk Unsurları

Şiirdeki kafiye ve redifler şöyledir:

__ diline

__ eline

(-ine'ler redif, -l'ler yarım kafiyedir.)

__ **ezelden**

__ **tez elden**

(ezelden/tezelden tunç kafiyedir.)

__ varlığımızdır

__ ışığımızdır

(-ımızdır'lar redif, -ğ'lar tam kafiyedir.)

__ bağı

__ çağı

(-ı'lar redif, -ağ'lar tam kafiyedir.)

__ **yazamayan**

__ **beyan**

(-yan'lar zengin kafiyedir.)

__ konuşmaktan

(-maktan'lar redif, -ş'ler yarım kafiyedir.)

__ şaşmaktan

__ **boyun eğer**

__ **ne de yer**

(-er'ler tam kafiyedir.)

__ görevidir

__ övedidir

(-idir'ler redif, -ev'ler tam kafiyedir.)

__ kollarda

__ yollarda (-larda'lar redif, -ol'lar tam kafiyedir.)

__ dilinizi (-i'ler redif, -iz'ler tam kafiyedir.)

__ sizi

__ dikdörtgen

__ üçgen (-gen'ler rediftir.)

__ oluşturur

__ buluşturur (-turur'lar redif, -luş'lar tam kafiyedir.)

__ kutsal

__ tedbiri al (-al'lar tam kafiyedir.)

__ gibi

__ galibi (-ibi'ler zengin kafiyedir.)

__ gören o

__ veren o (-en o'lar redif, -r'ler yarım kafiyedir.)

Şiirdeki kelime tekrarları şöyledir:

“Atatürk ve Türk dili milli varlığımızdır.

Güneş ve ay misali yanan ışığımızdır.” nakaratları tekrarlanmaktadır.

4.1.3.1.6 Dil ve Anlatım

Şiirde birleşik yapı ve sıralı cümleler ağırlıktadır. Şiirdeki cümleler kısmen kısadır. Şiirin anlatımının kısmen yalın ve sade olduğu söylenebilir.

Şiirde çocuğun bilemeyeceği düşünülen kelimeler şöyledir: duyarlık göstermek, tez elden, işlek. Ancak şiirde bu kelimelere yer verilmesi çocukların kelime hazinesini genişletmesi bakımından olumludur.

Şiirde yer verilen söz sanatları şöyledir:

Atatürk ve Türk dili milli varlığımızdır,

Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.” nakaratında Atatürk ve Türk dili, Türk milletini her yönden ileriye taşıyıp aydınlatması bakımından güneş ve aya benzetilmektedir.

Şiirin altıncı dörtlüğünde düşünce birliği, dil, vatan, bayrak kelimeleri birbiriyle uygun olarak kullanılarak tenasüp sanatı yapılmıştır.

Şiirdeki deyimler şöyledir: tez elden, ayak altında kalmak, çıkmaza girmek,

Şiirde konuşma dili daha ağır basmaktadır. Sanatsal dille konuşma dilini dengeli kullanıldığı söylenemez.

İfadeler içtendir. Atatürk ve milli kültüre duyulan saygı ve sevgi bütün dizelerde içten bir dille anlatılmaktadır.

Şiirde, milli kültür ve dilin savunuculuğu, ispatı söz konusudur. Bu değerlere şiirde yer verilmesi önemlidir; ancak içeriğin ve anlatımın çocuk gerçekliğine uygun olması gerekir. Ayrıca şiirde okuyucuya yönlendirme de yapılmıştır. Bu bakımdan şiirin otoriter yaklaşımla ele alındığı söylenebilir.

4.1.3.2 Mustafa Kemal'i Düşünüyorum

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;

Yeleleri alevden al bir ata binmiş,

Aşıyor yüce dağları, engin denizleri

Altın saçları dalgalanıyor rüzgârda

Işık ışık yanıyor mavi gözleri.

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;

Yanmış, yıkılmış savaş meydanlarında

Destanlar yaratıyor cihanın görmediği;

Arkasından dağ dağ ordular geliyor

Her askeri Mustafa Kemal gibi.

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;

Gelmiş geçmiş kahramanlara bedel

Hükmediyor uçsuz bucaksız göklere.

Al bir ata binmiş yalın kılıç

Koşuyor zaferden zafere.

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;

Ölmemiş bir kasım sabahı

Yine bizimle beraber her yerde

Yaşıyor dört köşesinde vatanın,

Yaşıyor damar damar yüreklerde.

Mustafa Kemal'i düşünüyorum

Altın saçları dalgalanıyor rüzgârda,

Mavi gözleri ıslık ıslık görüyorum.

Uykularıma giriyor her gece

Ellerinden öpüyorum.

4.1.3.2.2 Başlık

Şiirde şairin Mustafa Kemal ile ilgili kurduğu hayalleri anlatılmaktadır. Bu bakımdan başlık şiirin içeriğini yansıtmaktadır. Diğer yandan başlık okuyucuyu düşünmeye iten, ilgisini çekebilecek özelliklere sahiptir. Başlığı okuyan kişi hayal kurmaya ya da Mustafa Kemal'i düşünmeye başlayabilir. Bu bakımdan başlığın ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenebilir.

4.1.3.2.3 Konu/içerik

Şair, şiire Mustafa Kemal'i düşünmekle başlar. Şaire göre O, savaş meydanlarında zaferden zafere koşan; mavi gözleri, sarı saçları ve at üstünde heybetli duruşuyla arkasında büyük orduların geldiği bir kahramandır. Şiirde Mustafa Kemal'in büyük bir kahraman oluşu ve onun hiçbir zaman unutulmayacağı anlatılmaktadır. Şiir boyunca her dizenin başında "Mustafa Kemal'i düşünüyorum." dizesi tekrar edilerek şiirdeki hayal unsurunun canlı hale getirildiği görülmektedir. Düşünme

ve hayal kurmaya dayalı bir içerik söz konusu olduğundan çocuklar rahatça ve zevk alarak şiiri okuyabilirler. Bunun dışında şiir çocukların ilgi duyabileceği, onları duygu ve düşünce yönünden besleyecek bir içeriğe sahiptir. Şiirin konusunun çocuğa göre olduğu söylenebilir. Çocuk gerçekliği açısından bakıldığında ise şiirde gerek hayal kurmaya dayalı bir anlatım gerekse düş gücüne seslenebilen betimlemelerin varlığı şiirin çocuk gerçekliğini yansıttığını göstermektedir:

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;
 Yeleleri alevden al bir ata binmiş
 Aşıyor yüce dağları, engin denizleri
 Altın saçları dalgalanıyor rüzgârda

"Işık ışık yanıyor mavi gözleri" örneğinde görüldüğü üzere şiirde çocukların düş gücüne seslenip hayal kurmalarını sağlayacak unsurlara rastlanılmaktadır.

Şiirde hayal motiflerine oldukça fazla yer verildiğinden şiir çocuğun merak duygusunu canlı tutacak özelliktedir. Merak duygusu çocuğu düşünmeye ve sorgulamaya iten bir unsurdur. Bu bakımdan şiirin içeriğinin, çocukların yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisini geliştireceği söylenebilir.

Şair, şiirde okurla birlikte düşünen bir konumda olup okuyucuyu yönlendirmez. Şiirde hayal motiflerinin varlığı da şiire çok anlamlı bir içerik sağlar. Ayrıca anlatımdaki incelik de şiirin bir başka estetik yönüdür. Bu bakımdan şiirin içeriğinin çocukların estetik algısını geliştireceği söylenebilir.

Şiirde gerçeklikle hayal gücünün dengeli bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Şiirde Mustafa Kemal'in zaferlerle dolu hayatının hayal motifleriyle iç içe verilmektedir.

Mustafa Kemal'in ve onun Türk milleti için yaptığı fedakârlıkların, özellikle de çocukların düşünmesine ve hayal kurmasına yönelik bir anlatımla ele alınması çocuklarda ulusal değerlere karşı besledikleri saygıyı daha güçlü hale getireceğinden şiirin içeriği çocukların olumlu duygu ve davranış kazanması sağlayıcı nitelikte olduğu söylenebilir.

Şiirde dikte edici görüş ve ideolojiye rastlanılmamaktadır. Ayrıca şiirde art arda bilginin sıralanmasından ziyade şairin duygularının anlatımı söz konusu olduğundan şiirin içeriği aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.3.2.4 İleti/Ana Düşünce

Şiirde Mustafa Kemal'in Türk milleti için ne kadar değerli olduğunun ve asla unutulmayacağına vurgusu yapılmaktadır. Şiirin iletisi kapalı bir üslupla örtülmediğinden çocukların bilişsel düzeyine uygun olduğu söylenebilir. Aynı şekilde şiirin iletisi çocukları farkındalık geliştirebileceği, onlarda ilgi uyandıran özellikte olduğundan duyuşsal becerilerine de uygundur.

4.1.3.2.5 Hayal Motifleri

Şiirdeki hayal motifleri şöyledir:

“Yeleleri alevden al bir ata binmiş”

“Aşıyor yüce dağları, engin denizleri”

“Altın saçları dalgalanıyor rüzgârda”

“Işık ışık yanıyor mavi gözleri”

“Hükmediyor uçsuz bucaksız göklere”

“Destanlar yaratıyor cihanın görmediği”

“Arkasında dağ dağ ordular geliyor.”

“Ölmemiş bir kasım sabahı”

“Yine bizimle beraber her yerde”

“Yaşıyor dört köşesinde vatanın,”

“Yaşıyor damar damar yüreklerde.”

Şiirdeki hayal motifleri çocuğun hayal gücüne kısmen uygundur denilebilir.

4.1.3.2.6 Ahenk Unsurları

Şiir serbest ölçüyle yazılmakla birlikte yer yer ses benzerliklerine rastlanılmıştır.

Şiirdeki kelime tekrarları: “Mustafa Kemal'i düşünüyorum” dizesi tekrarlanmaktadır.

İkilemeler: “damar damar”, “ışık ışık”, dağ dağ”, “ışıl ışıl.”

4.1.3.2.7 Dil ve Anlatım

Şiirdeki cümlelerin biraz uzun olduğu söylenebilir. Şiirin anlatımda süslü söyleyişlere yer verildiğinden yalın ve sade olduğu kısmen söylenebilir.

Şiirde çocukların bilemeyeceği düşünülen kelimeler şöyledir: engin, yalın kılıç, cihan. Ancak şiirde bunlara yer verilmesi çocukların kelime hazinesini genişletmesi bakımından olumludur. Şiir çocuğun sözcük dağarcığına uygundur.

Şiirdeki söz sanatları şöyledir:

Şiirin birinci dördlüğünde atın yeleleri, atın hızlı koşması esnasında şekli aleve benzediğinden “yeleleri alevden bir at” ifadesi kullanılmıştır. Bu bakımdan benzetme sanatı yapılmıştır.

Şiirin üçüncü dördlüğünde, “Arkasında dağ dağ ordular geliyor” dizesinde ordular, büyüklüğü yönüyle dağa benzetilmektedir. Yine aynı dördlükte, ordudaki diğer askerler, kahraman olma yönüyle Mustafa Kemal’e benzetilmektedir.

Şiirin dördüncü dördlüğünde, “Yaşıyor damar damar yüreklerde” dizesinde Mustafa Kemal’in yüreklerde damar gibi yaşadığı söylenmektedir. Mustafa Kemal’in unutulmadığı ve bunun yüreğin canlılık unsuru olan damar gibi olmasına benzetilmektedir.

Şiirdeki deyimle rastlanılmamıştır.

Şiirde sanatsal dille konuşma dilinin dengeli bir şekilde kullanıldığı söylenebilir.

İfadeler içtendir. Şair Mustafa Kemal’le ilgi düşüncelerini samimi bir üslupla ifade etmiştir.

Şiirde bir bilginin ispatı ve okuyucuya yaptırım olmadığından şiir otoriter yaklaşımdan uzak bir anlatıma sahiptir.

4.1.3.3 Bakardım Güneş Avuçlarımda

Hani güzel çocukluk evleri vardı
Görülmemiş rüyalar gördüğümüz.
Yıldızlara bürünürdüm üşüyünce
Ay üşümüş ellerimde kayardı,
Dışarıda kar yağardı ışıl ışıl.

Aşılması dağlar vardı uzakta,
Dağlarda masallardan kopup gelmiş
Ateş yakan bin atlı düşünürdüm,

Ve sonra koşardım pencereme,
Pencerem masallara bakardı.

At sürerdim doludizgin dağlara,
Dağlar uyanırdı ağır uykulardan.
Alırdım kendimi korkulardan,
Biraz daha hürdüm biraz daha.

Hülya gibi sessizce kurulmuş,
Masal sofraları ve bir çocuk,
Öylesine sevilmiş doyurulmuş,
Ki bahçeler kuşlar ve kahkaha.

Güller açardı parmak uçlarımda,
Bakardım güneş avuçlarımda.

4.1.3.3.1 Başlık

Şiirde çocuklukta kurulan hayaller anlatılmaktadır. Başlıkta da bu hayallerden birine yer verilmektedir. Şiirin sonunda geçen “Bakardım güneş avuçlarımda” dizesi şairin küçükken kurduğu hayallerden biridir. Şiir boyunca şair bütün hayallerini sıralamaktadır. Bu bakımdan “Bakardım güneş avuçlarımda” başlığı şiirin içeriği yansıttığı söylenemez.

Güneşin bakıldığında avuçta görülmesi alışılmışın dışında bir kullanım olup küçükken hayal kurularak birçok şeye sahip olunabileceğine gönderme yapılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında başlığın ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenebilir.

4.1.3.3.2 Konu/İçerik

Şiirde çocuklukta kurulan hayaller anlatılmaktadır. Şair çocukluğa duyduğu özlemle çocukluk anlarını sıralamaktadır. Şiirde birçok hayale yer verilmektedir. Şair, çocukken çatısını yıldızların ve ayın oluşturduğu çocukluk evleri tasarladıklarını, uzaktaki dağlarla ilgili kurdukları hayalleri, özgürce hayal kurup uzaktaki o dağlara at sürdüklerini ve dinlediği okuduğu masallarla sevgiye olabildiğince çok tattığını anlatmaktadır. Şiir çocukların ilgisini çekebilecek bir

içeriğe sahiptir. Şiirde anlatılanlar çocuğun saf bakış acısını yansıtmaktadır; şair küçükken kurduğu hayalleri o zamanki saflığı ve açıklığıyla dizelere yansıttığı görülmektedir. Bu bakımdan şiir çocuğa göredir ve çocuk gerçekliğini yansıtmaktadır.

Şiirde hayal gücünden beslenmektedir. Şiir tamamen şairin çocukluk hayalleri üzerine kuruludur.

Şairin çocukluk anıları şiirde kısıtlayıcı bir anlatımdan ziyade çok acılı bir anlatımla sunulmaktadır. Şair çocukla birlikte düşünen bir konuma sahiptir. Şair okuyucuya geniş anlama evreni sunmaktadır. Bunun da estetik algıyı geliştirici olduğunu söylenebilir.

Hayal kurma üzerine kurulu olan şiirin konusu çocuğun merak duygusunu kamçılayan niteliktedir. Şiir çocuğa sunulan geniş anlama evreni onun farklı açılardan düşünüp kendince çıkarımlar yapabilmesini sağlayabilir. Ayrıca şiirde yan duygu olarak çocuklukla şimdinin kıyaslaması söz konusudur. Bu bakımdan şiir çocuğun eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisini geliştirici niteliktedir.

Şiir çocuğun yaratıcılığını ve hayal dünyasını beslemesi yönünden olumlu duygu ve davranış kazanımına katkı sağlayacak niteliktedir.

Şiirde çocukların duygularını istismar edici ve dikte edici görüş ve ideolojilere dair bulgulara rastlanılmamaktadır.

4.1.3.3.3 İleti/ Ana Düşünce

Şiirin iletisi çok anlamlılık özelliği göstermektedir. Yukarıda belirtildiği gibi şiirde şair çocukluğa özlem duyarak çocukluk anılarını anlatmaktadır. Şiirin iletisi de insanların gerçekte yaşayamayacağı birçok şeye hayalleriyle sahip olabileceğinin vurgusu yapılmaktadır. Çocuklar hayatı büyüklerden farklı görürler ve çocukken hayat çok daha güzeldir şeklinde her dizede ayrı bir anısına yer vererek bunu vurgulamaktadır. Şiirde çok anlamlılık söz konusudur. Her çocuk okur şiirden kendince bir anlam çıkarabilir. Son olarak imge kullanımındaki zenginlikten dolayı şiirin iletisini çocuk anlamayabilir. Bu bakımdan şiirin iletisinin çocuğun bilişsel gelişimine kısmen uygun olduğu söylenebilir. İmgeler çocuğun hayal gücüne hitap ederek duygularını besleyici nitelikte olmakla beraber kavrama düzeyine kısmen uygundur.

4.1.3.3.4 Hayal Motifleri

Şiir hayal motifleri yönünden zengin bir şiirdir. Hayal motifleri şöyledir:

- “Yıldızlara bürünürdüm üşüyünce,”
 “Ay üşümüş ellerimde kayardı,”
 “Dağlarda masallardan kopup gelmiş”
 “Ateş yakan bin atlı düşünürdüm,”
 “Pencerem masallara bakardı.”
 “Dağlar uyanırdı ağır uykularından,”
 “Güller açardı parmak uçlarımda,”
 “Bakardım güneş avuçlarımda,”

Hayal motifleri çocuğun hayal gücüyle örtüşür niteliktedir.

4.1.3.3.5 Ahenk Unsurları

Şiirde serbest ölçü kullanılmakla birlikte yer yer ses benzerliklerine rastlanılmıştır.

Şiirdeki ses yinelemeleri şöyledir: “t”, “ş”.

Şiirdeki kelime tekrarları: biraz daha,

İkilemeler: ışıl ışıl.

4.1.3.3.6 Dil ve Anlatım

Şiirde birleşik yapılı cümleler ağırlıkta olup cümleler kısmen uzundur. Anlatımın yalın ve sade olduğu söylenemez.

Şiirde kullanılan kelimeler çocukların sözcük dağarcığına uygundur.

Şiirde yer verilen söz sanatları şöyledir:

Şiirin birinci bölümünde, “Yıldızlara bürünürdüm üşüyünce,” dizesinde yorgana bürünmek ifadesinden bilineceği üzere yıldızlar yorgana benzetilmiştir. Benzeyen söylendiğinden kapalı istiare kullanılmıştır.

Şiirin ikinci bölümünde yer alan “bin atlı” ifadesi “asker” kelimesinin yerine kullanıldığından ad aktarması yapılmıştır.

Şiirin üçüncü bölümünde “dağların uykudan uyanması” ifadesiyle cansız bir varlığa insani özellikler verilerek kişileştirme yapılmıştır.

Şiirde deyim ve kalıplaşmış ifadeler rastlanılmamaktadır.

Şiirde sanatsal bir dil kullanılmıştır.

Şairin çocukluk hayalleri üzerine kurulu olan şiir oldukça içtendir. Şiirdeki ifadeler, çocukların samimi, doğal bakışını yansıtmaktadır. Bu bakımdan şiirdeki ifadeler içtendir.

Şiir, bir düşünce ya da durumu dayatıcı değildir. Şiir geniş bir anlama evreni sunulmaktadır. Bu bakımdan şiir otoriter yaklaşımdan uzaktır.

4.1.3.4 Sular

Gözyaşları gibi ulu dağlardan

Enginden engine çağlayan sular

Derin derin derelerden dönerek

Arayıp aslını ağlayan sular

Çağlayarak o bahçeden o bağa

Hayat verir kuvvet verir toprağa

İrenk verir çiçeklere yaprağa

Nebatı toprağa bağlayan sular

Ateş olur çiğ pişirir fırında

Ziya verir nurlar saçar yerinde

Saf olarak akar köy pınarında

Güzeller gönlünü eğleyen sular

İnsanoğlu suyu koymaz hâline

Setler çeker baraj yapar yoluna

Bunca santraller almış eline

Her bir ihtiyacı sağlayan sular

Her zaman âşığıın suyun sesine
 Baharda bulanıp çağlamasına
 Akar gözyaşlarım gam deryasına
 Veysel'in derdini yenleyen sular.

4.1.3.4.1 Başlık

Şair, şiirde, “su” ile ilgili duygu ve düşüncelerini anlatmaktadır. Başlık şiirin içeriğini yansıtmaktadır. Ancak başlığın ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenemez.

4.1.3.4.2 Konu /İçerik

Şiirde suların dağlardan gür bir şekilde aktığı, toprağı canlandırıp bitkilerin yeşermesini sağladığı, birçok açıdan insanlara fayda sağladığı, şairin dertlerini aktığı anlatılmaktadır. Şiir, içeriğindeki canlılık ve doğal anlatımı itibariyle çocukların ilgisini çekebilecek ve onların kavrama düzeyine uygun bir içeriğe sahiptir. Bu bakımdan şiirin konusu çocuğa göredir.

Şiir boyunca şair, sularla ilgili duygu ve izlenimleri edebi bir dille sıralamakta ve açıklamaktadır. Şiirde çocukların duygu ve düşüncelerini konu edinen bir içerik söz konusu değildir. Ancak şiirin konusu çocukların okumaktan zevk alabileceği bir konudur. Bu bakımdan şiirin içeriğinin çocuk gerçekliğini kısmen yansıttığı söylenebilir.

Şiirde, suyun şairde hissettirdiği duygular anlatıldığından herhangi bir fikir ya da yeni bir durum ortaya konulmamaktadır. Bunu yanı sıra çocukların yeni bir şeyler üretme ve düşünmelerine imkân tanıyan ve de sorgulamayı sağlayacak unsurlara da rastlanılmamaktadır. Bu bakımdan şiirin yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisini geliştirir nitelikte olduğu söylenemez.

Şiirde temel ve yan anlamlar olmakla birlikte çok anlamlılık söz konusu değildir. Şiirde şairin bakış açısı temel olduğundan sınırlayıcı bir anlatım vardır. Ancak dil ve anlatımda incelik söz konusudur. Anlatım oldukça canlıdır. Söylenenlerin ışığında şiirin kısmen estetik algıyı geliştireceği söylenebilir.

Şiir gerçeklik üzerine kuruludur. Hayal unsurları yoktur. Ancak buradaki gerçeklikten kasıt şairin duygularının anlatımı olup bir bilgiyi verme ye dayalı bir gerçeklik değildir.

Şiir boyunca suyun insanoğlu için faydaları ve birçok özelliği doğal ve içten bir dille anlatılması çocuklarda doğaya karşı sevginin artmasına ve suyun kıymetini anlamasına katkı sağlayacağından şiirin içeriğinin çocukların olumlu duygu ve davranış kazanmasını sağlayıcı niteliktedir.

Şiirde dikte edici görüş, ideoloji yer almamaktadır. Şiirde bahar mevsiminin Anadolu'daki yansımaları anlatılsa da bu bilgi vermekten çok şairin duygularının ifadesidir. Bu yüzden şiiri aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici duygulara rastlanılmamaktadır.

4.1.3.4.3 İleti/ Ana düşünce

Şiirde, suyun birçok özelliğiyle insanoğluna ve doğaya olan faydası vurgulanmaktadır. Şair “suyun değerini” her dizede onun farklı bir özelliğiyle dile getirmektedir. Şiirde ana düşünce açık bir üslupla ele alındığı gibi çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimine de uygundur.

4.1.3.4.4 Hayal Motifleri

Şiirde yer alan hayal motifleri şöyledir:

“Gözyaşları gibi ulu dağlardan”

“Enginlerden engine çağlayan sular”

“Derin derin derelerden dönerek”

“Arayıp aslını ağlayan sular”

Şiirdeki hayal motifleri çocuğun hayal gücüne uygundur.

4.1.3.4.5 Ahenk Unsurları

Şiirdeki kafiye ve redifler şöyledir:

__ dağlardan

__ çağlayan sular

__ dönerek

__ ağlayan sular (-layan sular redif, -ağ'lar tam kafiyedir.)

__ bağa

__ toprağa

__ yaprağa (-a'lar redif, -ağ'lar tam kafiyedir.)

__ bağlayan sular

__ fırında

__ yerinde

__ pınarında (-da/-de'ler redif, -rın/-rin'ler zengin kafiyedir.)

__ eğleyen sular

__ haline

__ yoluna

__ eline (-ine/-una'lar redif, -l'ler yarım kafiyedir.)

__ sağlayan sular

__ sesine

__ çağlamasına

__ deryasına (-ma/-(s)ine'ler rediftir.)

__ yenleyen sular

İkilemeler: derin derin

Kelime tekrarı ve ses yinelemelerine rastlanılmamaktadır.

4.1.3.4.6 Dil ve Anlatım

Şiirdeki cümleler kısadır. Şiirdeki doğal ve canlı bir anlatım olup süslü söyleyişlerden uzaktır. Bu bakımdan şiir yalın ve sadedir.

Şiirde çocuğun bilemeyeceği düşünülen sözcükler şöyledir: nebat, gönlü eğlemek, yenlemek, gam deryası. Ancak bu sözcüklere şiirde yer verilmesi çocukların sözcük dağarcığını genişletmesi bakımından olumludur. Şiir çocuğun sözcük dağarcığına uygundur.

Şiirdeki söz sanatları şöyledir:

Şiirin birinci drtlgnde:

Gözyaşları gibi ulu dağlardan

Enginden engine ağlayan sular

Derin derin derelerden dönerek

Arayıp aslını ağlayan sular” dizelerinde su, akması yönüyle gözyaşına benzetilmiştir; ayrıca suların akması güzel bir nedene bağlanmış, aslını aramak için aktığı söylenerek hüsn-i talil sanatı yapılmıştır.

Şiirin nc drtlgnde:

Ateş olur çiğ pişirir fırında

Ziya verir nurlar saçar yerinde

Saf olarak akar köy pınarında

Güzeller gönlünü eğleyen sular” dizelerinde su, nimetin pişmesini, meydana gelmesini sağlama yönüyle ateşe, suyun akarken oluşturduğu parlak görüntüsü açısından da ateşe benzetilmiştir.

Şiirin dördüncü drtlgnde:

İnsanoğlu suyu koymaz hâline

Bunca santıraler almış eline” dizelerinde suyun üzerinde santraller kurulması, suyun bu santralleri almış eline almasıyla anlatılmıştır. Buna göre kişileştirme sanatı kullanılmıştır.

Şiirin son bölümünde:

Akar gözyaşlarım gam deryasına

Veysel’in derdini yenleyen sular.” dizelerinde gam deryası; şairin suya baktığında ona dertlerini anlatması ya da dertlerini hatırlatması anlamında kullanılmıştır. Bu açıdan su keder denizine benzetilmiştir.

Şiirdeki deyimler şöyledir: hayat vermek, gam deryası

Şiirde sanatsal dille konuşma dilinin dengeli bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

İfadeler içtendir, şiir boyunca doğal güzellikler samimi bir üslupla ifade edilmiştir:

Her zaman aşığım suyun sesine

Baharda bulanıp çağlamasına.” örneğinde görüldüğü gibi şiirde ifadeler oldukça içtendir.

Şiirde bir bilginin ispatı ya da okuyucuyu yaptırım olmadığında şiirin otoriter yaklaşımdan uzak olduğu söylenebilir.

Yukarıda 7. sınıf şiirleriyle ilgili yapılan değerlendirme sonuçları aşağıda tablo şeklinde sunulmuştur. Tablo (4.4), öznel yargı olmaktan çok daha önce yapılan şiir yorumlarına özet olarak verilmek istenmiştir.

Tablo 4.4: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Şiirlerin Genel Değerlendirme Tablosu

	1. ŞİİR	2. ŞİİR	3. ŞİİR	4. ŞİİR
BAŞLIK				
1. Şiirin içeriğini yansıtır.	EVET	EVET	HAYIR	EVET
2. İlginç ve dikkat çekicidir.	HAYIR	EVET	EVET	HAYIR
KONU/İÇERİK				
3. Çocuğa gerçekliğini yansıtır.	HAYIR	EVET	EVET	KISMEN
4. Çocuğa göredir.	HAYIR	EVET	EVET	EVET
5. Yaratıcı düşünmeyi geliştirir.	HAYIR	EVET	EVET	HAYIR
6. Eleştirel, sorgulayıcı bakış açısı kazandırır.	HAYIR	EVET	EVET	HAYIR
7. Estetik algıyı geliştirir.	HAYIR	EVET	EVET	EVET
8. Gerçeklikten ve hayal gücünden dengeli bir biçimde beslenir.	HAYIR	EVET	EVET	HAYIR
9. Olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı niteliktedir.	EVET	EVET	EVET	EVET
10. Dikte edici görüş ve ideolojilerden ve aşırı öğreticilikten uzaktır.	EVET	EVET	EVET	EVET
11. Çocukların duygularını istismar etmez.	EVET	EVET	EVET	EVET
İLETİ-ANA DÜŞÜNCE				
7. Kapalı bir üslupla örtülmez.	EVET	EVET	HAYIR	EVET
8. Duyuşsal gelişimine uygundur.	KISMEN	EVET	EVET	EVET
9. Bilişsel gelişimine uygundur.	KISMEN	EVET	KISMEN	EVET
HAYAL MOTİFLERİ				
5. Hayallere ve olağanüstü unsurlara yer verilir.	HAYIR	EVET	EVET	EVET
6. Hayaller çocuğun hayal gücü ile örtüşür.	HAYIR	KISMEN	EVET	EVET
AHENK UNSURLARI				
8. Kafiye/Redif	EVET	HAYIR	HAYIR	EVET

9. Ses yinelemeleri ve kelime tekrarları	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR
DİL VE ANLATIM				
12. Cümleler kısa, anlatım yalın ve sade olur.	KISMEN	KISMEN	HAYIR	EVET
13. Çocuğun yaş seviyesine uygun sözcük dağarcığı kullanılır.	EVET	EVET	EVET	EVET
14. Söz sanatlarına yer verilir.	EVET	EVET	EVET	EVET
15. Deyim ve kalıplaşmış sözler içerir.	EVET	HAYIR	HAYIR	EVET
16. Sanatsal dille günlük konuşma dili dengeli bir şekilde kullanılır.	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET
17. İfadeler içtendir.	EVET	EVET	EVET	EVET
18. Otoriter yaklaşımdan uzak bir anlatım kullanılır.	HAYIR	EVET	EVET	EVET

Tablo incelendiğinde başlık bölümünde şiirlerin %75'i şiirin içeriğini yansıtmaktadır.

Konu bölümü incelendiğinde şiirlerin %75'i çocuğa göre alıp estetik algıyı geliştirici niteliktedir. Ayrıca şiirlerin tamamı olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı, dikte edici görüş ile ideolojilerden ve aşırı öğreticilikten uzaktır. Aynı şekilde şiirlerin hiçbiri çocukların duygularını istismar edici nitelik taşımamaktadır.

Tablonun ileti/ana düşünce başlığına bakıldığında şiirlerin iletisi kapalı bir üslupla örtülmediği gibi çocukların duyuşsal gelişimine de uygundur (%75).

Şiirlerin %75'inde hayallere ve olağanüstü unsurlara yer verilmektedir.

Son olarak dil ve anlatım başlığına göre şiirlerin %25'inde cümleler kısa, anlatım yalın ve sade değilken şiirlerin %50'sinde kısmen cümleler kısa, anlatım yalın ve sadedir.

4.1.4 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerden Elde Edilen Bulgular

4.1.4.1 Kitaplarla Kurulan Dostluk

Ömür boyu dost bildiğim kitap,

Seni cüz adıyla tanıdım önce.

İlk çocukluğumda, masum çağımda,

Bir bez çantayla omzumda, elimde...

Küçükten yitirdiğim
Sevdiklerim için yüreğim,
Bir köz gibi yanarken,
Kavrulurken.

Sonra yavaş yavaş,
Yaşar oldum derinden derine.
Düşüncemde, duygumda,
Masal oldun dilimde.
Gün gün serpildin,
Gür bir ağaç gibi.
Bilgi oldun başımda, aklımda
Derken, derken...

Bir düz ovada koşarcasına
Yayıldım, dağıldım sayfalarında.
Ben “Tek Adam”
Çoğaldım böyle böyle.
Dost oldum “Keloğlan”la, “Kerem”le;
Dolaştım “Karacaoğlan”la dağ tepe.
Aradım
“Erkilet güzelini bağ arasında”
“Çalı Kuşu”yla söyleştim,
Bir bahçede dallar üstünde.

“Dar Kapı”dan geçtim,
“Don Kişot”tan “Faust”a ulaştım seninle.
Güç kattın umutlarıma, hayallerime.
Sen olmasaydın eğer kar yağacaktı,
Yaz ortasında,
Dağlarıma, ovalarıma, yoluma.

Kitap, kitap,
Sen dostların başına gelen dost!
Yeryüzünün güneşten önce güneşi,
Işığın aydınlattı içimi.
Sevgilerin ölümsüzlüğü ile dolup taşıtı
Yüreğim...
Sen olmasaydın hâlim kim bilir
Nice olurdu nice...

Çocuklar, çocuklar, altın kalpli çocuklar,
Güvenin kitaba.
Herkesten, her şeyden çok...
Eviniz, yuvanız kadar sıcak olsun,
Gözünüzde kitaplıklar...
Hayatta belki,
Her türlü dostluk yıkılır da
Yıkılmaz kitaplarla kurulan dostluklar...

4.1.4.1.1. Başlık

Şiirde, kitap okumanın önemi ve kitapların en kalıcı dost olduğu anlatılmaktadır. Başlık şiirin içeriğini yansıtmaktadır. Şiir boyunca kitaplarla dostluğun nasıl başladığı ve ne yönde geliştiği işlenmektedir.

Başlık kitaplarla kurulacak olan dostluğun vurgusunu taşıdığından bunun nasıl gerçekleşeceği hususunda merak uyandırabilir. Bu bakımdan başlık çocukların dikkatini çekebilir.

4.1.4.1.2 Konu/İçerik

Şiirde, sevdiklerini kaybeden bir çocuğun bu boşluğunu kitaplarla doldurduğu, onlar sayesinde birçok bilgiye sahip olduğu, zamanla kitaplarda anlatılanları yaşayıp hissettiği, kitaplarla yalnızlığını giderip birçok kitap kahramanını dost edindiği anlatılmaktadır. Soyut işlemler döneminde olan bu yaş grubu çocuklar için şiirin konusu ilginç olmayabilir ve onlara basit gelebilir. Diğer yandan konunun kurgulanmış bir içerik üzerinden işlenmesi olumludur. Bu bakımdan şiir kısmen çocuğa göredir.

Şiir, çocuk bakış açısını yansıtmaktadır. Şiirde bir çocuğun kitaplarla kurulan dostluğu ele alınmıştır. Şiir, çocukların duygu ve düşüncelerini konu etmektedir. Diğer yandan şiirde hayali anlatım zayıftır. Bu bakımdan şiir çocuk gerçekliğine uygundur.

Kitaplarla dost olma vurgusu ve yalnız kalan bir çocuğun yalnızlığını kitaplarla gidermesi, çocukların bu fikir ve deneyimlerden yararlanmasını sağlayabilir. Kitap okumaya karşı ön yargısı olan çocukların bu durumu sorgulamasını da sağlayabilir. Bu bakımdan şiirin içeriğin kısmen yaratıcı düşünmeyi geliştireceği ve sorgulayıcı bakış açısı kazandıracığı söylenebilir.

Şiirdeki ifadeler çocuk bakış açısıyla sunulmaktadır. Bir çocuğun kitaplarla kurduğu dostluk içten bir dille anlatılmaktadır. Kitap okumanın önemi” gerçeği kurgulanmış bir hikâye üzerinden şiir sanatının güzelliğiyle verildiği görülmektedir. Bu bakımdan şiirin çocukların estetik algısını geliştireceği söylenebilir.

Şiirde gerçeklik güzellik üzerinden verilmektedir. Şiirin bazı dizelerinde çocuğun kitaplarla kurduğu hayaller söz konusudur:

Bir düz ovada koşarcasına
 Yayıldım, dağıldım sayfalarında
 Ben “Tek Adam”
 Çoğaldım böyle böyle.
 Dost oldum “Keloğlan”la, “Kerem”le;
 Dolaştım “Karacaoğlan”la dağ tepe.
 Aradım
 “Erkilet güzelini bağ arasında”
 “Çalı Kuşu”yla söyleştim,

Bir bahçede dallar üstünde.” dizelerinde görüldüğü üzere çocuğun kitaplarda anlatılanların hayalini kurduğu ve onlarla konuşup onlarla dost olduğu anlatılmaktadır. Dizelerde şiirdeki anlatıcı üzerinde hayal unsurlarının sunulması söz konusudur. Bu bakımdan kısmen de olsa hayal unsurlarına yer verildiği söylenebilir.

Şiir, çocukların kitap okumayı sevmelerini ve kitap okuma alışkanlığını kazanmalarını sağlayacağından çocuklarda olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı nitelikte olduğu söylenebilir.

Dikte edici görüş, ideolojilerden ve aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak çocukların duygularını istismar edecek unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.4.1.3 İleti/Ana düşünce

Şiirde, kitap okumanın önemi ve kitaplarla kurulan dostlukların kalıcılığı vurgulanmaktadır. Şiirde bu iletinin vurgusu kitap okumanın farklı bir önemi üzerinde durularak yer verilmektedir. İleti kapalı bir üslupla örtülü değildir. Şiir çocukların anlama düzeyine duygu ve düşünce dünyasına uygundur.

4.1.4.1.4 Hayal Motifleri

Şiirdeki hayal motifleri şöyledir:

Yayıldım, dağıldım sayfalarında
 Ben “Tek Adam”

Çoğaldım böyle böyle.
 Dost oldum “Keloğlan”la, “Kerem”le;
 Dolaştım “Karacaoğlan”la dağ tepe.
 Aradım
 “Erkilet güzelini bağ arasında”
 “Çalı Kuşu”yla söyleştim,

4.1.4.1.5 Ahenk Unsurları

Şiir, serbest ölçüyle yazılmıştır; ancak yer yer ses benzerlikleri vardır.

İkilemeler: yavaş yavaş, derinden derine, böyle böyle,

4.1.4.1.6 Dil ve Anlatım

Cümleler kısa anlatım süslü söyleyişlerden uzak yalın ve sadedir.

Şiir çocukların sözcük dağarcığına uygundur.

Söz sanatlarında şöyledir:

Sevdiklerim için yüreğim,

Bir köz gibi yanarken,

Kavrulurken.” dizesinde üzüntü duyup acı çekmek yüreğin bir köz gibi yanmasına benzetilmiştir.

Gün gün serpildin,

Gür bir ağaç gibi

Bilgi oldun başımda, aklımda” dizesinde kitaplar, gür bir ağaca benzetilmiştir.

Sen olmasaydın eğer kar yağacaktı,

Yaz ortasında” dizelerinde kar ve yaz kelimeleriyle tezat yapılmıştır.

Şiirdeki deyimler: dolup taşmak. Kalıplaşmış sözlere rastlanılmamaktadır.

Şiirde, sanatsal dille günlük konuşma dili dengeli bir şekilde kullanılmıştır.

Kitap, kitap,

Sen dostların başına gelen dost!

Yeryüzünün güneşten önce güneşi

Işığın aydınlattı içimi.

Sevgilerin ölümsüzlüğü ile dolup taşı

Yüreğim...

Sen olmasaydın hâlîm kim bilir

Nice olurdu nice...” dizelerinde görüldüğü üzere ifadeler oldukça içtendir.

Şiirde otoriter yaklaşımdan uzak bir anlatım söz konusudur. Şiirde bir bilginin ispatı ya da okuyucuya yaptırım söz konusu değildir.

4.1.4.2 Türküler Dolusu

Kirazın derisinin altında kiraz

Narın içinde nar

Benim yüreğimde boylu boyunca

Memleketim var.

Canıma, ciğerime dek işlemiş

Canıma, ciğerime

Elma dalından uzağa düşmez

Ne yana gitsem nafile

Memleketin hâli gözümden

Bin bir yerinden bağlanmışım

Bundan ötesine aklım ermez.

Yerliyim yerli olmasına

İlmik ilmik, damar damar

Yerliyim

Bir dilim Trabzon peyniri

Bir avuç tiftik

Bir çimdik çavdar

Bir tutam Şile bezi gibi

Dışimden tırnağıma kadar.

Ressamım

Yurdumun taşından toprağından sürüp gelir nakışlarım.

Taşıma toprağıma toz konduranın
 Alnını karışlarım
 Şairim şair olmasına
 Canım kurban şiirin gerçeğine, hasına
 İçerisine insan kokusu sinmiş mısralara vurgunum
 Bıçak gibi kemiğe dayansın yeter
 Eğri büğrü, kör topal, kabulüm.

Şairim
 Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası
 Ayak seslerinden tanırım
 Ne zaman bir köy türküsü duysam
 Şairliğimden utanırım.

Şairim
 Şiirin gerçeğini köy türkülerimizde bulmuşum
 Türkülerle yunmuş yıkanmış dilim
 Onlarla ağlamış onlarla gülmüşüm

Hey hey yine de hey hey
 Salınsın türküler bir uçtan uca
 Evelallah hepsinde varım
 Onlar kadar sahici
 Onlar kadar gerçek,
 İnsancasına, erkekçesine
 Bana bir bardak su dercesine

Bir türkü söylemeden gidersem yanarım.

Ah bu türküler

Türkülerimiz

Ana sütü gibi candan

Ana sütü gibi temiz

Türkülerde tüter dağ dağ yayla yayla

Köyümüz, köylümüz, memleketimiz

Ah bu türküler köy türküleri

Dilimizin tuzu biberi

Memleket ahvalini onlardan sor

Kitaplarda değil türkülerde ara Yemen'i

Öleni kalanı gidip gelmeyi

Ben türkülerden aldım haberi

Ah bu türküler, köy türküleri

Mis gibi insan kokar, mis gibi toprak

Hilesiz hurdasız çırılçıplak

Dışisi dişi, erkeği erkek

Kaşı kaş, gözü göz, yarası yara

Bıçağı bıçak.

Ah bu türküler, köy türküleri

Karanlık kuyularda açmış çiçekler gibi

Kiminin reyhasından geçilmez

Kimi zehir, kimi zemberek gibi
 Ah bu türküler, köy türküleri
 Olgun bir karpuz gibi yarılır içim
 Kan damlar ucundan mürekkep değil
 İşte söz, işte ses, işte biçim.
 Uzun kavak gıcım gıcım gıcılar.
 İliklerine kadar işlemiş sızı
 Artık iflah olmaz kavak ağacı
 Bu türkünün yüreğinde sancı var
 Ah bu türküler, köy türküleri
 Ne düzeni belli ne yazanı
 Altlarında imza yok ama
 İçlerinde yürek var
 Cennet misali sevişen
 Cehennemler gibi dövüşen
 Bir çocuk gibi gülüp
 Mağaralar gibi inleyen
 Nasıl unuttur nasıl
 Ömründe bir defa Kâzım'ın türküsünü dinleyen...

4.1.4.2.1 Başlık

Şiirin boyunca şairin türkülere olan derin sevgisi anlatıldığından başlık içeriği yansıtmaktadır. Aynı şekilde başlıktaki bitmemiş ifade estetik açıdan çok anlamlılık kattığından ve anlam boşluğu oluşturduğundan ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenebilir.

4.1.4.2.2 Konu /İçerik

Şiirde şairin türkülere olan derin sevgisi anlatılmaktadır. Şair, şiirin başlangıcında memleketine olan sevgisini “ bin bir yerinden bağlanmışım diyerek” açıklamakta ve her şeyiyle yerli, Türk olduğunu vurgulamaktadır. Şiirin devamında ise şair, en iyi şiirin türküler olduğunu, bu yüzden bu şiirleri hangi niteliğe sahip olursa olsun çok sevdiğini, türkülerde her şeyin saf ve temiz haliyle yer aldığını, türkülerin Anadolu insanının hayatında olup bitenleri bütün derinliğiyle yansıttığını, kimin yazdığı bilinmese de yazanın yüreğini ortaya koyduğunu anlatmaktadır. Şiir, içeriğindeki canlılık ve doğal anlatımı güçlendirmiştir; ancak şiirde çocukların duygu ve düşüncelerini konu edinmemektedir. Ayrıca şiirdeki abartılı ifadeler, estetik anlamda çocukların şiiri okuma isteğini giderebilir ve şiirden zevk almalarını engelleyebilir. Diğer yandan şiir çocuğun bakış açısını yansıtmaktan ziyade yazarın kendi gerçekliğini, şiirde abartılı cümlelerle her bölümde türkülerin farklı bir özelliğine değinerek yansıtması şeklindedir. Soyut işlemler döneminde olan bu yaş grubu çocuğu için şiirde yer alan mecaz kullanımları olumlu olmaklar birlikte çocukların zevk alabileceği nitelikte değildir. Şiirde çocuğun bakış açısının yansıtılması söz konusu değildir. Bu bakımdan şiirin içeriğinin çocuk gerçekliğini yansıtmadığı ve çocuğa göre olmadığı söylenebilir.

Şiirde, türkülerin şairde hissettirdiği duygular anlatıldığından herhangi bir fikir ya da yeni bir durum ortaya konulmamaktadır. Bunu yanı sıra çocukların yeni bir şeyler üretme ve düşünmelerine imkân tanıyan ve de sorgulamayı sağlayacak unsurlara da rastlanılmamıştır. Ayrıca şiirde çocukların merak duygusunu kamçılayacak nitelikte değildir. Bu bakımdan şiirin çocuğa yaratıcı düşünme becerisi ve eleştirel bakış açısını kazandıracığı söylenemez.

Şiirde temel ve yan anlamlar olmakla birlikte çok anlamlılık söz konusu değildir. Şiirde şairin bakış açısı temel olduğundan sınırlayıcı bir anlatım söz konusudur. Ancak dil ve anlatımda incelik ve içtenlik söz konusudur. Anlatımda oldukça canlıdır. Bu bakımdan şiirin kısmen estetik algıyı geliştirdiği söylenebilir.

Şiirde hayali bir anlatım olsa da genel olarak gerçeklik üzerine kuruludur. Buradaki gerçeklikten kasıt şairin duygularının anlatımı olup bir bilgiyi vermeye dayalı bir gerçeklik değildir.

Şiir boyunca türkülerdeki üstün ve estetik anlayışın farklı özellikleri vurgulanarak anlatımı çocuklarda türkülerin önemini ve değerini anlamalarına ve Anadolu'ya karşı sevgilerinin artmasına katkı sağlayacağından şiirin içeriğinin çocukların olumlu duygu ve davranış kazanmasını sağlayıcı niteliktedir.

Şiirde dikte edici görüş, ideoloji yer almamaktadır. Şiirde türkülerle ilgi bilgiler verilse bile bu şairin duygularının ifadesidir. Bu yüzden şiiri aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici duygulara rastlanılmamaktadır.

4.1.4.2.3 İleti/ Ana düşünce

Şiirde, türkülerin önemi ve değeri vurgulanmaktadır. Şair bunu her dizede farklı bir özelliğini anlatarak işlemiştir. Şiirde ana düşünce açık bir üslupla ele alındığı gibi çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimine de uygundur.

4.1.4.2.4 Hayal Motifleri

Şiirde hayal motifleri şöyledir:

“İçerisine insan kokusu sinmiş mısralara vurgunum”

“Zifır karanlıkta gelse şiirin hası

Ayak seslerinden tanırım”

“Karanlık kuyularda açmış çiçekler gibi

Kiminin reyhasından geçilmez

Kimi zehir, kimi zemberek gibi”

“Cennet misali sevişen

Cehennemler gibi dövüşen

Bir çocuk gibi gülüp

Mağaralar gibi inleyen”

4.1.4.2.5 Ahenk Unsurları

Şiir serbest ölçüyle yazılmakla birlikte içerisinde yer yer ahenk unsurlarına rastlanılmaktadır. Ayrıca şiirde eksilteli cümlelerle de ahenk sağlanmıştır.

4.1.4.2.6 Dil ve Anlatım

Şiirdeki cümleler kısadır. Şiirdeki doğal ve canlı söyleyiş, anlatımın süslü söyleyişlerden uzak olması şiirin yalın ve sade olduğunu göstermektedir.

Şiirde çocukların bilemeyeceği düşünülen kelimeler şöyledir: ilmik ilmik, çiftik, alnını karışlamak, has, reyha, gıcım gıcım, gıcılar. Şiir çocukların sözcük dağarcığına kısmen uygundur.

Şiirdeki söz sanatları söz sanatları:

Kirazın derisinin altında kiraz
Narın içinde nar
Benim yüreğimde boylu boyunca
Memleketim var.”

Yukarıdaki dizelerde kirazın derisinin altında tamamen kiraz narın içinde de tamamen nar olduğu gibi şairin içinde de tamamen memleketi olduğu söylenerek benzetme yapılmıştır.

Yerliyim yerli olmasına
İlmik ilmik, damar damar
Yerliyim.

Bir dilim Trabzon peyniri
Bir avuç tiftik
Bir çimdik çavdar
Bir tutam şile bezi gibi
Dışimden tırnağıma kadar
Ressamım.

Yurdumun taşından toprağından şurup gelir nakışlarım.

Yukarıdaki dizelerde şair tamamen Anadolu insanı olduğunu belirtmek için çeşitli benzetmeler yapmıştır. Şair, kendini bir Trabzon peyniri, bir avuç tiftik, bir çimdik çavdar ve bir tutam şile bezine benzetmiştir.

Şairim

Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası
 Ayak seslerinden tanırım
 Ne zaman bir köy türküsü duysam
 Şairliğimden utanırım
 Şairim
 Şiirin gerçeğini köy türkülerimizde bulmuşum
 Türkülerle yunmuş yıkanmış dilim
 Onlarla ağlamış, onlarla gülmüşüm.”

Yukarıdaki dizelerde şiirin ayak sesleriyle kişileştirme yapılarak şiirin kendisi, derinindeki o anlam kastedilmiştir. Şairliğimden utanırım derken de; köy türkülerindeki üstün estetik anlayış ve şairaneliğin karşısında kendi yazdığı şiirlerden ve şairliğinden utandığını söylemek istemiştir.

Ah bu türküler
 Türkülerimiz
 Ana südü gibi candan
 Ana südü gibi temiz” dizelerinde türkü temizliği içten ve saf olması yönüyle anne sütüne benzetilmiştir.

Mis gibi insan kokar, mis gibi toprak
 Dişisi dişi, erkeği erkek
 Kaşı kaş, gözü göz, yarası yara
 Karanlık kuyularda açılmış çiçekler gibi
 Kimi zehir, kimi zemberek gibi.” dizelerinde türküler insana, zehre ve karanlıklarda açan çiçeğe benzetilmiştir. Ayrıca kaşı, gözü ve yarası sözcükleriyle de türküler kişileştirilmiştir.

İçlerinde yürek var
 Cennet misali sevişen
 Cehennemler gibi dövüşen
 Bir çocuk gibi gülüp
 Mağaralar gibi inleyen”

Yukarıdaki dizelerde türküler, cennet, cehennem ve mağaralara benzetilmiştir. Ayrıca içlerinde yürek vardır ifadeleriyle de kişileştirme yapılmıştır.

Şiirdeki deyimler: canına işlemek, akıl erme, alnını karışlamak, bıçak kemiğe dayanmak.

Şiirde sanatsal dille konuşma dilinin dengeli bir şekilde kullanıldığı söylenemez. Günlük konuşma dili daha baskındır.

İfadeler içtendir, şiir boyunca doğal güzellikler güzelliği samimi bir üslupla ifade edilmiştir.

Şiirde, şairin türkülerle ilgili derin duygularının ifadesidir. Şiirde bu coşkulu, abartılı bir dille vurgulanmıştır. Şiirde okuyucuya yaptırım söz onuşu olmamakla birlikte;

Taşımaya toprağıma toz konduranın

Alnını karışlarım.” örneğinde görüldüğü üzere yer yer okuyucuyu yönlendirmeler söz konusudur. Bu bakımdan şiirin kısmen aşırı otoriter yaklaşımla yazıldığı söylenebilir.

4.1.4.3. Bağlamacıya

Çal bağlamacı çal, eski türküler,

Dirilt namelerini ataların!

Dertli, Emrah, Ruhsat dile gelsinler,

Duyur sesini eski ustaların!

Gevheri, Seyrani, Sümmani’yi an,

Ömer gibi ağla, Kerem gibi yan,

Şakısın dilinde Karacaoğlan,

Bağlaman şenliğidir odaların.

Çal, söyle bir türkü uzun havadan,

Bir varsağı çağır, sonra bir destan,

Arkadan yine bir Karacaoğlan,

Günahsa boynuma hep kadalarn.

“Yiğitler silkinip ata binende...”

Köroğlu'nun ruhu canlanır bende.

Bu türküyü söyler baban, deden de,

Sen de destancısı ol bu dağların.

Hani Dadaloğlu, Kuloğlu, Muslu?

Küsmüş parmakları, sazları yaşlı.

Çal ozanların, âşıkların nesli,

Duyur sesini eski ustaların!

4.1.3.4.7 Başlık

Şiirde, Bağlamacıya sesleniş söz konusudur. Şiir boyunca bağlamacıdan geçmiş hatırlatması, eski ustaları yad etmesi için türküler çalması, okuması istenmektedir. Bu bakımdan sesleniş anlamı içerip bitmeyen bir ifade gibi durduğundan şiirin içeriğini yansıtmaktadır. Bu sesleniş ve bitmemişlik durumu anlam boşluğu oluşturduğundan kısmen de olsa başlığın ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenebilir.

4.1.3.4.8 Konu /İçerik

Şair, bağlamacıya seslenerek eski türkülerini söyleyip eski ozanların hatırlatması istenmektedir. Şiirde bağlamacı kendisinden istekte bulunulan, seslenen kişidir. Şiir boyunca anlatım bu yöndedir. Şair göre, eski ozanlara duyulan özlem onların şiirlerinin söylenmesiyle giderilebilir. Şiirin konusu, şiirde yer verilmesi bakımından önemli bir konu olmakla birlikte konunun işleniş biçiminin beğeni duygusuna uygun olmayabilir. Şiir çocuğun duygu ve düşüncelerini konu edinmemiştir. Çocukların bu konuyu öğrenmesi önemli olsa bile çocuğun okumak istemeyeceği bir şiirden bir şey öğrenmesi ya da şiiri beğenmesi mümkün olmayabilir. Ayrıca şiir, çocuk bakış açısı dikkate alınmamıştır. Diğer yandan şiir

çocuğun bakış acısı yansıtmaktan ziyade yazarın kendi gerçekliğini yansıtır niteliktedir. Bu bakımdan şiirin konusu çocuk gerçeğini yansıtmamakla birlikte çocuğa göre de değildir.

Şiirde, geçmiş şairlerden eserler okunarak onların yad edilmesi söz konusu olduğundan herhangi bir fikir ya da yeni bir durum ortaya konulmamaktadır. Bunu yanı sıra çocukların yeni bir şeyler üretme ve düşünmelerine imkân tanıyan ve de sorgulamayı sağlayacak unsurlara da rastlanılmamıştır. Ayrıca şiir çocuklarda merak uyandıran içeriğe de sahip değildir. bu bakımdan şiirin çocuğun yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisini geliştireceği söylenemez.

Şiirde temel ve yan anlamlar olmakla birlikte çok anlamlılık söz konusu değildir. Şiir boyunca anlatılanlar tek açılı olarak şairin bakış acısıyla sunulmuştur; ancak dil ve anlatımda incelik söz konusudur. Anlatımda olabildiğince canlı ve doğaldır. Söylenenlerin ışığında şiirin kısmen estetik algıyı geliştireceği söylenebilir.

Şiir gerçeklik üzerine kuruludur. Hayal unsurları yoktur. Ancak buradaki gerçeklikten kasıt şairin duygularının anlatımı olup bir bilgiyi verme ye dayalı bir gerçeklik değildir.

Şiir boyunca şair isteklerini doğal ve içten bir dille anlatımı çocuklarda Anadolu şairlerine ve onların eserlerine karşı sevginin artmasına ve de eski bilgilerin hatırlanmasına katkı sağlayacağından şiirin içeriğinin çocukların olumlu duygu ve davranış kazanmasını sağlayıcı niteliktedir.

Şiirde dikte edici görüş, ideoloji yer almamaktadır. Şiirde bahar mevsiminin Anadolu'daki yansımaları anlatılsa da bu bilgi vermekten çok şairin duygularının ifadesidir. Bu yüzden şiiri aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici duygulara rastlanılmamaktadır.

4.1.3.4.9 İleti/ Ana Düşünce

Şiirde, şairin bağlamacıya olan seslenişi şairin vurgulamak istediği şeyin sembolüdür. Bağlamacı kapsamında şair tüm okuyucuya seslenmekte ve ondan eskileri unutmaması gerektiğini söylemektedir. Şiir boyunca farklı bilgilerle şairin vurgusunu yaptığı düşünce, geçmiş şairlerin ve eserlerinin unutulmaması

gerektiğidir. Şiirde ana düşünce açık bir üslupla ele alındığı gibi çocukların bilişsel gelişimine uygun olup duyuşsal gelişimine kısmen uygundur.

4.1.4.3.4. Hayal Motifleri

Şiirde hayallere ve olağanüstü unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.4.3.5 Ahenk Unsurları

__ **türküler**

__ **ataların**

__ **gelsinler** (-ler'ler rediftir.)

__ **ustaların** (-ların'lar redif, -tam'lar tam kafiyedir.)

__ **an**

__ **yan**

__ **Karacaoğlan** (-an'ler yarım kafiyedir.)

__ **odaların**

__ **havadan**

__ **destan**

__ **Karacaoğlan** (-an'ler yarım kafiyedir.)

__ **kadaların** (-ların'lar redif, -da'lar tam kafiyedir.)

__ **binende**

__ **bende**

__ **deden de** (-ende'ler zengin kafiyedir.)

__ **dağların**

__ **muslu**

__ **yash**

__ **nesli**

__ **ustaların**

Kelime tekrarları:

Çal .... Çal; ..... gibi ağla... gibi gül;

Çal,.....

.....çağır.....

Arkadan.....” dizelerindeki ahenk unsurları;

Hani Dadaloğlu, Kuloğlu, Muslu?” dizelerinde bu sorusu da konuyu daha etkili hale getiren retorik sorulardandır.

4.1.3.6 Dil ve Anlatım

Şiirdeki cümleler kısadır. Şiirdeki doğal ve canlı söyleyiş, anlatımın süslü söyleyişlerden uzak olması şiirin yalın ve sade olduğunu göstermektedir.

Şiirde çocukların bilemeyeceği düşünülen kelimeler şöyledir: kada. Şiir çocukların sözcük dağarcığına uygundur.

Söz sanatları şöyledir:

Şiirin bütün dizelerinde eski ozanlar söylenerek telmih sanatı yapılmıştır. Şiirde, Dertli, Emrah, Ruhsat, Gevheri, Seyrani, Sümmani, Aslı ile Kerem, Âşık Ömer, Dadaloğlu, Kuloğlu, Muslu ve Karacaoğlu'nun güzellemleri hatırlatılmıştır.

Deyimler: günahı boyuna.

Şiirde günlük konuşma dili daha ağır basmaktadır.

İfadeler içtendir, şiir boyunca doğal güzellikler güzelliği samimi bir üslupla ifade edilmiştir:

Şiirde bir düşüncenin ispatı ya da okuyucuya yaptırım söz konusu olmadığından şiirin otoriter yaklaşımdan uzak olduğu söylenebilir.

4.14.4 Adam Olmak²

Çevrende herkes şaşırırsa bunu da senden bilse

Sen akli başında kalabilersen eğer

Herkes senden kuşku duyarken hem kuşkuya yer bırakır.

Hem kendine güvenebilersen eğer

² Şiirin asıl başlığı ‘eğer’dir; ancak ‘adam olmak’ şeklinde çevrilmiştir. Bu da otoriter yaklaşımı gösteren bir başka unsurdur. <http://www.poetryfoundation.org/poem/175772> bakınız.

Bekleyebilirsen usanmadan

Yalanla karşılık vermezsen yalana

Kendini evliya sanmadan

Kin tutmayabilirsen kin tutana

Düşlere kapılmadan düş kurabilir.

Yolunu saptırmadan düşünebilirsen eğer

Ne kazandım diye sevinir ne yıkıldım diye yerinir.

İkisine de vermeyebilirsen değer

Söylediğin gerçeği eğip büken düzenbaz

Kandırabilir diye şaşar dert edinmezsen

Ömür verdiğin işler bozulsa da yılmaz

Koyulabilirsen işe yeniden

Döküp ortaya varını yoğunu

Bir yazı-turada yitirsen bile

Yitirdiklerini dolamaksızın dile

Baştan tutabilirsen yolunu

Yüreğine sinirine dayan diyecek

Direncinden başka şeyin kalmasa da

Herkesin bırakıp gittiği noktada

Sen dayanabilirsen tek

Herkesle düşüp kalkarken erdemli kalabilirsen

Unutmayabilirsen halkı krallarla gezerken

Dost da düşman da incitemezse seni
 Ne küçümser ne de büyültürsen çevreni
 Her saatin her dakikasına
 Emeğini katarsan hakçasına
 Her şeyiyle dünya önüne serilir.
 Üstelik oğlum adam oldun demektir

4.1.4.4.1 Başlık

“Adam Olmak” başlığı şiirin içeriği yansıtmaktadır. Şiirde, iyi insan olmanın tarifi yapılmaktadır.

Adam olmak deyimi bir kimsenin topluma yararlı bir duruma gelmesini ifade etmektedir; ancak başlığın ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenemez.

4.1.4.4.2 Konu/İçerik

Şiirde iyi bir insan olmanın tarifi yapılmaktadır. Şiirde, sabretmeyi öğrenen, yalan söylemeyen, insanları küçümsemeyen kişilerin iyi insan olabileceği anlatılmıştır. Şiir bu yaş gurubu çocuğun ilgi duyabileceği ve çocuğun kavrama düzeyine uygun bir içeriğe sahiptir. Bu bakımdan şiir çocuğa göre olup çocuğun ilgi alanına da uygundur. Ancak, şiirde çocuk gerçekliğiyle ele alındığı söylenemez. Şiir, bir büyüğün küçüğüne olan tavsiyeleri şeklindedir.

Şiirde verilen tavsiyeler farklı iki durum gösterilerek, iki durum arasında karşılaştırma yapılarak verilmektedir. Bu bakımdan şiirin içeriği çocukların eleştirel bakış acısını kazanmasını sağlayabilir. Ancak yaratıcı düşünmesini geliştireceği söylenemez.

Şiirde çok anlamlılık söz konusu değildir; ayrıca şair çocukla birlikte düşünen bir konuma sahip değildir. Şiirde iyi insan olmak üzerine sıralanan tavsiyeler yer almaktadır. Bu bakımdan şiirin çocukların estetik algısını geliştireceği söylenemez.

Şiirde gerçeklikten beslenmektedir, hayal unsurlarına rastlanılmamaktadır.

Şiirde adam olmak üzerine söylenenler çocukta olumlu duygu ve davranış kazanımına katkı sağlayacak niteliktedir.

Şiirde çocukların duygularını istismar edici ve dikte edici görüş ve ideolojilere dair bulgulara rastlanılmamaktadır. Diğer yandan şiir tavsiye niteliğinde olup iyi insanın özellikleri anlatıldığından aşırı öğretici özelliktedir.

4.1.4.4.2 İleti/ Ana Düşünce

Şiirde iyi bir insan olmak için söylenenlerin ışığında insanın kendini yetiştirmesi gerektiğinin vurgusu yapılmaktadır. Şiir çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimine uygundur. Şiirdeki tavsiyeler çocuğun anlama düzeyine uygundur ve çocuklarda farkındalık oluşturabilir.

Düşlere kapılmadan düş kurabilir.

Yolunu saptırmadan düşünebilirsen eğer

Ne kazandım diye sevinir ne yıkıldım diye yerinir

İkisine de vermeyebilirsen değer

Söylediğin gerçeği eğip büken düzenbaz

Kandırabilir diye safları dert edinmezsen

Ömür verdiğin işler bozulsada yılmaz

Koyulabilirsen işe yılmadan” dizelerinde karşıtlıklar verilerek sonuç çıkarmak okuyucuya bırakıldığı görülmektedir.

4.1.4.4.4 Hayal Motifleri

Şiirde hayal motiflerine rastlanılmamaktadır.

4.1.4.4.5 Ahenk Unsurları

Şiirde ahenk unsurunu oluşturan en temel anlatım:

Eğer şöyle... yaparsan...” şeklindeki anlatımlardır.

İkilemeler: varını yoğunu, yazı tura, dost düşman.

4.1.4.4.6 Dil ve Anlatım

Şiirin tamamında cümleler kısa, anlatım yalın ve sadedir.

Kullanılan sözcükler çocukların yaş seviyesine uygundur.

Söz sanatları:

Şiirde iki durum arasında karşıtlıklar sunulduğundan yer yer yer verilmiştir. Şiirin birinci bölümde, kuşku ile güven; şiirin ikinci bölümünde kazanmak ve yıkılmak; üçüncü bölümde, varlık ile yokluk, dördüncü bölümde, dost ile düşman, küçümsemek ile büyütmek kelimeleri arasında zıtlık söz konudur.

Deyimler: aklı başında kalmak, kuşkuya yer bırakmak, yolunu saptırmamak, dünya önüne serilmesi

Şiirde ifadeler içtendir denebilir, bir babanın oğluna olan tavsiyeleri gibidir.

Şiirde iyi insan olmanın tarifi yapılırken okuyucuyu yönlendirmekten çok bu niteliklerin neler olduğu söylenmektedir. Diğer yandan babanın oğluna olan tavsiyeleri şeklinde bir anlatım söz konusudur. Bu bakımdan kısmen otoriter yaklaşımla ele alındığı söylenebilir.

4.1.4.5 Güney İlleri

Gök mavi, dağlar ak, ovalar yeşil...

Dört mevsim bahardır güney illeri.

Çiğ düşmüş çiçekte gün ıslıl ıslıl...

Bir sarı, bir mordur güney illeri.

Yollar kıvrım kıvrım iner yokuştan,

Köpüklü suları dökülür taştan.

Kuşları çiçekten, çiçeği kuştan

Seçilmeyen yerdir güney illeri.

Dağılır yaylanın boz dumanları,

Eğilir yıldızlar öper çamları.

Bir başka âlemdir yaz akşamları

Cennet ile birdir güney illeri.

Baharda haz duyar nar çiçeklenir;

Arı sesi çan sesine eklenir.

Tüm güzellik Toroslarda renklenir;

Oylum oylum kardır güney illeri.

Motor sesleriyle uyanır sabah

Kekik kokusuna boyanır sabah.

Özene bezene yaratmış Allah,

Ne geniş ne dardır, güney illeri.

Ordadır ozanın gönül bolluğu:

Sevgi sıcak sıcak, aşk buğu buğu...

Gerçek yiğitlerin harman olduğu,

Eşsiz bir diyardır güney illeri.

4.1.4.5.1 Başlık

Şiirde, Güney illerinin doğal güzellikleri anlatılmaktadır. Başlık şiirin içeriğini yansıtmaktadır. Ancak başlığın ilginç ve dikkat çekici olduğu söylenemez.

4.1.4.5.2 Konu /İçerik

Şair, şiirde güney illerinde dört mevsimin bahar gibi olduğunu, güney illerinin güzelliklerini, ozanların gönlüne hitap ettiğini anlatmaktadır. Şiir canlı ve doğal bir anlatımla ele alınmıştır; ancak şiirin konusunun kısmen çocukların ilgisini çekeceği söylenebilir. Diğer yandan şiir çocuğun bakış acısı yansıtmaktan ziyade yazarın kendi gerçekliğini yansıtır niteliktedir. Şiir boyunca şair, Güney illerinin kendisinde bıraktığı duygu ve izlenimleri edebi bir dille işlemektedir. Bu bakımdan şiirin içeriğinin çocuk gerçekliğini yansıttığı söylenemez.

Şiirde, Güney illerinin güzelliklerinin anlatımı söz konusu olduğundan herhangi bir fikir ya da yeni bir durum ortaya konulmamaktadır. Bunu yanı sıra çocukların

yeni bir şeyler üretme ve düşünmelerine imkân tanıyan ve de sorgulamayı sağlayacak unsurlara da rastlanılmadığından şiirin yaratıcı düşünmeyi ve eleştirel bakış açısını kazandıracağı söylenemez.

Şiirde temel ve yan anlamlar olmakla birlikte çok anlamlılık söz konusu değildir. Şiir boyunca Güney illerinin güzellikleri tek açılı olarak şairin bakış acısıyla sunulmaktadır. Ancak dil ve anlatımda incelik söz konusudur. Anlatımda olabildiğince canlı ve doğaldır. Söylenenlerin ışığında şiirin kısmen estetik algıyı geliştirdiği söylenebilir.

Şiir gerçeklik üzerine kuruludur. Hayal unsurları yoktur. Ancak buradaki gerçeklikten kasıt şairin duygularının anlatımı olup bir bilgiyi verme ye dayalı bir gerçeklik değildir.

Şiir boyunca Güney illerinin güzelliklerinin doğal ve içten bir dille anlatımı çocuklarda Anadolu'ya ve doğaya karşı sevginin artmasına katkı sağlayacağından şiirin içeriğinin çocukların olumlu duygu ve davranış kazanmasını sağlayıcı niteliktedir.

Şiirde dikte edici görüş, ideoloji yer almamaktadır. Şiirde bahar mevsiminin Anadolu'daki yansımaları anlatılsa da bu bilgi vermekten çok şairin duygularının ifadesidir. Bu yüzden şiiri aşırı öğreticilikten uzaktır.

Son olarak şiirde çocukların duygularını istismar edici duygulara rastlanılmamaktadır.

4.1.4.5.3 İleti/ Ana Düşünce

Şiirde, Güney illerinin her yönüyle çok güzel ve doğal olduğunun vurgusu yapılmaktadır. Şair bu durumu, her dizede o yörenin sahip olduğu farklı bir özelliğiyle dile getirmektedir. Şiirde ana düşünce açık bir üslupla ele alındığından çocukların bilişsel gelişimine uygun olmakla birlikte duyuşsal gelişimine kısmen uygundur.

4.1.4.5.4 Hayal Motifleri

Şiirde hayallere ve olağanüstü unsurlara rastlanılmamaktadır.

4.1.4.5.5 Ahenk Unsurları

__ yeşil

__ bahardır güney illeri

__ ışıl

(-l'ler yarım kafiye.)

__ mordur güney illeri

(-dur güney illeri'ler redif, r'ler yarım

kafiye.)

__ yokuştan

__ taştan

__ kuştan

(_tan'lar redif, -ş'ler yarım

kafiye.)

__ yerdir güney illeri

__ dumanları

__ çamları

__ akşamları

(-ları'lar zengin kafiye.)

__ birdir güney illeri

(-dir güney illeri'ler redif, r'ler yarım

kafiye.)

__ çiçeklenir

__ eklenir

__ renklenir

(-lenir'ler redif, -k'lar yarım kafiye.)

__ kardır güney illeri

__ uyanır sabah

__ boyanır sabah

(-ır sabah'lar redif, _an'lar tam kafiye.)

__ Allah

__ ne dardır güney illeri

(-dır güney illeri'ler redif, -r'ler yarım

kafiye.)

__ bolluğu

__ buğu

__ olduğu (-uğ'lar zengin kafiye dir.)

__ diyardır güney illeri (-dır güney illeri'ler redif, -ar'lar tam kafiye dir.)

Ses yinelemeleri:

Işıl ışıl, kıvrım kıvrım, oylum oylum, sıcak sıcak, buğu buğu

Ahenk unsurları bakımından zengindir.

4.1.4.5.6 Dil ve Anlatım

Şiirdeki cümleler kısadır. Şiirdeki doğal ve canlı söyleyiş, anlatımın süslü söyleyişlerden uzak olması şiirin yalın ve sade olduğunu göstermektedir.

Şiir, çocuğun sözcük dağarcığına uygundur.

Şiirdeki söz sanatları:

Şiirin üçüncü dördlüğünde, yıldızların çamları öpmesi ifadesiyle kişileştirme sanatı yapılmıştır. Ayrıca güney illeri cennete benzetilmiştir. Şiirin dördüncü dördlüğünde, nar çiçeklerinin haz duyması ifadesinde kişileştirme sanatı yapılmıştır.

Şiirde deyim ve kalıplaşmış sözlere rastlanılmamaktadır.

Şiirde sanatsal dille konuşma dilinin kısmen dengeli olduğu söylenebilir. Şiirde günlük konuşma dili daha ağır basmaktadır.

Özene bezene yaratmış Allah,

Eşsiz bir diyardır güney illeri” örneğinde görüldüğü gibi şiirde İfadeler içtendir, şiir boyunca doğal güzellikler samimi bir üslupla ifade edilmiştir

Şiirde bir düşüncenin ispatı ya da okuyucuya yaptırım söz konusu değildir. Bu bakımdan şiir otoriter yaklaşımdan uzaktır.

Yukarıda 8. sınıf şiirleriyle ilgili yapılan değerlendirme sonuçları aşağıda tablo şeklinde sunulmuştur. Tablo (4.5), öznel yargı olmaktan çok daha önce yapılan şiir yorumlarına özet olarak verilmek istenmiştir.

Tablo 4.5: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Genel Değerlendirme Tablosu

	1. ŞİİR	2. ŞİİR	3. ŞİİR	4. ŞİİR	5. ŞİİR
BAŞLIK					
1. Şiirin içeriğini yansıtır.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
2. İlginç ve dikkat çekicidir.	EVET	EVET	EVET	HAYIR	HAYIR
KONU/İÇERİK					
3. Çocuk gerçekliğini yansıtır.	EVET	HAYIR	HAYIR	HAYIR	HAYIR
4. Çocuğa göredir.	EVET	HAYIR	HAYIR	EVET	KISMEN
5. Yaratıcı düşünmeyi geliştirir.	KISMEN	HAYIR	HAYIR	HAYIR	HAYIR
6. Eleştirel, sorgulayıcı bakış açısı kazandırır.	KISMEN	HAYIR	HAYIR	EVET	HAYIR
7. Estetik algıyı geliştirir.	EVET	KISMEN	KISMEN	HAYIR	KISMEN
8. Gerçeklikten ve hayal gücünden dengeli bir biçimde beslenir.	EVET	KISMEN	HAYIR	HAYIR	HAYIR
9. Olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı niteliktedir.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
10. Dikte edici görüş ve ideolojilerden ve aşırı öğreticilikten uzaktır.	EVET	EVET	HAYIR	EVET	EVET
11. Çocukların duygularını istismar etmez.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
İLETİ-ANA DÜŞÜNCE					
1. Kapalı bir üslupla örtülmez.	HAYIR	HAYIR	EVET	EVET	EVET
2. Duyuşsal gelişimine uygundur.	EVET	EVET	KISMEN	EVET	KISMEN
3. Bilişsel gelişimine uygundur.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
HAYAL MOTİFLERİ					
1. Hayallere ve olağanüstü unsurlara yer verilir.	EVET	EVET	HAYIR	HAYIR	HAYIR
2. Hayaller çocuğun hayal gücü ile örtüşür.	EVET	KISMEN	HAYIR	HAYIR	HAYIR
AHENK UNSURLARI					
1. Kafiye/Redif	HAYIR	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET
2. Ses yinelemeleri ve kelime tekrarları	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET
DİL VE ANLATIM					
1. Cümleler kısa, anlatım yalın ve sade olur.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
2. Çocuğun yaş seviyesine uygun sözcük dağarcığı kullanılır.	EVET	KISMEN	EVET	EVET	EVET
3. Söz sanatlarına yer	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET

verilir.					
4. Deyim ve kalıplaşmış sözler içerir.	EVET	EVET	EVET	EVET	HAYIR
5. Sanatsal dille günlük konuşma dili dengeli bir şekilde kullanılır.	EVET	HAYIR	KISMEN	EVET	EVET
6. İfadeler içtendir.	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
7. Otoriter yaklaşımdan uzak bir anlatım kullanılır.	EVET	KISMEN	EVET	KISMEN	EVET

Tablo incelendiğinde şiirlerin başlıklarının tamamı içeriği yansıtmaktadır.

Konu/içerik bölümünde şiirlerin %80'i çocuk gerçekliğine uygun olmayıp yaratıcı düşünmeyi geliştirici nitelikte değildir; ancak %20'si ise yaratıcı düşünmeyi kısmen geliştirebilecek niteliktedir. Şiirlerin %60'ı eleştirel, sorgulayıcı bakış açısı kazandırıp gerçeklikten ve hayal gücünden dengeli biçimde beslenirken %20'si ise kısmen bu nitelikleri taşımaktadır. Diğer yandan şiirlerin tamamı olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı nitelikte olup çocukların duygularını istismar edici özellikte değildir. %80'i ise dikte edici görüş ile ideolojilerden ve aşırı öğreticilikten uzaktır.

İleti/ana düşünce bölümü incelendiğinde şiirlerin iletisinin tamamı bilişsel gelişime uygundur.

Şiirlerdeki hayal motiflerinin %60'ı çocuğun hayal gücü ile örtüşürken %20'si kısmen örtüşmektedir.

Son olarak dil ve anlatım bölümünde şiirlerin tamamında cümleler kısa, anlatım yalın ve sade, ifadeler içten olup söz sanatlarına yer verilmektedir. Benzer şekilde şiirlerin %80'inde deyim ve kalıplaşmış sözlere yer verilip kullanılan kelimeler çocuğun yaş seviyesine uygundur.

BÖLÜM V: SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Sonuç

5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirler literatür taraması sonucu oluşturulan ölçütler kapsamında değerlendirilmiş ve aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır:

Tablo 5.1³: 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerin Genel Değerlendirme Sonuçları

	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
BAŞLIK				
12. Şiirin içeriğini yansıtır.	%83,33	%80	%75	%100
13. İlginç ve dikkat çekicidir.	%41,66	%20	%50	%60
KONU/İÇERİK				
14. Çocuğa gerçekliğini yansıtır.	%16,66	%20	%50	%20
15. Çocuğa göredir.	%50	%40	%75	%40
16. Yaratıcı düşünmeyi geliştirir.	%33,33	%0	%50	%0
17. Eleştirel, sorgulayıcı bakış açısı kazandırır.	%25	%0	%50	%20
18. Estetik algıyı geliştirir.	%25	%20	%75	%20
19. Gerçeklikten ve hayal gücünden dengeli bir biçimde beslenir.	%25	%20	%50	%20
20. Olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı niteliktedir.	%66,66	%100	%100	%100
21. Dikte edici görüş ve ideolojilerden ve aşırı öğreticilikten uzaktır.	%50	%60	%100	%80
22. Çocukların duygularını istismar etmez.	%100	%100	%100	%100
İLETİ-ANA DÜŞÜNCE				
10. Kapalı bir üslupla örtülmez.	%66,66	%60	%75	%60
11. Duyuşsal gelişimine uygundur.	%50	%60	%75	%60
12. Bilişsel gelişimine uygundur.	%66,66	%40	%50	%100
HAYAL MOTİFLERİ				
7. Hayallere ve olağanüstü unsurlara yer verilir.	%41,66	%80	%75	%40
8. Hayaller çocuğun hayal gücü ile örtüşür.	%16,66	%20	%50	%20
AHENK UNSURLARI				
10. Kafiye/Redif	%75	%100	%50	%40
11. Ses yinelemeleri ve kelime tekrarları	%75	%80	%50	%60
DİL VE ANLATIM				
8. Cümleler kısa, anlatım yalın ve sade olur.	%66,66	%40	%25	%100
9. Çocuğun yaş seviyesine uygun sözcük dağarcığı kullanılır.	%91,66	%60	%100	%80

³ Tablodaki veriler ölçütleri sağlayan “evet” ifadeleri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

10. Söz sanatlarına yer verilir.	%83,33	%100	%100	%100
11. Deyim ve kalıplaşmış sözler içerir.	%50	%60	%50	%80
12. Sanatsal dille günlük konuşma dili dengeli bir şekilde kullanılır.	%41,66	%40	%50	%60
13. İfadeler içtendir.	%83,33	%100	%100	%100
14. Otoriter yaklaşımdan uzak bir anlatım kullanılır.	%75	%80	%75	%60

5.sınıf şiirlerine bakıldığında şiirlerin başlığın tamamına yakını içeriği yansıtmaktadır.

Şiirlerin hiçbirinin çocukların duygularını istismar edici nitelikte olmadığı tespit edilmiştir. Aynı şekilde şiirlerin çoğunda çocuğun yaş seviyesine uygun sözcük dağarcığı kullanıldığı görülmüştür. Şiirlerde söz sanatlarına yer verilmesi ve ifadelerin içten olması maddelerinin de yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir; ancak şiirlerin çoğu çocuk gerçekliğini yansıtmamaktadır.

6. sınıfın değerlendirme sonuçlarına göre şiirlerin hepsi, çocukların olumlu duygu ve davranış kazanmasını sağlamakta, dikte edici görüş ve ideolojiler ile aşırı öğreticilikten uzak bir nitelik taşımakta, şiirlerin tamamında kafiye ve redifler yer almakta, söz sanatlarına yer verilmekte olup şiirdeki ifadeler içtendir. Şiirlerin çoğu ise hayallere ve olağanüstü unsurlara ses yinelemeleri ve kelime tekrarına yer verip otoriter yaklaşımdan uzak bir nitelik taşımaktadır. Aynı şekilde şiirlerin başlıkları içeriği yansıtır özelliktedir. Diğer yandan şiirlerin hiçbirinde yaratıcı düşünmeyi geliştirici, eleştirel, sorgulayıcı bakış açısı kazandırıcı unsurlara yer verilmemiştir.

7. sınıfın sonuçlarında ise şiirler belirlenen ölçütlere çoğunlukla uygundur; ancak bazı maddelerde bütün şiirler ilgili ölçütlere sahiptir. Buna göre şiirler olumlu duygu ve davranış kazanmayı sağlayıcı nitelikte, dikte edici görüş ve ideolojiler ile aşırı öğreticilikten uzak bir nitelik taşımakta, çocuğun yaş seviyesine uygun sözcük dağarcığı bulunmakta, söz sanatlarına yer verilmekte ve içten ifadeler kullanılmakta olup şiirlerin hiçbirisi çocukların duygularını istismar edici nitelik taşımazlar. Diğer maddelere nazaran en düşük oran cümlelerin kısa, anlatımın yalın olması maddesindedir.

8. sınıfın şiirlerine bakıldığında bütün şiirlerin başlığı içeriği yansıtmakta, olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlamakta, iletisi çocukların bilişsel gelişimine

uygun nitelik taşımakta, kısa cümleler ve yalın anlatım kullanılmakta, söz sanatlarına yer verilmekte ve içten ifadeler kullanılmakta olup şiirlerin hiçbiri çocukların duygularını istismar edici nitelikte değildir. Benzer şekilde şiirlerin çoğu dikte edici görüş ile ideolojilerden ve aşırı öğreticilikten uzak olup çocuğun yaş seviyesine uygun sözcük dağarcığı, deyim ve kalıplaşmış sözler kullanılmaktadır. Şiirlerin hiçbirinde yaratıcı düşünmeyi geliştirici unsurlara rastlanılmamıştır.

6. ve 8. sınıf şiirlerinin çoğu çocukların yaratıcı düşünme becerisini geliştirici nitelik taşımamaktadır. Eleştirel ve sorgulayıcı bakış açısı kazandırma maddesi en az 6. Sınıf şiirlerinde yer almaktadır. Estetik algıyı geliştirme maddesi en çok 7. sınıf şiirlerinde görülmektedir. 6, 7 ve 8. sınıf şiirlerinin tamamının olumlu duygu ve davranış kazanılmasını sağlayıcı nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Bütün sınıf düzeylerinde incelenen şiirler çocukların duygularını istismar edici nitelik taşımamaktadır.

Cümlelerin kısa, anlatımın yalın ve sadeliği maddesinin 7. sınıftan 8. sınıfa doğru belirgin bir artış gösterdiği görülmektedir. Buna göre 8. sınıf şiirlerinin tamamında cümleler kısa, anlatım yalın ve sadeyken 7. sınıf şiirlerinde bu oran çok daha azdır.

Söz sanatlarına yer verme ve ifadelerin içten olması maddeleri dört sınıf düzeyinde de aynı oranda olup 6, 7, 8. sınıfta şiirlerin tamamı bu maddelere uygundur.

Türkçe ders kitaplarında yer alan toplam şiir sayılarının altıncı ve sekizinci sınıfta aynı olmasının yanında 5. sınıftan 6. sınıfa, 6. sınıftan 7. sınıfa doğru azaldığı tespit edilmiştir.

5.2 Öneriler

1. Türkçe ders kitaplarına seçilecek şiirler, çocuk edebiyatı ölçütlerine uygun olarak seçilmelidir.

2. Şiir türü edebî zevk veren sanatsal bir tür olması sebebiyle her sınıf düzeyinde yer almalı, sınıf seviyesi yükseldikçe ders kitaplarında yer alan şiir sayısı azalmamalıdır.
3. Somut işlemler dönemindeki 5. sınıf öğrencilerine yönelik şiirler çok fazla soyut kavram içermemelidir. Benzer şekilde 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine yönelik şiirler de çok basit olmamalı, soyut kavramlara yer verilmelidir.
4. Türkçe ders kitaplarına alınan şiirler çocukların eleştirel ve sorgulayıcı bakış açısı kazanmasını sağlayıcı, yaratıcı düşünme becerisini geliştirici, çocuk gerçekliğini yansıtırıcı nitelikte olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akpınar, S. (2008). Küçük Ağa romanında şiir dili tekniklerinin kullanılması. *Türkbilig*. 16, 3-15.
- Aksan, D. (2013). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Ankara: Bilgi Kitabevi.
- Arıcı, A. F., Urgan, S. (2011) Çocuk edebiyatı türleri ve çocuk eğitime katkıları. Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. Tacettin Şimşek (Ed.) (215-324). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı*. Ankara: Grafiker Ofset Yayıncılık.
- Arhan, S., Başar S., Demirel T. (2014). *İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı*. Ankara: MEB.
- Balel, M. (2014). Çocuk ve ilk gençlik edebiyatında aşırı korumacılık üstüne. *Türk Dili*.756, 545-550.
- Baş, B. (2012). *Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatı*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Başar, S. ve Zeybek Köken S. (2014). *İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı*. Ankara: MEB.
- Başaran, M. (1984). Çocuk Şiiri nedir ?. haz. Mustafa Ruhi Şirin. *Türk edebiyatı dergisi*.11 (124), 61-64
- Başaran, I. (2004). Etkili öğrenme ve çoklu zekâ kuramı: bir inceleme. *Ege eğitim dergisi*. 5, 7-15.
- Benzer, A. (2009). Dil bilimi kaynaklarında edebî sanatların kullanımı. *Turkish Studies*. 8 (4), 725-746.
- Beyreli, L., (2008). Sözlü Anlatım. (146-164). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çetindağ, Z., (2008). Yazılı anlatım. (37-84). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cansız Aktaş, M. (2014). Nitel veri toplama araçları. Mustafa Metin (Ed.) (338-371). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Coats, K. (2013). The meaning of children's poetry: a cognitive approach. *International Research in Children's Literature*. 6.2, 127-142.

- Demirel, Ş., Çeçen, M. A., Seven, S., Tozlu, N., Uludağ, M. E. (2010). Edebî metinlerle çocuk edebiyatı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dilidüzgün, S. (2004). *İletişim odaklı Türkçe derslerinde çocuk kitapları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2006). Çocuk kitaplarının çocuğun sanatsal eğitimine katkısı. Sedat Sever (Ed.) (111-115) 2. *Ulusal çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumu*, Ankara: Ankara üniversitesi basımevi.
- Dilidüzgün, S. (2007). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2008). Öğreticilik sorunu bakımından Ayla Çınaroğlu'nun çocuk kitapları. (Ali Gültekin, Mehmet Semerci, Fesun Koşmak Ed.) *Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Ayla Çınaroğlu Sempozyumu (17-19 Ekim 2007)* (139-147). Eskişehir: Uçanbalık Yayıncılık.
- Dilidüzgün, Ş. (2010). *Metin dil bilim ve Türkçe öğretimi uygulamalı bir yaklaşım*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Evren, Z. (2008). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Edebî Metinlerin Çocuk Edebiyatı Ölçütlerine Göre Değerlendirilmesi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Gürel, Z., Temizyürek, F., Şahbaz, N. K. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap.
- Gopalakrishnan, A. (2011). *Multicultural Children's Literature: A Critical Issues Approach*. USA: Sage Publications.
- <http://www.islamansiklopedisi.info/> Erişim Tarihi: 15.08.2015
- <http://www.tdk.gov.tr> Erişim Tarihi: 15. 08. 2015
- Hızlı, İ. (2006). İlköğretim 8. Sınıf Türkçe kitaplarında metinlerin çocuk edebiyatı ölçütleri açısından değerlendirilmesi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Işık Demir, A. (2009). Yeni Programa Göre Hazırlanmış İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitapları ve Bu Kitaplardaki Metinlerin Çocuk Edebiyatı Ölçütlerine Uygunluğu. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

- Kalı Soyer, M. (2014). Bilişsel gelişim. Ayşen Bakıoğlu (Ed.), *Eğitim Psikolojii* (35-64). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kanter, B. (2014). Etik ve estetik bağlamında çocuk edebiyatının sosyolojik boyutu. *Türk Dili*. 756, 569-576.
- Karacelil, S. (2014). *Din eğitimi açısından Allah inancı temalı çocuk edebiyatı ürünleri üzerine bir araştırma*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Karatay, H., (2011). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. Tacettin Şimşek (Ed.) (77-123). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı*. Ankara: Grafiker Ofset Yayıncılık.
- Keklik, M. (2013). Dilbilimsel açıdan şiir dili ve bu bağlamda Baki'nin gazellerinde alışılmamış bağdaştırmalar duygu değeri ve uzak çağrışımlar. *Turkish Studies*. 8 (9), 1801-1818.
- Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Küçükavşar, A. ve Hasırcı, S. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuğa göreliği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10 (24), 57-76.
- Memmedov, C. (2013). Modern Türk çocuk şiirinin dil ve üslup özellikleri. *Tarih Kültür ve Sanat araştırmaları Dergisi*. 2(1), 330-340
- MEB, (2006). Türkçe Ders Öğretim Programı (6,7, 8. sınıflar). Ankara: MEB.
- MEB, (2009). İlköğretim Türkçe Ders Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar). Ankara: MEB.
- MEB (2014). *Çocuk gelişimi ve eğitimi-bilişsel gelişim*. Ankara: MEB.
- MEB, (2014). *İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı*. Ankara: MEB.
- MEB, (2014). *İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı*. Ankara: MEB.
- Oğuzkan, (2013). Çocuk edebiyatı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özdemir, E. (1983). Yazı ve Yazınsal Türler. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Özdemir, E. (1983). Anadil Öğretimi. *Türk dili dergisi*. 47 (379-380), 18-30.
- Parlak yıldız, H. (1999). İlkokulların 4. ve 5. Sınıflarında Türkçe Ders Kitaplarındaki Çocuk Edebiyatı Metinleri Üzerine Bir İnceleme. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Bilim Dalı, Doktora Tezi.

- Santrock, J. W. (2014). Yaşam boyu gelişim. Çev. Galip Yüksel. Ankara: Nobel Yayınları.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2013). Okul öncesi eğitiminde şiir. Zeliha Güneş (Ed.) (153-180). *Okul öncesinde çocuk edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Sarıçan, E. (2012). İlköğretim ikinci kademe türkçe ders kitaplarındaki edebî metinlerin çocuk edebiyatı kriterlerine uygunluğu. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Şimşek, T. (2014). Çocuk edebiyatı tarihine önsöz. *Türk Dili*.756, 15-58.
- Şirin, M. R. (1998). Çocuk edebiyatı türleri. Mustafa Ruhi Şirin (Haz.), *99 soruda çocuk edebiyatı* (76-102). İstanbul: Çocuk vakfı yayınları.
- Şirin, M. R. (2012). *Dersmiz çocuk*. İstanbul. İz yayıncılık.
- Sivri, M. (2008). Ayla Çınaroğlu'nun şiirlerinde otoriter ve anti otoriter yaklaşım. Gültekin, A. Mehmet Semerci, Fesun Koşmak Ed.) *Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Ayla Çınaroğlu Sempozyumu* (17-19 Ekim 2007) (329-336). Eskişehir: Uçanbalık Yayıncılık.
- Telli, A. G. (2008). İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki edebî metinlerin çocuk edebiyatı ölçütlerine göre değerlendirilmesi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Uz Erşahin, I. (2009). Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı metinlerinin çağdaş çocuk edebiyatı ilkeleri açısından değerlendirilmesi ve eğitsel öneriler. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2012). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yener, M. (2014). Çocuk şiiri üzerinden çocuk edebiyatı olanaklarını yeniden düşünmek. *Türk Dili*.756, 503-514.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.